

HYVIEN TOIMINTATAPOJEN

OPAS

*Kansainvälisestä
lapsikaappauksesta Haagissa
25 päivänä lokakuuta 1980
tehty yksityisoikeuden alaa
koskeva yleissopimus*

**OSA VI
13 ARTIKLAN
ENSIMMÄISEN
KAPPALEEN B
KOHTA**

Julkaisija:

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi
Pysyvä toimisto

Churchillplein 6b | 2517 JW Haag | Alankomaat

 +31 70 363 3303

 +31 70 360 4867

secretariat@hcch.net
www.hcch.net

Johdanto

Kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus täyttää tänä vuonna 40 vuotta. Siksi onkin suuri ilo esitellä tätä yleissopimusta koskevien hyvien toimintatapojen opassarjan osa VI, jossa käsitellään yhtä kyseisen yleissopimuksen keskeisistä määräyksistä eli 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaa (vakavaan vaaraan liittyvä poikkeus).

Tämän julkaisun tarkoituksena on antaa ohjeita tuomareille, keskusviranomaisille, asianajajille ja muille toimijoille, jotka työssään käsittelevät kansainväliseen perheoikeuteen liittyviä kysymyksiä ja soveltavat vuonna 1980 tehdyn Haagin lapsikaappausopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaa. Kyseisessä määräyksessä vahvistetaan yksi niistä poikkeuksista, jotka koskevat lapsen pikaista palauttamista yleissopimuksen mukaisesti. Lapsikaappaustapauksissa on viime vuosina vedottu tähän poikkeukseen yhä useammin, joten asiantuntijoiden keskuudessa on kasvanut huoli siitä, että kyseisen poikkeusmääräyksen epäasianmukainen soveltaminen vaarantaa lapsikaappausopimuksella luodun hauraan tasapainon. Tällä perusteella Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin hallintoelin – yleisiä asioita ja toimintaperiaatteita käsittelevä neuvosto – antoi Haagin konferenssin pysyväälle toimistolle tehtäväksi laatia lapsikaappausopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tulkintaa ja soveltamista koskevan hyvien toimintatapojen oppaan lukuisista kansallisista asiantuntijoista koostuvan työryhmän tuella.

Haluan tässä yhteydessä kiittää kaikkia oppaan laadintaan ja viimeistelyyn osallistuneita henkilöitä. Aivan ensiksi kiitän edellä mainitun työryhmän jäseniä (tässä oppaassa on luettelo työryhmän jäsenistä). Erityiskiitokseni kuuluvat Diana Bryantille, joka on toiminut vuonna 2013 perustetun työryhmän puheenjohtajana sen ensimmäisestä kokouksesta lähtien. Tuomari Bryantin ohjaus, varaukseton sitoutuminen ja kärsivällisyys ovat olleet ehdoton edellytys tämän oppaan valmistumiselle. Kiitän vilpittömästi myös pysyvän toimiston henkilöstöä ja monia harjoittelijoita, jotka ovat olleet mukana hankkeen eri vaiheissa. Haagin konferenssin hyvän ja toimivaksi osoitetun käytännön mukaisesti hyvien toimintatapojen opas hyväksyttiin myös konferenssin jäsenillä. Kaikki konferenssin 83 (tuolloista) jäsentä hyväksyivät oppaan, mikä varmasti vahvistaa sen arvovaltaa toissijaisena tietolähteenä yleissopimuksen toteuttamisessa.

Kaikilla ammatillisilla on ehdottomasti oltava käytössään tarvittavat työkalut, jotta he voivat auttaa kansainvälisen lapsikaappauksen uhreiksi joutuneita lapsia ja perheitä riippumatta siitä, käsittelevätkö he näitä erittäin hankalia tilanteita säännöllisesti, jopa päivittäin, vai vain kerran elämässään. Nyt julkaistavan oppaan toivotaan tarjoavan tuomareille ja muille ammatillisille tällaisia apuvälineitä vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen hienovaraista arviointia varten. On hyvin tärkeää, että kyseiset toimijat voivat tehdä nopeasti asiantuntevan päätöksen lapsen palauttamisesta. Oppaassa annetaan hyödyllisiä neuvoja myös keskusviranomaisille ja alan muille toimijoille sellaisten tapausten käsittelyyn, joissa vedotaan kyseisen yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrättyyn poikkeukseen. Oppaassa luetellut päätökset – jotka ovat kaikki saatavilla Haagin konferenssin kansainvälistä lapsikaappausta koskevassa INDACAT-tietokannassa – tarjoavat myös konkreettisia esimerkkejä kyseisen määräyksen soveltamisesta yksittäisissä tapauksissa.

Tätä taustaa vasten olen vakuuttunut siitä, että tämä merkittävä julkaisu auttaa tehostamaan ja yhdenmukaistamaan lapsikaappausopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan toteuttamista ja soveltamista. Se olisi maailman kaikkien lasten ja perheiden etu.

Christophe Bernasconi | *Pääsihteeri*

Sisällysluettelo

SANASTO	8
JOHDANTO	13
I. 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohta osana vuoden 1980 yleissopimuksen muodostamaa kehystä	19
1. Periaate: lapsen palauttaminen	21
a. Yleissopimuksen tarkoitus ja peruseriaatteet	21
i. Lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana, jos se loukkaa huoltoon liittyviä oikeuksia.	21
ii. Lapsen luvaton poisvieminen tai palauttamatta jättäminen on lapselle haitallista.	22
iii. Parhaat edellytykset päättää huollosta ja tapaamisoikeudesta on asuinpaikkavaltion viranomaisilla.	22
b. Palauttamispäätös ei ratkaise huolto-oikeutta.	22
c. Summaarinen palauttamismenettely	23
d. Sopimusosapuolten välinen yhteistyö	23
e. Velvollisuus määrätä lapsi välittömästi palautettavaksi	24
f. Rajalliset poikkeukset, jotka koskevat velvollisuutta määrätä lapsi välittömästi palautettavaksi	25
g. Poikkeuksien suppea tulkinta	26
2. 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohta – vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen hahmottaminen	26
a. Vakavan vaaran kolme tyyppiä	26
b. Lapseen kohdistuva vakava vaara	27
c. Vakavan vaaran taso	28
d. Vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen ennakointi	28
II. 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan soveltaminen käytännössä	31
1. Vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen tarkastelu	33
a. Vaiheittainen analyysi	33
b. Suojatoimet	36
c. Käytännön järjestelyt	38
d. Menettelyä ja todistelua koskevat säännöt	38
i. Todistustaakka	39
ii. Tiedon ja todisteiden rajoittaminen koskemaan vain palauttamista	39
iii. Lapsen sosiaalista taustaa koskevan tiedon ottaminen käsiteltäväksi	39
iv. Palauttamista koskevan hakemuksen ja siihen liitettyjen asiakirjojen ottaminen käsiteltäväksi	40

2.	Esimerkkejä väitteistä, joita voidaan esittää 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan perusteella	40
a.	Lapseen ja/tai lapsen poisvieneeseen vanhempaan kohdistuva kotiväkivalta	40
b.	Lapselle paluun jälkeen aiheutuvat taloudelliset tai kehitykseen liittyvät haitat	44
c.	Asuinpaikkavaltiossa vallitseviin olosuhteisiin liittyvät riskit	45
d.	Lapsen terveyteen liittyvät riskit	46
e.	Lapsen erottaminen poisvieneestä vanhemmasta tapauksessa, jossa poisvienyt vanhempi ei voi tai ei halua palata lapsen asuinpaikkavaltioon	48
i.	Lapsen asuinpaikkavaltiossa on vireillä rikosoikeudellinen menettely poisvientiä vanhempaa kohtaan lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen johdosta	49
ii.	Poisvientiä vanhempaa koskevat maahanmuuttokysymykset	50
iii.	Tehokkaan oikeussuojan puuttuminen asuinpaikkavaltiossa	51
iv.	Poisvieneen vanhemman terveyteen tai perheeseen liittyvät syyt	52
v.	Yksiselitteinen kieltäytyminen paluusta	53
f.	Lapsen erottaminen sisaruksistaan	54
III.	Tuomioistuinten hyviä toimintatapoja 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tapauksissa	57
1.	Yleisperiaate: tapausten tehokas hallinnointi	59
2.	Hyviä toimintatapoja tapausten hallinnoinnissa	60
a.	Olennaisten kysymysten yksilöiminen varhaisessa vaiheessa	60
b.	Sovintoratkaisu	60
c.	Asianosaisten osallistuminen menettelyyn	62
d.	Lapsen osallistuminen menettelyyn	62
e.	Todistelu	64
f.	Asiantuntijatodisteet	64
g.	Keskusviranomaisten tuki ja oikeusviranomaisten suora viestintä	65
IV.	Keskusviranomaisten hyvät toimintatavat 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa	67
1.	Keskusviranomaisten yleiset tehtävät – yhteistyö ja tietojen antaminen	69
2.	Keskusviranomaisten rajattu rooli vakavaa vaaraa koskevaa poikkeusta sovellettaessa	70
3.	Pyynnön esittäneen valtion keskusviranomaisten hyvät toimintatavat	70
4.	Pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomaisten hyvät toimintatavat	71
V.	Hyödyllisiä tietolähteitä	73
1.	Vuoden 1980 yleissopimusta koskeva selitysmuistio	75
2.	Neljännentoista istunnon julkaisu (1980)	75
3.	Kansainvälistä lapsikaappausta käsittelevä tietokanta (INDACAT)	75
4.	Haagin konferenssin julkaisemat hyvien toimintatapojen oppaat	76

5.	Haagin kansainvälinen tuomariverkosto	76
6.	Kansainvälistä lastensuojelua käsittelevä The Judges' Newsletter -uutislehti	77
7.	Kansallisten viranomaisten laatimat asiakirjat.....	77
Oppaassa mainittujen oikeustapausten luettelo		79



SANASTO

13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tapaus:

Ilmaisulla "13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tapaus" tarkoitetaan tässä oppaassa kansainväliseen lapsikaappaukseen liittyvää tapausta, jossa on kyse lapsen tai lasten palauttamisesta vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisesti ja jossa on vedottu kyseisen sopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrättyyn poikkeukseen.

Haagin kansainvälinen tuomariverkosto:

Haagin kansainvälinen tuomariverkosto on perheoikeuteen erikoistuneiden tuomareiden verkosto, jonka kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi perusti helpottamaan kansainvälistä viestintää ja yhteistyötä tuomareiden välillä sekä tukemaan vuoden 1980 yleissopimuksen tehokasta toteuttamista.

Huoltoa koskevat oikeudet:

Käsitettä "huoltoa koskevat oikeudet" käytetään tässä oppaassa vuoden 1980 yleissopimuksen 5 artiklan a kohdassa annetussa itsenäisessä merkityksessä, joka käsittää "lapsen henkilöä koskevien asioiden hoitoa koskevat oikeudet, erityisesti oikeuden määrätä lapsen asuinpaikasta".

Koti- ja perheväkivalta:

Ilmaisuilla "kotiväkivalta" tai "perheväkivalta" voidaan oikeudenkäyttöalueella käytettävästä määritelmästä riippuen tarkoittaa monenlaisia perheen sisäisiä väärinkäytöksiä, kuten fyysistä, emotionaalista, psyykkistä tai seksuaalista kaltoinkohtelua tai taloudellista hyväksikäyttöä. Se voi kohdistua lapseen ("lapsen kaltoinkohtelu"), puolisoon (tästä käytetään myös nimitystä "parisuhdeväkivalta") ja/tai muihin perheenjäseniin.

Käytännön järjestelyt:

Käytännön järjestelyillä tarkoitetaan järjestelyjä, jotka tuomioistuim voi vahvistaa palauttamismääräyksen yhteydessä lapsen palauttamisen helpottamiseksi ja toteuttamiseksi. Käytännön järjestelyt eivät liity vakavan vaaran torjumiseen, ja ne on erotettava suojatoimista.

Lapsen erillinen edustaja:

Tuomioistuimen nimeämä tai hyväksymä henkilö tai elin, joka edustaa lasta tai lapsia palauttamismenettelyssä. Kyseessä voi olla esimerkiksi riippumaton lapsiasioihin erikoistunut asianajaja tai kyseisen lapsen laillinen edustaja.

Lapsen kaltoinkohtelu:

Kullakin oikeudenkäyttöalueella käytettävästä määritelmästä riippuen "lapsen kaltoinkohtelulla" tarkoitetaan lapsen fyysisten, emotionaalisten tai psyykkisten tarpeiden laiminlyöntiä taikka lapsen pahoinpitelemistä tai seksuaalista ahdistelua, joka johtuu tyypillisesti lapsen vanhemman tai jonkun muun henkilön toiminnasta tai toimimatta jättämisestä.

Lapsen poisvienyt vanhempi:

Henkilö, jonka väitetään vieneen lapsen luvottomasti pois tämän tavanomaisesta asuinvaltiosta toisen sopimusosapuolen alueelle tai jättäneen lapsen luvottomasti palauttamatta toisen sopimusosapuolen alueelta.

Lapsesta erossa oleva vanhempi:

Ilmaisulla ”lapsesta erossa oleva vanhempi” tarkoitetaan henkilöä, laitosta tai muuta elintä, joka väittää, että lapsi on luvattomasti viety maasta toisen sopimusosapuolen alueelle tai jätetty palauttamatta vuoden 1980 yleissopimuksessa vahvistettujen huolta koskevien oikeuksien vastaisesti.

Listaus:

Listauksella tarkoitetaan asian käsittelypäivän merkitsemistä tuomioistuimen istuntokalenteriin.

Oikeusviranomaisten suora viestintä

Oikeusviranomaisten suoralla viestinnällä tarkoitetaan eri oikeudenkäyttöalueilla toimivien, samaa asiaa käsittelevien tuomioistuinten välistä viestintää tietyn tapauksen yhteydessä¹.

Palauttamismenettely:

Käsitteellä ”palauttamismenettely” viitataan vuoden 1980 yleissopimuksessa määrättyyn menettelyyn, joka on vireillä lapsen tai lasten palauttamiseksi sen sopimusosapuolen oikeus- tai hallintoviranomaisessa, jonka alueelle lapsi on viety tai jonka alueelta lapsi on jätetty palauttamatta (”pyynnön vastaanottanut valtio”)². Oikeudenkäyttöalueesta riippuen palauttamismenettelyn voi panna vireille joko lapsesta erossa oleva vanhempi, lapsesta erossa olevan vanhemman asianajaja, pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomainen ja/tai muu julkishallinnollinen elin, kuten yleinen syyttäjä.

Perheväkivalta:

Katso edellä kohta ”Koti- ja perheväkivalta”.

Pyynnön esittänyt valtio:

Valtio, jossa keskusviranomainen tai yksityinen henkilö on tehnyt lapsen palauttamista koskevan hakemuksen eli vaatinut lapsen palauttamista vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla. Kyse on tavallisesti siitä valtiosta, jossa lapsella oli tavanomainen asuinpaikka, ennen kuin hänet vietiin tai jätettiin palauttamatta³.

¹ Ks. oikeusviranomaisten suoraa viestintää käsittelevät ohjeet *Direct Judicial Communications – Emerging Guidance regarding the development of the International Hague Network of Judges and General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for Direct Judicial Communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judges*, Haag, 2013, s. 12, jäljempänä ’oikeusviranomaisten välistä viestintää koskevat ohjeet’ (saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse ”Child Abduction” ja sen jälkeen ”Direct Judicial Communications”).

² Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 12 artiklan ensimmäinen kappale.

³ Ks. yleissopimuksen 9 artikla (”pyynnön esittänyt keskusviranomainen”) ja 11 artiklan toinen kappale.

Pyynnön vastaanottanut valtio:

Valtio, jonne lapsi on viety tai josta lapsi on jätetty palauttamatta. Palauttamismenettely aloitetaan tässä valtiossa⁴.

Suojatoimet:

Suojatoimilla tarkoitetaan tässä oppaassa laaja-alaisesti toimenpiteitä, joilla voidaan torjua vakavaa vaaraa.

Tapauksen hallinnointi:

Kyseessä on menettely, jonka mukaisesti tuomioistuin valvoo tietyn tapauksen tutkintaa esimerkiksi sen varmistamiseksi, että tapaus voidaan käsitellä nopeasti eikä menettely viivästy tarpeettomasti.

Vakavaa vaaraa koskeva poikkeus:

Tässä oppaassa ilmaisulla ”vakavaa vaaraa koskeva poikkeus” tarkoitetaan vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrättyä poikkeusta, joka kattaa kaikki kolme vakavan vaaran tyyppiä: lapsen saattaminen alttiiksi ruumiillisille vaurioille, lapsen saattaminen alttiiksi henkisille vaurioille ja lapsen joutuminen muutoin kestävättömään tilanteeseen⁵.

Vakava vaara:

Tässä oppaassa tarkoitetaan lapseen kohdistuvalla ”vakavalla vaaralla” tilannetta, jossa on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai että lapsi muutoin joutuisi kestävättömään tilanteeseen.

Vakuutus:

Ilmaisulla ”vakuutus” tarkoitetaan luonnollisen henkilön – yleensä lapsesta erossa olevan vanhemman – vapaaehtoisesti antamaa lupausta tai sitoumusta tehdä tai olla tekemättä tiettyjä asioita. Tietyillä oikeudenkäyttöalueilla tuomioistuimet hyväksyvät tai jopa edellyttävät tällaista vakuutusta lapsen palauttamisen yhteydessä. Pynnön vastaanottaneella oikeudenkäyttöalueella toimivalle tuomioistuimelle palauttamismenettelyn yhteydessä muodollisesti annettu vakuutus joko on tai ei ole täytäntöönpanokelpoinen siinä valtiossa, jonne lapsi palautetaan⁶.

⁴ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 11 artiklan toinen kappale, 12 artiklan kolmas kappale, 13 artiklan ensimmäinen kappale sekä 14, 17, 20 ja 24 artikla.

⁵ Ks. tämän oppaan jakso I, luku 2.

⁶ Tässä oppaassa sovelletaan samaa vakuutuksen määritelmää kuin keskusviranomaisen käytäntöjä käsittelevässä vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevassa hyvien toimintatapojen oppaassa *“Guide to Good Practice under the 1980 Hague Child Abduction Convention: Part I – Central Authority Practice”*, Bristol, Family Law (Jordan Publishing), 2003, jäljempänä ’keskusviranomaisten hyvien toimintatapojen opas’ (saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net > välilehdellä ”Publications”).

Vastaavat määräykset:

Ilmaisulla ”vastaavat määräykset” tarkoitetaan pyynnön vastaanottaneen valtion ja pyynnön esittäneen valtion tuomioistuinten antamia määräyksiä, jotka ovat keskenään identtisiä tai samankaltaisia. Niitä käytetään vain joissakin oikeusjärjestelmissä ja joillakin oikeudenkäyttöalueilla. Kummankin tuomioistuimen määräykset ovat täytäntöönpanokelpoisia, ja niillä on oikeusvaikutus siinä valtiossa, jossa ne on annettu.



JOHDANTO

1. Tässä hyvien toimintatapojen oppaassa käsitellään kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen, jäljempänä 'vuoden 1980 yleissopimus' tai vain 'yleissopimus'⁷, **13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa** annettua määräystä, josta käytetään myös ilmaisua "**vakavaa vaaraa koskeva poikkeus**"⁸.
2. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa⁹ määrätään seuraavaa:

"[1] Edellä olevan [12] artiklan määräysten estämättä pyynnön vastaanottaneen valtion oikeus- tai hallintoviranomainen ei ole velvollinen määräämään lasta palautettavaksi, jos henkilö, laitos tai muu elin, joka vastustaa palauttamista, näyttää toteen, että:
[...]
b) on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi taikka että lapsi muutoin joutuisi kestävämpään tilanteeseen."
3. Tämän oppaan tavoitteena on edistää maailmanlaajuisesti vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen asianmukaista ja johdonmukaista soveltamista vuoden 1980 yleissopimuksessa määrättyjen edellytysten ja tavoitteiden mukaisesti. Oppaassa huomioidaan myös yleissopimuksen tulkintaa koskevat apuvälineet, kuten yleissopimusta käsittelevä selitysmuistio¹⁰, Haagin konferenssin erityiskomitean aiemmat päätelmät ja suositukset¹¹ sekä muut vuoden 1980 yleissopimusta koskevat hyvien toimintatapojen oppaat. Jotta tämä tavoite voitaisiin saavuttaa, oppaassa annetaan tietoa ja ohjeita vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen tulkinnasta ja soveltamisesta sekä esitellään useilta eri oikeudenkäyttöalueilta kerättyjä hyviä toimintatapoja.

⁷ Tämä opas on Haagin konferenssin julkaisemien vuoden 1980 yleissopimusta koskevien hyvien toimintatapojen oppaiden osa VI (ks. jakso V luku 4 jäljempänä). Jollei toisin mainita, "oppaalla" tarkoitetaan tässä asiakirjassa nimenomaan tätä opasta (eli opassarjan osaa VI).

⁸ Ks. käsitteiden "vakava vaara" ja "vakavaa vaaraa koskeva poikkeus" määritelmät edellä olevasta sanastosta.

⁹ Jollei toisin mainita, kaikki tämän oppaan tekstissä tai alaviitteissä esitetyt artiklaviittaukset koskevat vuoden 1980 yleissopimusta.

¹⁰ Ks. E. Pérez-Vera, "Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention", jäljempänä 'selitysmuistio', *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)*, Tome III, *Child abduction*, The Hague, Imprimerie Nationale, 1982, s. 426–473 (saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla, ks. alaviitteessä 6 mainittu polku. Selitysmuistiossa kerrotaan muun muassa yleissopimuksen valmistelusta ja sen tekemiseen vaikuttaneista olosuhteista, ja sitä voidaan käyttää lisäapuna yleissopimuksen tulkinnassa. Ks. 23. toukokuuta 1969 tehdyn valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 31 ja 32 artikla.

¹¹ Haagin konferenssi perustaa erityiskomiteoita, jotka konferenssin pääsihteeri kutsuu koolle laatimaan ja neuvottelemaan uusia Haagin konferenssin yleissopimuksia tai tarkastelemaan nykyisten Haagin konferenssin yleissopimusten toimivuutta käytännössä. Erityiskomiteaan kuuluu Haagin konferenssin jäsenten ja yleissopimuksen sopimusosapuolten nimeämiä asiantuntijoita. Siihen voi osallistua myös muiden asiasta kiinnostuneiden valtioiden edustajia (erityisesti maista, jotka ovat ilmoittaneet pysyväälle toimistolle kiinnostuksestaan liittyä yleissopimukseen) sekä asiaankuuluvien kansainvälisten järjestöjen edustajia tarkkailijoina. Erityiskomitean päätelmillä ja suosituksilla on keskeinen asema yleissopimuksen yhdenmukaisen tulkinnan ja käytännön toteuttamisen kannalta.

4. Tämä opas on jaettu viiteen jaksoon. Ensimmäisessä jaksossa käsitellään 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaa osana vuoden 1980 yleissopimuksen muodostamaa kehystä. Toisessa jaksossa perehdytään tarkemmin 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan käytännön soveltamiseen. Kolmannessa jaksossa annetaan toimintaohjeita ja esitellään hyviä toimintatapoja. Tarkoituksena on tukea palauttamishakemuksen vastaanottaneita tuomioistuimia¹² prosessin nopeassa ja tehokkaassa hallinnoinnissa sekä vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen arvioinnissa, kun siihen on vedottu. Neljäs jakso sisältää tietoa yleissopimuksen mukaisesti nimettyjen keskusviranomaisien tehtävistä¹³. Tavoitteena on auttaa kyseisiä viranomaisia käsittelemään tulevia ja lähteviä pyyntöjä, jotka koskevat 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrättyä poikkeusta. Viidennessä jaksossa esitellään hyödyllisiä tietolähteitä. Vaikka opas on suunnattu ensisijaisesti tuomioistuimille ja keskusviranomaisille, siitä voi olla apua myös asianajajille sekä muille laitoksille tai elimille.
5. Oppaassa käsitellään lähinnä 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaa, mutta siinä mainitaan myös muita vuoden 1980 yleissopimuksen määräyksiä tai kansainvälisiä välineitä, jotka voivat olla merkityksellisiä kyseisen artiklan soveltamisessa. Esimerkiksi 19 päivänä lokakuuta 1996 tehty yleissopimus toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa, jäljempänä 'vuoden 1996 yleissopimus', joka täydentää ja vahvistaa vuoden 1980 yleissopimusta useilla merkittävillä tavoilla, voi hyödyttää kansainvälisen lapsikaappauksen uhreiksi joutuneita lapsia – edellyttäen, että se on voimassa asianomaisen sopimusosapuolen alueella¹⁴. Haagin konferenssin verkkosivustolta (< www.hcch.net >) löytyvät ajantasaiset tiedot siitä, onko 13 artiklan ensimmäisen kappaleen 1 kohdan tapaukseen liittyvä valtio myös vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusosapuoli (valitse ensin "Protection of Children", sitten "Status table").

¹² Tässä oppaassa tarkoitetaan ilmaisulla "tuomioistuin" toimivaltaista oikeus- tai hallintoviranomaista, jossa lapsen palauttamista koskeva menettely on pantu vireille vuoden 1980 yleissopimuksen (11 artiklan) mukaisesti.

¹³ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 6 artikla.

¹⁴ Ks. vuoden 1996 yleissopimuksen 7 ja 50 artikla. Lisätietoa vuoden 1996 yleissopimuksen mahdollisesta soveltamisesta kansainvälisissä lapsikaappaustapauksissa on saatavilla esim. Haagin konferenssin julkaisemassa käytännön oppaassa (*Practical Handbook on the Operation of the 1996 Child Protection Convention*), Haag, 2014, jäljempänä 'vuoden 1996 yleissopimusta käsittelevä käytännön opas', joka on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla (polku mainittu alaviitteessä 6), luku 13, jakso A. Ks. myös N. Lowe ja M. Nicholls, *The 1996 Convention on the Protection of Children*, Jordan Publishing, 2012, luku 7.

6. Vuoden 1980 yleissopimus on edelleen merkityksellinen väline lapsen oikeuksien tukemisessa, kuten kansainvälisessä säädöskehityksessä yleissopimuksen tekemisen jälkeen tapahtunut kehitys osoittaa¹⁵. *Yhdistyneiden kansakuntien vuoden 1989 lapsen oikeuksien yleissopimuksen*, jäljempänä 'lapsen oikeuksien sopimus', sopimusvaltioilla on esimerkiksi tiettyjä velvoitteita, jotka liittyvät muun muassa niiden osallisuuteen vuoden 1980 yleissopimuksessa tarkoitetuissa lasten palauttamismenettelyissä. Tämä pätee myös tapauksiin, joissa vedotaan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrättyyn poikkeukseen¹⁶. Vuoden 1980 yleissopimus tukee lasten oikeutta saada tietoa palauttamismenettelyn etenemisestä ja seurauksista sekä ilmaista oma näkemyksensä sen yhteydessä. Riittävän iän ja kehitystason saavuttaneen lapsen näkemykset olisi otettava asianmukaisesti huomioon.
7. Vaikka tässä oppaassa käsitellään yleisesti tulkintaongelmia, **tarkoituksena ei ole** ohjata 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tulkintaa yksittäisissä tapauksissa. On nimittäin niin, että "toimivaltaisella viranomaisella on yksinomainen toimivalta päättää palauttamisesta"¹⁷ ottaen asianmukaisesti huomioon kunkin yksittäistapauksen erityiset tosiseikat. Yleisesti on tiedossa, että vuoden 1980 yleissopimukseen liittyvät tapaukset ovat keskenään hyvin erilaisia. Tuomioistuinten, keskusviranomaisten ja muiden toimijoiden onkin pidettävä tämä mielessään tätä opasta käyttäessään.
8. Lisäksi on tärkeää korostaa, ettei minkään tässä oppaassa todetun pidä tulkita sitovan vuoden 1980 yleissopimuksen (tai minkään muunkaan Haagin konferenssin alaisen yleissopimuksen) sopimusosapuolia tai niiden oikeus- ja hallintoviranomaisia. Oppaassa kuvatut hyvät toimintatavat ovat luonteeltaan puhtaasti ohjeellisia. Niiden käyttökelpoisuus riippuu sovellettavista laeista ja menettelyistä, jotka eroavat toisistaan erilaisten oikeusperinteiden takia. Oppaan tarkoituksena ei myöskään ole kuvata kaikkien sopimusvaltioiden oikeudellista tilannetta, joten siinä viitataan tarvittaessa vain rajallisesti kansalliseen

¹⁵ Ks. asia *Office of the Children's Lawyer v. Balev*, 2018 SCC 16, *Supreme Court of Canada* (Kanada) [INCADAT viite: HC/E/CA 1389], 34 kohta, jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että sekä vuoden 1980 yleissopimuksen että lapsen oikeuksien sopimuksen pyrkimyksenä on "suojella lapsen etua" ja "estää lasten luvaton poisvienti tai luvaton palauttamatta jättäminen" ja että kummassakin sopimuksessa "hyväksytään periaate, jonka mukaan riittävän kypsyden saavuttaneen lapsen olisi voitava vaikuttaa asuinpaikkansa valintaan, kuten todetaan jäljempänä Haagin yleissopimuksen 13 artiklan toista kappaletta käsittelevässä kohdassa".

¹⁶ Ks. esim. lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla.

¹⁷ Vuoden 1980 lapsikaappausopimuksen ja vuoden 1996 lapsen oikeuksien sopimuksen käytännön toteuttamista käsittelevän erityiskomitean kokouksen ensimmäisen ja toisen osan päätelmät ja suositukset ja kertomus kokouksen toisesta osasta (Conclusions and Recommendations of Part I and Part II of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention and a Report of Part II of the meeting)", 62 kohta sekä vuoden 1980 lapsikaappausopimuksen ja vuoden 1996 lapsen oikeuksien sopimuksen käytännön toteuttamista käsittelevän erityiskomitean kuudennen kokouksen päätelmät ja suositukset nro 13 ja kertomus kuudennen kokouksen ensimmäisestä osasta (Conclusions and Recommendations and Report of Part I of the Sixth Meeting of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention), 1–10. kesäkuuta 2011 (kumpikin asiakirja on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction", sen jälkeen "Special Commission meetings on the practical operation of the Convention" ja vielä "Previous Special Commission meetings").

oikeuskäytäntöön ja vertailevaan oikeuteen. On myös syytä ymmärtää, että oppaassa kuvattujen tapausten tarkoituksena on antaa esimerkkejä joidenkin tuomioistuimen omaksumasta lähestymistavasta vakavan vaaran arvioinnissa¹⁸. Tavoitteena ei siis ole antaa tuomareille tai muille opasta käyttäville tiukkoja tai täsmällisiä ohjeita. Oikeuskäytäntöviittauksilla pyritään havainnollistamaan kussakin oppaan osassa käsiteltyjä erityiskysymyksiä riippumatta siitä, miten kyseinen tapaus lopulta ratkaistiin. Kaikki oppaassa mainitut päätökset ovat saatavilla INCADAT-tietokannassa¹⁹ kokonaisuudessaan alkuperäisellä kielellä. Lisäksi saatavilla on joko englannin-, ranskan- tai espanjankielinen tiivistelmä, kaksikielinen tiivistelmä kahdella edellä mainituista kielistä tai kaikilla näillä kielillä laaditut erilliset tiivistelmät. Oppaassa esitetään lyhyt yhteenveto kunkin tapauksen oleellisista seikoista, jotta kyseisen oikeuskäytännön merkitys voidaan kuvata nopeasti. On syytä huomauttaa, että uudempi oikeuskäytäntö on saattanut kumota aiemmat päätökset tai muuttaa niitä. Tämän oppaan lukijoiden kannattaa tarkistaa INDACAT-tietokannasta tai muista lähteistä, olisiko jostakin tietystä 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaan liittyvästä näkökohdasta olemassa uudempaa oikeuskäytäntöä, jolla on merkitystä käsiteltävän tapauksen kannalta.

9. Kaikkia sopimusosapuolia kehoitetaan käymään läpi 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan soveltamista koskevat toimintatapansa ja parantamaan niitä tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan.
10. Haagin konferenssi kiittää niitä lukuisia asiantuntijoita, joiden tietämys ja kokemus ovat auttaneet tämän asiakirjan laadinnassa. Erityiskiitos kuuluu työryhmälle, joka vastasi oppaan laadinnasta Diana Bryantin (Australia) johdolla ja johon kuului tuomareita, virkamiehiä (esim. keskusviranomaisista), tutkijoita ja useiden tieteenalojen asiantuntijoita sekä yksityisiä toimijoita useilta eri oikeudenkäyttöalueilta²⁰.

¹⁸ Ks. vakavan vaaran määritelmä edellä olevasta sanastosta.

¹⁹ Haagin konferenssin kansainvälistä lapsikaappausta käsittelevä tietokanta. Ks. tämän oppaan jakso V.

²⁰ Seuraavat asiantuntijat osallistuivat tämän oppaan laadintaan sen yksittäisissä tai kaikissa vaiheissa: Tuomarit: Työryhmän puheenjohtaja Diana Bryant (Australia), Queeny Au-Yeung (Kiina, Hongkongin erityishallintoalue), tuomari María Lilián Bendahan Silvera (Uruguay), tuomari Oscar Gregorio Cervera Rivero (Meksiko), Jacques Chamberland (Kanada), Bebe Pui Ying Chu (Kiina, Hongkongin erityishallintoalue), tuomari Martina Erb-Klünemann (Saksa), tuomari Yetkin Ergün (Turkki), tuomari Francisco Javier Forcada Miranda (Espanja), Ramona Gonzalez (Amerikan yhdysvallat), Right Honourable Lady Hale (Yhdistynyt kuningaskunta), tuomari Katsuya Kusano (Japani), tuomari Torunn Kvisberg (Norja), tuomari Lord Justice Moylan (Yhdistynyt kuningaskunta), tuomari Annette Olland (Alankomaat), tuomari Tomoko Sawamura (Japani), tuomari Belinda Van Heerden (eläkkeellä, Etelä-Afrikka) ja tuomari Hironori Wanami (Japani). Virkamiehet: Aline Albuquerque (Brasilia), Hatice Seval Arslan (Turkki), Frauke Bachler (Saksa), Gonca Gülfem Bozdog (Turkki), Natália Camba Martins (Brasilia), Marie-Alice Esterhazy (Ranska), Victoria Granillo Ocampo (Argentiina), Juhee Han (Korean tasavalta), Christian Höhn (Saksa), Emmanuelle Jacques (Kanada), Leslie Kaufman (Israel), Luiz Otávio Ortigão de Sampaio (Brasilia), Francisco George Lima Beserra (Brasilia), Tuskasa Murata (Japani), Jocelyne Palenne (Ranska), Marie Riendeau (Kanada), Andrea Schulz (Saksa), Petunia Itumeleng Seabi-Mathope (Etelä-Afrikka), Agris Skudra (Latvia), Daniel Trecca (Uruguay), Kumiko Tsukada (Japani), Yuta Yamasaki (Japani) ja Juan Francisco Zarricueta Baeza (Chile). Tutkijat ja useiden tieteenalojen asiantuntijat sekä yksityiset toimijat: Nicholas Bala (Kanada), Stephen Cullen (Amerikan yhdysvallat), Mikiko Otani (Japani), Heidi Simoni (Sveitsi) ja Zenobia Du Toit (Etelä-Afrikka).



**13 artiklan
ensimmäisen
kappaleen b kohta
osana vuoden 1980
yleissopimuksen
muodostamaa
kehystä**

1. Periaate: lapsen palauttaminen

a. Yleissopimuksen tarkoitus ja perusperiaatteet

11. Yleissopimuksen johdanto-osan mukaan sopimuksen tavoitteena on ”suojata lasta kansainvälisesti lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen haitallisilta vaikutuksilta ja saattaa voimaan menettelyjä, joiden tarkoituksena on turvata lapsen pikainen palauttaminen valtioon, jossa lapsella on tavanomainen asuinpaikka, sekä turvata tapaamisoikeuden suojaaminen”. Nämä tavoitteet toistetaan yleissopimuksen 1 artiklassa²¹.

12. Yleissopimus perustuu seuraaviin periaatteisiin:

i. *Lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana, jos se loukkaa huoltoon liittyviä oikeuksia.*

13. Ensimmäinen perusperiaate on se, että lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen on luvaton, jos se loukkaa huoltoon liittyviä oikeuksia²². Näin ollen yhteishuoltajan tai sen vanhemman, jolla ei ole huoltoa koskevia oikeuksia, olisi pyydettävä ja saatava suostumus siltä toiselta henkilöltä (yleensä lapsen toiselta vanhemmalta), laitokselta tai elimeltä, jolla on tällaisia oikeuksia²³, tai, jos tämä ei ole mahdollista, haettava lupa tuomioistuimelta ennen kuin vie lapsen toiseen valtioon tai jättää lapsen palauttamatta sieltä.

²¹ Yleissopimuksen 1 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tämän yleissopimuksen tarkoituksena on:

a) suojata lasta kansainvälisesti lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen haitallisilta vaikutuksilta ja saattaa voimaan menettelyjä, joiden tarkoituksena on turvata lapsen pikainen palauttaminen valtioon, jossa lapsella on asuinpaikka, sekä turvata tapaamisoikeuden suojaaminen;

b) turvata se, että sopimusvaltion oikeusjärjestykseen perustuvia huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia oikeuksia kunnioitetaan toisissa sopimusvaltioissa.”

²² Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana, jos:

a) se loukkaa huoltoon liittyviä oikeuksia, jotka kuuluvat henkilölle, laitokselle tai muulle elimelle, joko yhdessä tai yksin, sen valtion oikeusjärjestyksen mukaisesti, missä lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä; ja

b) näitä oikeuksia oli poisviemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei poisviemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut.

Huoltoa koskevat oikeudet saattavat perustua etenkin välittömästi lakiin tai oikeus- tai hallintoviranomaisen päätökseen taikka sopimukseen, jolla kyseessä olevassa valtiossa on oikeudellisia vaikutuksia. Joillakin oikeudenkäyttöalueilla huoltoa koskevien oikeuksien katsotaan tarkoittavan, että vanhemmalla on oikeus estää lapsen poisvieminen kyseiseltä oikeudenkäyttöalueelta (*ne exeat* -oikeus). Ks. päätös asiassa *Abbott v. Abbott*, 130 S. Ct. 1983 (2010), 17.5.2010, *Supreme Court* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 1029], s. 3. Kyseinen tuomioistuin totesi päätöksen tiivistelmässä vuoden 1980 yleissopimusta koskevasta näkemyksestään, että sen ”näkemyks perustuu suurelta osin myös muiden sopimusvaltioiden näkemyksiin asiasta” ja että ”*ne exeat* -oikeudet ovat huoltoa koskevia oikeuksia yleissopimuksessa tarkoitettussa merkityksessä”.

²³ Ks. huoltoa koskevien oikeuksien määritelmä edellä olevasta sanastosta.

ii. Lapsen luvaton poisvieminen tai palauttamatta jättäminen on lapselle haitallista.

14. Toinen perusperiaate on se, että lapsen luvaton poisvieminen tai palauttamatta jättäminen on vahingollista lapsen hyvinvoinnille²⁴ ja että joitakin yleissopimuksessa määrättyjä poikkeustilanteita lukuun ottamatta on lapsen etu palata siihen valtioon, jossa hänellä on tavanomainen asuinpaikka (jäljempänä käytetään myös ilmaisua ”asuinpaikkavaltio”).

iii. Parhaat edellytykset päättää huollosta ja tapaamisoikeudesta on asuinpaikkavaltion viranomaisilla.

15. Kolmas perusperiaate on se, että sen valtion viranomaisilla, jossa on lapsen tavanomainen asuinpaikka, on parhaat edellytykset ratkaista lapsen huoltoa koskevat riita-asiat (tässä yhteydessä arvioidaan yleensä kattavasti lapsen etu). Kyseisillä viranomaisilla on yleensä muun muassa kattavampi ja helpompi pääsy sellaisiin tietoihin ja näyttöön, jotka ovat merkityksellisiä asian arvioinnin kannalta. Luvattomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttaminen tämän asuinpaikkavaltioon paitsi palauttaa aiemmin vallinneen tilanteen myös mahdollistaa sen, että se tuomioistuimien, jolla on parhaat edellytykset arvioida lapsen tosiasiallinen etu, voi ratkaista mahdolliset lapsen huoltoon tai tapaamisoikeuteen liittyvät kysymykset, kuten kysymyksen lapsen mahdollisesta uudelleensijoittamisesta toiseen valtioon²⁵. Tämä kolmas perusperiaate pohjautuu kansainvälisen kohteliaisuuden ajatukseen, jonka mukaan sopimusosapuolten on

”[...] oltava vakuuttuneita siitä, että ne kuuluvat eroistaan huolimatta samaan oikeudelliseen yhteisöön, jonka sisällä kunkin valtion viranomaiset tunnustavat sen, että yhdellä niistä – eli lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisella – on lähtökohtaisesti parhaat edellytykset ratkaista huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvät kysymykset”²⁶.

b. Palauttamispäätös ei ratkaise huolto-oikeutta.

16. Edellä kuvatut yleissopimuksen tavoitteet ja perusperiaatteet määrittävät yleissopimuksen kapean soveltamisalan: kyse on yksinomaan luvattomasti poisvietyjen tai palauttamatta jätettyjen lasten pikaisesta palauttamisesta asuinpaikkavaltioonsa²⁷. Tästä poiketaan vain muutamassa yleissopimuksessa määrättyssä tapauksessa²⁸.

²⁴ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen johdanto-osa.

²⁵ Yleissopimuksen 16 artikla lujittaa tätä periaatetta, koska siinä estetään nimenomaisesti se, ettei sen valtion viranomainen, minne lapsi on viety tai mistä lapsi on jätetty palauttamatta, saa antaa ratkaisua lapsen huoltoa koskevista oikeuksista. Lisäksi 19 artiklassa määrätään, että ”tämän yleissopimuksen mukaisesti annettua päätöstä, joka koskee lapsen palauttamista, ei ole pidettävä huollosta annettuna asiaratkaisuna”.

²⁶ Ks. selitysmuistion kohdat 34 ja 41 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10).

²⁷ Tässä oppaassa ei paneuduta yleissopimuksen 21 artiklaan, jossa määrätään tapaamisoikeudesta.

²⁸ Ks. selitysmuistion kohta 35 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10).

Näin ollen muut sopimusosapuolet noudattavat asuinpaikkavaltiossa olemassa olevia huoltoa koskevia oikeuksia. Yleissopimuksen tavoitteena on siis lapsen pikainen palauttaminen, *eikä siinä puututa mitenkään huoltoa koskeviin oikeuksiin ja tapaamisoikeuteen*, joiden määrittäminen on asuinpaikkavaltion viranomaisten tehtävä (ks. edellä 15 kohta).

c. Summaarinen palauttamismenettely

17. Jotta yleissopimuksen tavoite voidaan saavuttaa, siinä määrätään summaarisesta eli nopeutetusta menettelystä, jonka mukaisesti lapsesta erossa oleva vanhempi tai tämän edustaja voi tehdä palauttamista koskevan hakemuksen (niin kutsuttu palauttamismenettely)²⁹. Hakemus tehdään toimivaltaiselle tuomioistuimelle tai viranomaiselle ”siinä sopimusvaltiossa, jossa lapsi on” (12 artiklan ensimmäinen kappale), eli pyynnön vastaanottavassa valtiossa³⁰, sen sisäisten menettelyjen ja käytäntöjen mukaisesti. Tässä yhteydessä tuomioistuimen on noudatettava nopeimpia käytettävissä olevia menettelyjä (2 ja 11 artikla)³¹.

d. Sopimusosapuolten välinen yhteistyö

18. Yleissopimuksessa luodaan myös sen päämäärän saavuttamiseksi ja asianmukaisen toteuttamisen tukemiseksi järjestelmä, joka mahdollistaa sopimusosapuolten oikeus- ja hallintoviranomaisten tiiviin yhteistyön³². Yhteistyöstä vastaavat sopimusosapuolten tahoillaan nimittämät keskusviranomaiset³³, joiden tehtävät luetellaan pääasiassa yleissopimuksen 7 artiklassa. Keskusviranomaisten tehtäviä vakavaa vaaraa koskevien poikkeusten tapauksissa sekä niihin liittyviä hyviä toimintatapoja esitellään oppaan jaksossa IV. Oikeudellista yhteistyötä voidaan edistää myös Haagin kansainvälisen tuomariverkoston kautta³⁴.

²⁹ Ks. palauttamismenettelyn määritelmä edellä olevasta sanastosta.

³⁰ Ks. pyynnön vastaanottaneen valtion määritelmä edellä olevasta sanastosta.

³¹ Ks. 2 artikla. Sopimusvaltioita pyydetään ”kaikissa yleissopimuksen alaan koskevissa kysymyksissä noudattamaan nopeimpia oman lainsäädäntönsä nojalla käytettävissä olevia menettelyjä”. Ks. selitysmuistion kohta 63 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10).

³² *Ibid.*, 35 kohta.

³³ Luettelo nimetyistä keskusviranomaisista yhteystietoineen on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse ”Child Abduction” ja sen jälkeen ”Authorities”.

³⁴ Luettelo Haagin kansainvälisen tuomariverkoston jäsenistä on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse ”Child Abduction” ja sen jälkeen ”The International Hague Network of Judges”.

e. Velvollisuus määrätä lapsi välittömästi palautettavaksi

19. Jos lapsi on yleissopimuksen 3 artiklassa tarkoitetulla tavalla viety luvattomasti johonkin toiseen sopimusvaltioon siitä sopimusvaltiosta, jossa hänen asuinpaikkansa on, tai jätetty luvattomasti palauttamatta sieltä, sen toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen, jolle hakemus lapsen palauttamiseksi on tehty, on määrättävä lapsi välittömästi palautettavaksi (12 artiklan ensimmäinen kappale)³⁵.
20. Yleissopimuksessa ei täsmennetä, *kenelle* lapsi olisi palautettava. Siinä ei esimerkiksi edellytetä, että lapsi palautetaan *lapsesta erossa olevan vanhemman* huollettavaksi. Yleissopimuksessa ei täsmennetä sitäkään, mihin lapsi olisi tarkalleen ottaen palautettava asuinpaikkavaltiossa. Tämä joustavuus on jätetty tarkoituksella, ja se vahvistaa perusperiaatetta, jonka mukaan lapsen huollosta palauttamisen jälkeen päättää lapsen asuinpaikkavaltion toimivaltainen tuomioistuin tai viranomainen huoltoa koskevan lainsäädännön mukaisesti ottaen huomioon vanhempien tai muiden asianomaisten välillä mahdollisesti sovellettavan määräyksen³⁶.
21. Yleissopimuksen 11 artikla tukee velvollisuutta palauttaa lapsi *välittömästi*, sillä sen mukaan toimivaltaisten tuomioistuinten tai viranomaisten olisi noudatettava kiireellistä menettelyä lapsen palauttamiseksi ja, jos asiassa ei anneta päätöstä kuuden viikon kuluessa menettelyn vireillepanosta lukien, viivästyksen syistä voidaan pyytää selvitystä³⁷.

³⁵ Ks. myös 1 artiklan a kohta. Yleissopimuksen 18 artikla vahvistaa velvollisuutta turvata lapsen nopea palauttaminen, koska sen mukaan yleissopimuksen III luvun ("Lapsen palauttaminen") määräykset eivät rajoita toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen valtaa määrätä lapsi palautettavaksi minä ajankohtana tahansa. Kyseinen artikla sallii sen, että se toimivaltainen tuomioistuin tai viranomainen, jossa palauttamismenettely on pantu vireille, voi määrätä lapsen palautettavaksi vetoamalla muihin, tämän tavoitteen saavuttamisen kannalta suotuisampiin säännöksiin tai määräyksiin. Tämä voidaan tehdä muun muassa tunnustamalla ja panemalla täytäntöön pyynnön esittäneessä valtiossa annettu huoltoa koskeva määräys esimerkiksi vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla (ks. jäljempänä 47- ja 48 kohta).

³⁶ Ks. selitysmuistion kohta 110 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10).

³⁷ Velvollisuudesta ryhtyä nopeasti toimiin ks. täytäntöönpanotoimia koskeva hyvien toimintatapojen opas "*Guide to Good Practice under the 1980 Hague Child Abduction Convention: Part II – Implementing Measures*", Bristol, Family Law (Jordan Publishing), 2003, jäljempänä 'täytäntöönpanotoimia koskeva hyvien toimintatapojen opas', saatavilla myös Haagin konferenssin verkkosivustolla (polku mainittu alaviitteessä 6), esim. luvun 1 kohta 1.5 sekä luvut 5 ja 6.

Tämä velvollisuus on kaksitahoinen: ”ensinnäkin on noudatettava nopeimpia kansallisessa oikeusjärjestelmässä käytettävissä olevia menettelyjä^{38]} ja toiseksi kyseisen hakemuksen käsittelylle on mahdollisuuksien mukaan annettava etusija³⁹”.

22. Velvollisuus toimia kiireellisesti ei tarkoita sitä, että tuomioistuimen olisi jätettävä esillä olevien kysymysten huolellinen arviointi tekemättä. Tämä pätee myös tapauksiin, joissa on vedottu vakavaa vaaraa koskevaan poikkeukseen. Se tarkoittaa kuitenkin sitä, että tuomioistuin hankkii ja arvioi keskitetysti ja nopeasti vain kyseisen asian kannalta riittävän merkitykselliset tiedot ja/tai todisteet, joihin voi joskus sisältyä asiantuntijalausunto tai asiantuntijan toimittamat todisteet.

f. Rajalliset poikkeukset, jotka koskevat velvollisuutta määrätä lapsi välittömästi palautettavaksi

23. Yleissopimuksessa määrätään joistakin rajallisista poikkeuksista periaatteeseen, jonka mukaan lapsi on palautettava. Jos ja kun tapauksessa on vedottu menestyksekkäästi tällaiseen poikkeukseen, pyynnön vastaanottaneen valtion tuomioistuin ”ei ole velvollinen määräämään lasta palautettavaksi”. Toisin sanoen kyseinen tuomioistuin voi tällöin käyttää harkintavaltaansa ja olla antamatta määräystä lapsen palauttamiseksi. Kyseisistä poikkeuksista määrätään yleissopimuksen 12 artiklan toisessa kappaleessa⁴⁰, 13 artiklan ensimmäisen kappaleen a kohdassa⁴¹, 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa ja 13 artiklan toisessa kappaleessa⁴² sekä 20 artiklassa⁴³.
24. Edellä mainituilla poikkeuksilla yleissopimuksessa tunnustetaan se, että joskus voi olla perusteltua olla palauttamatta luvattomasti poisviety tai palauttamatta jätetty lapsi. Näin ollen yleinen periaate, jonka mukaan pikainen palauttaminen on lapsen etu, voidaan kumota yksittäisissä tapauksissa, jos poikkeuksen sovellettavuus on osoitettu.

³⁸ Velvollisuudesta noudattaa nopeimpia käytettävissä olevia menettelyjä ks. yleissopimuksen 2 artikla.

³⁹ Selityspyynnön voi esittää joko hakija tai pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomainen, omasta aloitteestaan tai pyynnön esittäneen valtion keskusviranomaisen pyynnöstä (11 artikla). Ks. selitysmuistion 104 ja 105 kohta (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10). Tietoa siitä, onko sopimusosapuoli toteuttanut toimet, joilla varmistetaan, että sen oikeus- ja hallintoviranomaiset noudattavat kiireellistä menettelyä lapsen palauttamiseksi, löytyy maaprofiileista (saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse ”Child Abduction” ja sen jälkeen ”Country Profiles”), ks. jakso 10.3, kohta d.

⁴⁰ Jos menettely lapsen palauttamiseksi on pantu vireille yli vuoden kuluttua luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä lukien ja näytetään, että lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.

⁴¹ Jos näytetään toteen, että henkilö, laitos tai muu elin, jolle lapsen henkilöstä huolehtiminen kuului, ei ollut tosiasiallisesti käyttänyt huoltoa koskevia oikeuksia lapsen poisviemisen tai palauttamatta jättämisen ajankohtana taikka oli poisviemisen tai palauttamatta jättämisen joko sen tapahtuessa tai jälkikäteen hyväksynyt.

⁴² Jos tuomioistuin toteaa, että lapsi vastustaa palauttamistaan ja on saavuttanut sellaisen iän ja kypsyyden, että hänen mielipiteensä on perusteltua ottaa huomioon.

⁴³ Jos palauttamista koskevan määräyksen antaminen ei ole sallittua pyynnön vastaanottaneen valtion ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suoja koskevien perusperiaatteiden mukaisesti.

g. Poikkeuksien suppea tulkinta

25. Edellä lueteltuja poikkeuksia on kuitenkin tulkittava suppeasti. Selitysmuistiossa todetaan, että poikkeuksia ”on sovellettava vain niille asetetuissa rajoissa, ei yhtään laajemmin”, eli niitä on sovellettava ”suppeasti, jos halutaan estää yleissopimuksen muuttuminen pelkäksi kuolleeksi kirjaimeksi”⁴⁴. Selitysmuistiossa huomautetaan myös, että ”systemaattinen [...] poikkeusmääräyksiin vetoaminen siten, että lapsen asuinpaikan sijasta oikeuspaikkana olisikin lapsen kaapanneen henkilön valitsema paikka, johtaisi koko yleissopimuksella luodun järjestelmän romahtamiseen ja veisi siltä näin sen perustana olevan keskinäisen luottamuksen hengen”⁴⁵.
26. Vaikka poikkeukset perustuvat lapsen edun arvioimiseen⁴⁶, ne eivät muuta palauttamismenettelyä menettelyksi, jossa päätetään lapsen huollosta. Poikkeuksissakin painottuu lapsen palauttaminen (mahdollinen palauttamatta jättäminen). Niiden ei pitäisi myöskään liittyä huoltoa koskeviin kysymyksiin, eivätkä ne saisi antaa valtuuksia lapsen edun täysimääräiseen arviointiin palauttamismenettelyn yhteydessä. Sen toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen, jossa palauttamismenettely on pantu vireille, on sovellettava yleissopimuksen määräyksiä ja vältettävä puuttumista asioihin, joista on päätettävä asuinpaikkavaliossa⁴⁷.
27. Näin ollen poikkeukset palvelevat oikeutettua tarkoitusta, koska yleissopimuksessa ei määrätä automaattisesta palauttamismekanismista. Vakavaa vaaraa koskevat väitteet on tutkittava nopeasti kunkin poikkeuksen edellyttämässä laajuudessa ja palauttamismenettelylle asetetuissa rajoissa.
28. Tämä tarkoittaa, että vaikka yleissopimuksen tarkoituksena on torjua kansainvälisen lapsikaappauksen haitallisia vaikutuksia varmistamalla lapsen nopea palauttaminen tämän asuinpaikkavalioon, missä mahdolliset huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevat ongelmat on ratkaistava, joissakin poikkeusolosuhteissa on mahdollista jättää lapsi palauttamatta.

2. 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohta – vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen hahmottaminen

29. Vakavaa vaaraa koskeva poikkeus perustuu ”jokaisen henkilön ensisijaiseen etuun olla altistumatta ruumiilliselle tai henkiselälle vaaralle tai olla joutumatta kestäättömään tilanteeseen”⁴⁸.

a. Vakavan vaaran kolme tyyppiä

30. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohta käsittää seuraavat kolme vaaran tyyppiä:

⁴⁴ Ks. selitysmuistion kohta 34 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10).

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*, kohta 29.

⁴⁷ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 16 artikla.

⁴⁸ Ks. selitysmuistion kohta 29 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10).

- vakava vaara⁴⁹, että palauttaminen saattaa lapsen ruumiillisille vaurioille alttiiksi
 - vakava vaara, että palauttaminen saattaa lapsen henkisille vaurioille alttiiksi
 - vakava vaara, että lapsi joutuisi palauttamisen takia muutoin kestävämpään tilanteeseen.
31. Kuhunkin poikkeuksen tyyppiin voidaan vedota erikseen perusteena poikkeamiselle velvollisuudesta varmistaa lapsen pikainen palauttaminen. Näin ollen kunkin yksittäistapauksen tosiseikoista riippuen menettelyssä on saatettu vedota itsenäisesti kaikkiin kolmeen tyyppiin. Vaikka mainitut vakavan vaaran tyypit ovatkin toisistaan erillisiä, niitä käytetään usein yhdessä, eikä niitä aina eroteta selkeästi tuomioistuinten päätöksissä.

b. Lapseen kohdistuva vakava vaara

32. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan sanamuodosta ilmenee selvästi, että kyse on sen määrittämisestä, saattaisiko palauttaminen lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai joutuisiko lapsi muutoin kestävämpään tilanteeseen.
33. Joissakin poikkeusolosuhteissa vanhemmalle aiheutuva ruumiillinen tai henkinen vaurio voisi kuitenkin muodostaa vakavan vaaran, että palauttaminen saattaa lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai että lapsi joutuu muutoin kestävämpään tilanteeseen. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa ei esimerkiksi edellytetä, että ruumiillisen vaurion välitön tai ensisijainen uhri on nimenomaan lapsi, jos on riittävää näyttöä siitä, että lapsen poivienneelle vanhemmalle aiheutuvan vaurion vaaran takia myös lapsi on vakavassa vaarassa.

⁴⁹ Ks. käsitteiden ”vakava vaara” ja ”vakavaa vaaraa koskeva poikkeus” määritelmät edellä olevassa sanastossa.

c. Vakavan vaaran taso

34. Ilmaisui ”vakava” määrittää vaaran, ei lapselle mahdollisesti aiheutuvan vaurion tasoa. Se tarkoittaa, että vaaran on oltava todellinen ja sen verran merkittävä, että sitä voidaan pitää ”vakavana”⁵⁰. Vaurion taas on oltava laajuudeltaan sellainen, että se johtaa ”kestämättömään tilanteeseen”⁵¹ eli tilanteeseen, jota yksittäisen lapsen ei odoteta kestävän. Se, miten suuren vaaran on suhteellisesti oltava, jotta se voidaan katsoa vakavaksi, voi kuitenkin vaihdella sen mukaan, millainen lapselle mahdollisesti aiheutuva vaara on luonteeltaan ja laajuudeltaan⁵².

d. Vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen ennakoivuus

35. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan sanamuoto osoittaa poikkeuksen olevan myös siinä mielessä ennakoiva, että siinä painotetaan paitsi lapsen olosuhteita *palauttamisen jälkeen* myös sen arviointia, saattaisivatko kyseiset olosuhteet lapsen alttiiksi vakavalle vaaralle.
36. Vaikka vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen tutkiminen edellyttää tavallisesti sen tiedon tai näytön analysointia, johon palauttamista vastustava henkilö, laitos tai muu elin (useimmissa tapauksissa lapsen vienyt vanhempi) vetoaa, analyysia ei siis pitäisi rajoittaa koskemaan vain luvaton poistamista tai palauttamatta

⁵⁰ *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* [2011] UKSC 27, [2012] 1 A.C. 144, 10.6.2011, *United Kingdom Supreme Court (England and Wales)* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 1068], 33 kohta. Ks. myös selitysmuistion kohta 29 (kyseinen asiakirja mainitaan alaviitteessä 10). Ilmaisui ”vakava vaara” osoittaa laajuuksien tarkoituksen, jonka mukaan kyseistä poikkeusta pitäisi soveltaa suppeasti yleissopimuksen poikkeuksia koskevan yleisen lähestymistavan mukaisesti. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan sanamuotoa tiukennettiin valmisteluvaiheessa alkuperäiseen ehdotukseen nähden. Kyseisessä poikkeusmääräyksessä käytettiin alun perin ilmaisua ”merkittävä vaara” (substantial risk), joka kuitenkin korvattiin ilmaisulla ”vakava vaara” (grave risk), koska sanan ”vakava” katsottiin olevan määreenä vahvempi. Ks. myös asiakirja *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)* (asiakirja mainittu alaviitteessä 10), s. 362.

⁵¹ Ks. esim. päätös asiassa *Thomson v. Thomson*, [1994] 3 SCR 551, 20.10.1994, *Supreme Court of Canada* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 11], s. 596, jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että ”13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan ensimmäisessä lausekkeessa tarkoitettu ruumiillinen tai henkinen vaurio on laajuudeltaan sellainen, että se johtaa kestämättömään tilanteeseen”. Ks. myös päätös asiassa *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (ks. alaviite 50 edellä), 34 kohta, ja päätös asiassa *EW v. LP*, HCMP1605/2011, 31.1.2013, *High Court of the Hong Kong Special Administrative Region* (Kiina) [INCADAT-viite: HC/E/CNh 1408], 11 kohta. Kummassakin päätöksessä viitattiin päätökseen asiassa *Re D*, [2006] 3 WLR 0989, 16.11.2006, *United Kingdom House of Lords (England and Wales)* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 880], jonka 52 kohdassa todetaan seuraavaa: ”’Kestämätön’ on vahva ilmaisu, mutta lapsen tapauksessa sen on katsottava tarkoittavan tilannetta, jota kyseisen lapsen ei näissä erityisissä olosuhteissa pitäisi odottaa kestävän.”

⁵² *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (ks. alaviite 50 edellä), 33 kohta, jossa kyseinen tuomioistuin totesi seuraavaa: ”Vaikka ilmaisui ’vakava’ määrittää ennemminkin vaaraa kuin vauriota, niiden kahden välillä on arkikielessä yhteys. Vaikka kuoleman tai todella pahan vamman riski olisi suhteellisen alhainen, vaara saatetaan siis hyvinkin määritellä ’vakavaksi’, kun taas lievempien vaurioiden kohdalla saatetaan edellyttää korkeampaa riskiä.”

jättämistä edeltäneitä tai sen aikaisia olosuhteita. Sen sijaan siinä edellytetään tulevaa tilannetta, eli on arvioitava olosuhteita, joihin lapsi joutuisi, jos hänet palautettaisiin välittömästi. Näin ollen vakavaa vaaraa koskevaa poikkeusta tutkittaessa olisi arvioitava myös sitä, onko asuinpaikkavaltiossa käytettävissä asianmukaisia ja tehokkaita suojoitoja, jos tämän katsotaan olevan tarpeen ja tarkoituksenmukaista⁵³.

37. Ennakoivuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö aiemmilla teoilla ja tapahtumilla voisi olla merkitystä arvioitaessa vakavaa vaaraa⁵⁴ sen jälkeen, kun lapsi on palautettu asuinpaikkavaltioon. Aiempi koti- tai perheväkivalta voi tapauksen erityisistä olosuhteista riippuen olla pätevä peruste arvioitaessa tällaisen vakavan vaaran olemassaoloa. Aiemmat teot ja tapahtumat eivät kuitenkaan *itsessään* tarkoita sitä, että lapsen suojaamiseksi vakavalta vaaralta ei ole käytettävissä suojoitoja⁵⁵.

⁵³ Ks. jäljempänä kohta 43 ja sitä seuraavat kohdat, joissa käsitellään suojoitoja 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tapauksissa.

⁵⁴ Ks. vakavan vaaran määritelmä edellä olevasta sanastosta.

⁵⁵ Ks. esim. päätös asiassa 12 UF 532/16, 6.7.2016, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* (Saksa) [INCADAT-viite: HC/E/DE 1405], 42 kohta, jossa kyseinen tuomioistuin totesi, ettei palauttamisen jälkeistä vaaraa voida päätellä väitetystä aiemmasta väkivaltaisesta käytöksestä, ja huomautti, että koska voimassa oli sitova lähestymiskielto, lapsen poisvienyt vanhempi saattoi hakea asianmukaista suojaa lapsesta erossa olevan vanhemman väitetyn väkivaltaisuuden takia. Ks. myös päätös asiassa *H.Z. v. State Central Authority*, 6.7.2006, *Full Court of the Family Court of Australia at Melbourne* (Australia), [INCADAT-viite: HC/E/AU 876], 40 kohta, jossa kyseinen tuomioistuin katsoi aiempaa väkivaltaa ja epäasianmukaista käytöstä arvioidessaan, että "aiempi toiminta voi hyvinkin antaa viitettä tulevasta, mutta se ei ole ratkaiseva seikka", ja että lakisääteisten keinojen saatavuus tällaiselta käytökseltä suojautumiseksi esti toteamasta, että on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai että lapsi joutuisi sen takia muutoin kestävämpään tilanteeseen.



**13 artiklan
ensimmäisen
kappaleen b kohdan
soveltaminen
käytännössä**

1. Vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen tarkastelu

a. Vaiheittainen analyysi

38. Väitteitä vakavasta vaarasta esitetään monenlaisissa tilanteissa. Sen voidaan väittää johtuvan esimerkiksi seuraavista seikoista:
- ruumiillinen, seksuaalinen tai muu lapsen kaltoinkohtelu tai lapsen altistuminen lapsesta erossa olevan vanhemman lapsen poisvieneeseen vanhempaan kohdistamalle perheväkivallalle
 - lapsen erottaminen poisvieneestä vanhemmasta esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen poisvienyt vanhempi väittää, ettei voi palata lapsen asuinpaikkavaltioon turvallisuuteen, terveyteen tai talouteen liittyvien syiden, maahanmuuttaja-asemansa tai lapsen asuinpaikkavaltiossa vireillä olevien rikossyytteiden takia
 - lapsen erottaminen sisaruksistaan
 - lapseen kohdistuvat vakavat turvallisuuteen, koulutukseen terveyteen tai talouteen liittyvät huolenaiheet asuinpaikkavaltiossa.
39. Yleissopimuksessa ei määrätä erilaisista testeistä, joita voitaisiin hyödyntää arvioitaessa vakavaa vaaraa palauttamista vastustavan henkilön esiin tuomien vaaran tyyppien tai taustalla vaikuttavien olosuhteiden perusteella. Näin ollen kaikki vakavaa vaaraa koskevat väitteet arvioidaan samojen vakio- tai kynnysarvojen ja vaiheittaisen analyysin perusteella. Tietyn tyyppisten tilanteiden – joissa lapsen ruumiilliseen tai henkiseen koskemattomuuteen kohdistuu todennäköisemmin välitön vaara – on kuitenkin todettu ylittävän useammin vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen soveltamiselle asetetun korkean kynnyksen.
40. Aivan ensiksi tuomioistuimen olisi arvioitava, ovatko väitteet luonteeltaan sellaisia ja riittävän yksityiskohtaisia ja olennaisia, että niiden perusteella olisi mahdollista todeta vakava vaara. On hyvin epätodennäköistä, että laaja-alaiset tai yleisluontoiset väitteet riittävät⁵⁶.
41. Mahdollisessa toisessa vaiheessa tuomioistuin arvioi, onko sille osoitettu vakuuttavasti tarve soveltaa lapsen palauttamiseen liittyvää vakavaa vaaraa koskevaa poikkeusta. Tätä varten se tutkii ja arvioi lapsen palauttamista vastustavan henkilön esittämät todisteet tai kerätyt tiedot ja ottaa huomioon asuinpaikkavaltiossa käytettävissä olevia suojatoimia koskevat todisteet tai tiedot.

⁵⁶ Ks. esim. päätös asiassa *E.S. s/ Reintegro de hijo*, 11.6.2013, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentiina) [INCADAT-viite: HC/E/AR 1305], jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että pelkkä maininta kaltoinkohtelusta tai väkivallasta ilman sen tueksi esitettyä näyttöä oli liian yleisluontoinen sen toteamiseksi, että lapsi on vakavassa vaarassa. Ks. myös päätös asiassa *Gsponer v. Johnson*, 23.12.1988, *Full Court of the Family Court of Australia at Melbourne* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 255], jossa poisvieneen vanhemman esittämää ”hyvin yleisluontoista ja epätasällista” näyttöä lapsesta erossa olevan vanhemman merkittävistä väkivallanteista, pahoinpitelyistä ja kaltoinkohteluista poisviennyt vanhempi ja lasta kohtaan pidettiin riittämättömänä sen toteamiseksi, että on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai että lapsi joutuisi muutoin kestävämpään tilanteeseen.

Tämä tarkoittaa, että vaikka tuomioistuin pitäisi esitettyjä todisteita tai tietoja riittävinä osoittamaan mahdollisen altistumisen vauriolle tai kestäättömälle tilanteelle, sen on vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen sovellettavuutta arvioidessaan tutkittava asianmukaisesti kaikki olosuhteet, mukaan lukien asianmukaisten toimenpiteiden saatavuus lapsen suojaamiseksi tällaiseen vaurioon tai kestäättömään tilanteeseen liittyvältä vakavalta vaaralta tai tarve ottaa sellaisia käyttöön⁵⁷.

42. Tämän arvioinnin jälkeen:

- Jos tuomioistuin *ei* ole vakuuttunut siitä, että esitetyt todisteet tai kerätyt tiedot, mukaan lukien suojatoimia koskevat todisteet ja tiedot, osoittavat vakavan vaaran, se määrää lapsen palautettavaksi⁵⁸.
- Jos tuomioistuin *on* vakuuttunut siitä, että esitetyt todisteet tai kerätyt tiedot, mukaan lukien suojatoimia koskevat todisteet ja tiedot, osoittavat vakavan vaaran, sen ei kuitenkaan ole pakko määrätä lasta palautettavaksi. On siis tuomioistuimen harkintavallassa päättää, määrääkö se lapsen kaikesta huolimatta palautettavaksi.

⁵⁷ Ks. jäljempänä kohta 43 ja sitä seuraavat kohdat, joissa käsitellään kyseisiä suojatoimia.

⁵⁸ Jos väitettyä vakavaa vaaraa ei katsota osoitetuksi ja lapsi palautetaan, lapsen poisvienyt vanhempi voi esittää lapsen kohdistuvia huoliaan koskevat todisteet huoltajuusmenettelyn yhteydessä asuinpaikkavaltiossa.

Kysymykset, joita tuomioistuin tarkastelee analysoidessaan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitettua poikkeusta

Tuomioistuinten tulee noudattaa kiireellistä menettelyä lapsen pikaiseksi palauttamiseksi (johdanto-osa ja 11 artiklan ensimmäinen

Tiedot tai todisteet on kerätty kunkin oikeudenkäyttöalueen lainsäädäntöä, menettelyjä ja käytäntöjä noudattaen.

Tuomioistuinten olisi harkittava mahdollisuutta käynnistää suojatoimiin liittyvä yhteistyö keskusviranomaisten ja/tai Haagin kansainvälisen tuomariverkoston kautta.

Ovatko lapsen palauttamista vastustavan henkilön, laitoksen tai muun elimen väittämät tosiseikat riittävän yksityiskohtaisia ja olennaisia, jotta niiden voidaan katsoa osoittavan, että on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai että lapsi joutuisi muutoin kestävämpään tilanteeseen?

KYLLÄ

Kun tiedot ja todisteet on arvioitu:

Onko palauttamista vastustava henkilö, laitos tai muu elin (useimmissa tapauksissa kyseessä on poisvienyt vanhempi) vakuuttanut tuomioistuimen siitä, että on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi tai että lapsi joutuisi muutoin kestävämpään tilanteeseen, kun otetaan huomioon mahdolliset asianmukaiset ja tehokkaat toimenpiteet, joita asuinpaikkavaltiossa on saatavilla tai käytössä lapsen suojaamiseksi vakavalta vaaralta?

KYLLÄ

Vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen sovellettavuus osoitettu, joten tuomioistuin EI ole velvollinen määrittämään lasta palautettavaksi.

EI

Tuomioistuin määrää lapsen palautettavaksi.

Joillakin oikeudenkäyttöalueilla tuomioistuimet arvioivat ensimmäiseksi seuraavaa seikkaa: onko saatavilla ja/tai käytettävissä asianmukaiset ja tehokkaat suojatoimet lapsen suojaamiseksi väitetyltä vakavalta vaaralta?

EI

KYLLÄ

EI

Tuomioistuin määrää lapsen palautettavaksi.

b. Suojatoimet

43. Suojatoimia tarkastellaan useimmiten mutta ei yksinomaan tilanteissa, joissa väitetty vakava vaara liittyy lapsen kaltoinkohteluun tai kotiväkivaltaan. Ne käsittävät laaja-alaisesti olemassa olevat palvelut ja apu- ja tukikeinot, joita ovat muun muassa lakiasianpalvelut, taloudellinen tuki, asumistuki, terveydenhuolto, turvakodit ja muut kotiväkivallan uhreille tarkoitetun avun tai tuen muodot sekä poliisin toimet ja rikosoikeusjärjestelmän tarjoama tuki.
44. Suojatoimia voi jo olla saatavilla ja helposti käytettävissä lapsen asuinpaikkavaltiossa. Joissakin tapauksissa suojatoimia on mahdollisesti otettava käyttöön ennen lapsen palauttamista. Jälkimmäisessä tapauksessa erityisiin suojatoimiin pitäisi ryhtyä vain silloin, kun se on ehdottomasti tarpeen ja niillä torjutaan suoraan vakavaa vaaraa. Suojatoimiin ei voida velvoittaa viran puolesta, ja niiden on lisäksi oltava rajattuja aikaan, joka päättyy, kun lapsen asuinpaikkavaltiossa voidaan määrittää, mitkä suojatoimet ovat lapsen kannalta tarkoituksenmukaisia, jos niitä edes tarvitaan⁵⁹. Tietyissä olosuhteissa on kuitenkin mahdollista, että asuinpaikkavaltiossa saatavilla ja helposti käytettävissä olevat suojatoimet eivät riitä torjumaan tehokkaasti vakavaa vaaraa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa lapsesta erossa oleva vanhempi on toistuvasti rikkonut suojelumääräyksiä.
45. Tavallisesti tuomioistuimet arvioivat suojatoimien saatavuutta ja tehokkuutta vakavaa vaaraa koskevien väitteiden tarkastelun yhteydessä, mutta se voidaan myös tehdä vasta sitten, kun palauttamista vastustava osapuoli on ensin osoittanut vakavan vaaran olemassaolon ja luonteen. Koska viivästykset voisivat haitata yleissopimuksen tavoitteiden toteuttamista, mahdollisia suojatoimia olisi parasta käsitellä menettelyn alkuvaiheessa. Näin kullakin osapuolella on riittävä mahdollisuus toimittaa ajoissa merkityksellistä näyttöä kyseisten toimien tarpeesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta. Joillakin oikeudenkäyttöalueilla pyritään varmistamaan menettelyn nopeus siten, että jos tuomioistuin on jossakin tietyssä tapauksessa vakuuttunut siitä, että lapsen asuinpaikkavaltiossa on saatavilla tai käytössä asianmukaiset ja tehokkaat suojatoimet väitetyn vakavan vaaran torjumiseksi, se voi määrätä lapsen palautettavaksi eikä sen tarvitse arvioida väitettyjä tosiseikkoja perinpohjaisemmin.
46. Joissakin valtioissa palauttamista koskevan hakemuksen käsittelevällä tuomioistuimella voi olla kansalliseen lainsäädäntöön perustuva sisäinen toimivalta määrätä suojatoimia palauttamista koskevan määräyksen yhteydessä.

⁵⁹ Ks. esim. suojatoimia käsittelevä asia *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (ks. edellä alaviite 50). Ks. myös päätös asiassa *J.D. v. P.D.*, (2010) ONCJ 410, 9.9.2010, *Ontario Court of Justice* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1421], 47 kohta, jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että se saattoi "vaatia vakuutusta palauttamisen tukemisesta ja lasten suojelemisesta siirtymävaiheessa eli ennen kuin asian käsittely alkaa skotlantilaisessa tuomioistuimessa". Päätös asiassa *Mbuyi v. Ngalula*, (2018) MBQB 176, 8.11.2018, *Court of Queen's Bench of Manitoba* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1416], 62 kohta, jossa kyseinen tuomioistuin totesi, että arvioitaessa sitä, onko 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrätyn poikkeuksen sovellettavuus osoitettu tosiasiallisen tilanteen perusteella, "tuomioistuimen on kaikissa Haagin yleissopimukseen liittyvissä menettelyissä lähdettävä siitä, että lasten asuinpaikkavaltion tuomioistuimet ja viranomaiset kykenevät toteuttamaan toimenpiteitä lasten suojelemiseksi, lukuun ottamatta ääritapauksia tai tapauksia, joissa on olemassa riittävää näyttöä päinvastaisesta [...]".

Toisissa valtioissa tuomioistuimella ei välttämättä ole tällaista toimivaltaa. Jälkimmäisessä tapauksessa tuomioistuin voi kuitenkin harkita suojatoimia, joiden yhteydessä lapsesta erossa oleva vanhempi antaa tuomioistuimelle vapaaehtoisen vakuutuksen⁶⁰.

47. Olipa sitten kyseessä tuomioistuimen määräys tai vapaaehtoinen vakuutus, suojatoimien tehokkuus riippuu siitä, missä määrin ja millaisin edellytyksin ne on mahdollista saattaa täytäntöönpanokelpoisiksi lapsen asuinpaikkavaltiossa. Tämä taas riippuu kyseisen valtion kansallisesta lainsäädännöstä. Yhtenä vaihtoehtona on antaa suojatoimille oikeudellinen vaikutus asuinpaikkavaltiossa annetulla vastaavalla määräyksellä, jos sellainen on mahdollista antaa. Pyynnön vastaanottanut valtio ei kuitenkaan voi antaa määräyksiä, jotka ylittäisivät sen oikeudenkäyttövallan tai jotka eivät ole tarpeen osoitetun vakavan vaaran lieventämiseksi. On syytä huomauttaa, ettei vapaaehtoisia vakuutuksia ole helppo saattaa täytäntöönpanokelpoisiksi. Näin ollen ne saattavat olla monessa tapauksessa tehottomia. Vapaaehtoista vakuutusta on siis käytettävä varovaisesti, jos sitä ei voida saattaa täytäntöönpanokelpoiseksi lapsen asuinpaikkavaltiossa. Tämä koskee erityisesti tapauksia, joissa vakavan vaaran aiheuttaa kotiväkivalta.
48. Vuoden 1996 yleissopimuksella voidaan helpottaa lasten nopeaa palauttamista suojatoimien osalta, jos se on voimassa asiaankuuluvissa valtioissa. Vuoden 1996 yleissopimus sisältää erityisen toimivaltaperusteen, koska siinä määrätään, että sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka alueella lapsi on (joka on muu kuin asuinpaikkavaltio), ovat toimivaltaisia ryhtymään kaikkiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin⁶¹. Vuoden 1996 yleissopimus lisää suojelutoimenpiteiden tehokkuutta määräämällä, että kyseiset toimenpiteet tunnustetaan kaikissa muissa sopimusvaltioissa ilman eri vahvistusta⁶² ja että ne julistetaan asianosaisen pyynnöstä täytäntöönpanokelpoisiksi noudattaen sen valtion lain mukaista menettelyä, jossa täytäntöönpanoa on pyydetty⁶³.

⁶⁰ Ks. esim. päätös asiassa *Sabogal v. Velarde*, 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 20.5.2015, *United States District Court for the District of Maryland* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 1383], jossa kyseinen tuomioistuin valmistautui määräämään lapsen palautettavaksi mutta asetti erityiseksi ehdoksi, että palauttaminen toteutetaan vasta sen jälkeen, kun lapsesta erossa olevan vanhemman hyväksi annettu määräys väliaikaisesta huoltajuudesta on kumottu ja lapsen poismuuttaneen vanhemman hyväksi annettu määräys väliaikaisesta huoltajuudesta voitu palauttaa voimaan ja kun lapsesta erossa oleva vanhempi on järjestänyt asian niin, että lapsen poismuuttaneen vanhemmaa koskevat rikossyytteet on hylätty tai niitä koskeva tutkinta on päättynyt. On kuitenkin syytä huomata, ettei kaikissa sopimusvaltioissa välttämättä ole mahdollista määrätä tällaisia ehtoja.

⁶¹ Vuoden 1996 yleissopimuksen 11 artikla.

⁶² Vuoden 1996 yleissopimuksen 23 artikla.

⁶³ Vuoden 1996 yleissopimuksen 26 artikla.

Mahdolliset toimenpiteet, joita on toteutettu lapsen suojelemiseksi tällä erityisellä toimivaltaperusteella, raukeavat heti, kun sen valtion, jossa lapsella on tavanomainen asuinpaikka, tuomioistuimet ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin. Tämä osoittaa, miten tärkeää on toimivaltaisten viranomaisten työn yhteensovittaminen⁶⁴.

c. Käytännön järjestelyt

49. Joillakin oikeudenkäyttöalueilla tuomioistuimet voivat määrätä lapsen välitöntä palauttamista koskevassa määräyksessä myös käytännön järjestelyistä, jotta lapsen palauttaminen asuinpaikkavaltioonsa olisi helpompi toteuttaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että palauttamismääräyksessä täsmennetään, kenen on ostettava lentoliput lapsen palauttamista varten. Käytännön järjestelyt ovat eroavat siis suojatoimista, koska niiden tarkoituksena ei ole torjua vaurioille altistumista koskevaa vakavaa vaaraa. Käytännön järjestelyt eivät myöskään saisi muodostaa estettä lapsen palauttamiselle, ylikuormittaa osapuolia (ei etenkin lapsesta erossa olevaa vanhempaa) tai ylittää kyseisen tuomioistuimen rajallista oikeudenkäyttövaltaa.

d. Menettelyä ja todistelua koskevat säännöt

50. Vuoden 1980 yleissopimuksessa ei juurikaan anneta menettelyä ja todistelua koskevia sääntöjä. Niistä on säädettävä oikeuspaikan lainsäädännössä (*lex fori*) eli sen pyynnön vastaanottaneen valtion lainsäädännössä, jossa tuomioistuin sijaitsee. Tämä koskee muun muassa **näyttökynnystä** (vaaditun näytön määrää) koskevia sääntöjä⁶⁵. **Todistustaakasta** sen sijaan määrätään yksiselitteisesti yleissopimuksessa.

⁶⁴ Ks. myös neuvoston asetus (EU) 2019/1111, annettu 25 päivänä kesäkuuta 2019, tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta (uudelleenlaadittu) (EUVL L 178/1, 2.7.2019, s. 1), jota sovelletaan 1. elokuuta 2022 lähtien. Asetuksen 27 artiklan 5 kohdassa säädetään, että jos tuomioistuin määrää lapsen palauttamisesta, se voi tarvittaessa toteuttaa väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia tämän asetuksen 15 artiklan mukaisesti suojatakseen lasta vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b [kohdassa] tarkoitetulta vakavalta vaaralta, edellyttäen että näiden toimenpiteiden tarkastelu ja toteuttaminen ei aiheuttomasti pitkitä palauttamismenettelyä.

⁶⁵ Sopimusosapuolten soveltamissa näyttökynnyksissä voi olla eroja. Monet sopimusosapuolet soveltavat esimerkiksi yksityisoikeuden alalla yleistä näyttökynnystä, joka perustuu näytön selkeyteen ja kiistattomuuteen (preponderance of evidence) tai todennäköisyysarviointiin (balance of probabilities). Muutamassa valtiossa poikkeuksen sovellettavuuden osoittamista koskeva näyttökynnys on korkeampi eli todisteiden edellytetään olevan selkeitä ja vakuuttavia.

i. Todistustaakka

51. Poikkeuksen sovellettavuuden toteamista koskeva todistustaakka on lapsen palauttamista vastustavalla henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä⁶⁶ eli useimmissa tapauksissa lapsen poisvieneellä vanhemmalla. Silloinkin, kun tuomioistuimien kerää viran puolesta tietoa tai näyttöä (kansallisten menettelyjen mukaisesti) tai kun palauttamista koskevan hakemuksen jättänyt henkilö tai elin ei ole aktiivisena asianosaisena menettelyssä, tuomioistuimen on oltava vakuuttunut siitä, että palauttamista vastustava osapuoli on esittänyt riittävän näytön.

ii. Tiedon ja todisteiden rajoittaminen koskemaan vain palauttamista

52. Vaikka todistusaineiston hyväksyttävyyttä ja keräämistä koskevat säännöt ja käytännöt vaihtelevat sopimusosapuolesta riippuen⁶⁷, niitä sovellettaessa olisi aina huomioitava asianmukaisesti vaatimus kiireellisestä menettelystä sekä se, että tuomioistuimen tutkinta on tärkeää rajoittaa vain sellaisiin riidanalaisiin kysymyksiin, jotka liittyvät suoraan palauttamiseen (eli huoltoa koskevia kysymyksiä ei käsitellä⁶⁸).

iii. Lapsen sosiaalista taustaa koskevan tiedon ottaminen käsiteltäväksi

53. Yleissopimuksen 13 artiklan kolmas kappale helpottaa todistusaineiston tai tiedon vastaanottamista ulkomailta, koska siinä määrätään, että tuomioistuimen ”on otettava huomioon ne lapsen sosiaalista taustaa koskevat tiedot, jotka on toimittanut sen valtion keskusviranomaisen tai muu toimivaltainen viranomaisen, jossa lapsella on asuinpaikka”. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi lapsen hyvinvointia koskevat lausunnot, koulutodistukset tai lääkärinlausunnot, jos sellaisia on saatavilla, ne liittyvät suoraan vakavaan vaaraan ja ne on mahdollista saada asuinpaikkavaltion kansallisen lainsäädännön nojalla. Tällainen todistusaineisto tai tieto on hankittava vain tarvittaessa ja samalla on varmistettava asianmukaisesti nopea menettely.

⁶⁶ Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäinen kappale. Ks. myös selitysmuistion (asiakirja mainitaan alaviitteessä 10) kohta 114, jossa todetaan muun muassa, että ”tällä valinnalla yleissopimuksella pyrittiin varmistamaan, että osapuoli, jolta lapsi on viety, on yhtä hyvässä asemassa kuin lapsen kaapannut osapuoli, joka on teoriassa valinnut itselleen suotuisamman oikeuspaikan”.

⁶⁷ Sopimusosapuolet antavat jonkin verran tietoa palauttamismenettelyissä sovellettavista säännöistä maaprofiileissaan (asiakirja mainittu alaviitteessä 39). Edellä tarkoitettun asiakirjan jaksossa 10.3 on tietoa muun muassa siitä, voidaanko palauttamista koskeva hakemus ratkaista yksinomaan asiakirja-aineiston perusteella (eli ilman suullista käsittelyä) ja voidaanko palauttamismenettelyn yhteydessä hyväksyä suullinen todistusaineisto (eli henkilökohtaisesti annettu todistajanlausunto).

⁶⁸ Ks. edellä kohta 16.

iv. Palauttamista koskevan hakemuksen ja siihen liitettyjen asiakirjojen ottaminen käsiteltäväksi

54. Todistusaineiston ja tietojen tutkittavaksi ottamisen helpottamiseksi yleissopimuksen 23 artiklassa kielletään asiakirjan laillistamisen tai tätä vastaavan muodollisuuden vaatiminen. Lisäksi 30 artiklassa määrätään, että sopimusvaltioiden tuomioistuinten ja hallintoviranomaisten tulee ottaa vastaan jokainen hakemus, joka on jätetty sopimusvaltion keskusviranomaiselle tai suoraan tuomioistuimelle, sekä asiakirjat ja selvitykset, jotka on liitetty hakemukseen tai jotka keskusviranomainen on toimittanut. Viimeksi mainitussa artiklassa ei kuitenkaan määrätä kyseisten asiakirjojen todistusarvosta, vaan siitä on säädettävä kansallisessa laissa ja asianomainen tuomioistuin käyttää sen osalta harkintavaltaansa.

2. Esimerkkejä väitteistä, joita voidaan esittää 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan perusteella

55. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaan liittyvä analyysi perustuu kunkin asian tosiseikkoihin. Näin ollen tuomioistuin päättää tapauskohtaisesti ja kunkin tapauksen erityisten olosuhteiden perusteella siitä, voidaanko kyseistä poikkeusta soveltaa. Väitetty vakava vaara on siis aina arvioitava huolellisesti ja vaihteittain yleissopimuksen muodostaman kehyksen mukaisesti, myös tässä oppaassa käsitellyn poikkeuksen tapauksessa. Tuomioistuinten⁶⁹ on silti pidettävä mielessä yleissopimuksessa asetettu edellytys, jonka mukaan tapaukset on ratkaistava nopeasti.
56. Tässä jaksossa annetaan joitakin esimerkkejä siitä, miten vakavaa vaaraa koskevia väitteitä on käsitelty joissakin tuomioistuimissa. Tässä hyödynnetään erilaisia tosiseikastoja ja esitetään ei-tyhjentävä luettelo merkityksellisistä näkökohdista tai tekijöistä. Tarkoitus ei kuitenkaan ole määrittää näille näkökohdille tai tekijöille annettavaa painoarvoa, koska se riippuu kunkin tapauksen erityisistä olosuhteista. Tässä jaksossa esitellään myös jonkin verran kansainvälistä oikeuskäytäntöä, jotta voidaan havainnollistaa oppaassa käsiteltyjä erityiskysymyksiä. Tuomioistuimia ja muita asiaankuuluvia tahoja kehoitetaan hyödyntämään INDACAT-tietokantaa ja kansallista oikeuskäytäntöä, joista saa yksityiskohtaista ja uusinta tietoa erilaisten 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaan liittyvien kysymysten käsittelystä.

a. Lapsen ja/tai lapsen poisvieneeseen vanhempaan kohdistuva kotiväkivalta

57. Väitteet kotiväkivallasta johtuvasta vakavasta vaarasta voivat olla monenlaisia. Lapsen poisvienyt vanhempi voi väittää, että on olemassa vakava vaara, että lapsi altistuu suoraan ruumiilliseen, seksuaaliseen tai muunlaiseen kaltoinkohteluun liittyville vaurioille.

⁶⁹ Ks. edellä alaviite 12.

Joskus saatetaan myös väittää, että vakava vaara johtuu lapsen altistumisesta väkivallalle, jota lapsesta erossa oleva vanhempi kohdistaa lapsen poisvieneeseen vanhempaan⁷⁰.

Joissakin tilanteissa lapsen väitetään olevan vakavassa vaarassa sillä perusteella, että lapsesta erossa oleva vanhempi voi aiheuttaa poisvieneelle vanhemmalle vaurion palauttamisen jälkeen⁷¹, koska tällainen vaurio voi alentaa merkittävästi poisvieneen vanhemman kykyä huolehtia lapsesta.

58. Kyseiset tuomioistuimet painottivat vakavaa vaaraa analysoidessaan erityisesti sitä, miten kotiväkivalta vaikuttaisi lapseen tämän palattua asuinpaikkavaltionsa, ja sitä, ylittivätkö nuo vaikutukset vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen soveltamiselle asetetun korkean kynnyksen ottaen huomioon väkivallan luonteen, toistuvuuden ja voimakkuuden kaltaiset näkökohdat sekä olosuhteet, joissa väkivaltaa todennäköisimmin esiintyisi⁷².

⁷⁰ Ks. esim. päätös asiassa *Miltiadous v. Tetervak*, 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 19.2.2010, *United States District Court, Eastern Division Pennsylvania* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1144], jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että se, että lapsesta erossa oleva vanhempi oli kaltoinkohdellut lapsen poisvientiä vanhempaa esimerkiksi esittämällä tälle tappouhkauksia ja käyttämällä liikaa alkoholia, sekä jotkut muut tekijät, kuten Kyproksen viranomaisten kykenemättömyys suojella kyseistä naista ja tyttären tästä johtuva krooninen traumaperäinen stressihäiriö, riittivät perusteeksi vakavan vaaran toteamiselle.

⁷¹ Ks. esim. *Taylor v. Taylor*, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11th Cir. 2012), 20.12.2012, *United States Court of Appeals for the Eleventh Circuit* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1184]. Kyseisessä asiassa tuomioistuin hyväksyi todistusaineiston, jonka mukaan lapsesta erossa oleva vanhempi oli uhannut värvätä kolmansia osapuolia aiheuttamaan poisvieneelle vanhemmalle ruumiillisia vaurioita (tai jopa tappamaan tämän). Se totesi tapauksen olevan ainutlaatuinen, koska lapselle aiheutuva vaara ei johtunut pelkästään lapsesta erossa olevan vanhemman esittämistä uhkauksista, vaan se perustui myös tuntemattomaan kolmanteen osapuoleen liittyvään uhkaan, ja koska lapsesta erossa olevan vanhemman vilpillinen toiminta oli altistanut ja altistaisi todennäköisesti jatkossakin perheen vakaville vaurioille. Näistä syistä oli olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi vakaville vaurioille. Ks. myös Lord Justice Wallin lausunto asiassa *Re W. (A Child)* [2004] EWCA Civ 1366 (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 771], 49 kohta. Asiassa *Gomez v. Fuenmayor*, No 15-12075, *United States Court of Appeal (11th Circuit)* (Yhdysvallat), 5.2.2016 [INCADAT-viite: HC/E/US 1407] tuomioistuin katsoi, että ”vaikka tutkinta kohdistuu varsinaisesti vanhemman sijasta lapseen kohdistuvaan vaaraan, [...] vanhempaan kohdistetut riittävän vakavat uhkaukset ja väkivallanteot voivat aiheuttaa vakavan vaaran, että myös lapsi joutuu alttiiksi vaurioille”.

⁷² Seuraavissa tapauksissa tuomioistuin katsoi, ettei lapseen kohdistuvasta vakavasta vaarasta ollut näyttöä: Asiassa *Tabacchi v. Harrison*, 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2.8.2000, *United States District Court for the Northern District of Illinois, Eastern Division* (Yhdysvallat), [INCADAT-viite: HC/E/USf 465] katsottiin, että se, että lapsesta erossa oleva vanhempi on aiemmin kaltoinkohdellut lapsen poisvientiä vanhempaa, ei aiheuta vakavaa vaaraa lapselle, koska lapsi oli ollut läsnä vain kahdessa tilanteessa, joissa lapsesta erossa oleva vanhempi oli käyttäytynyt väkivaltaisesti poisvientiä vanhempaa kohtaan, ja koska vanhempien lapsen poisviennin jälkeen järjestämät tapaamiset olivat sujuneet ongelmitta eikä ollut näyttöä siitä, että lapsesta erossa oleva vanhempi olisi tällöin kohdellut kaltoin tai uhkaillut poisvientiä vanhempaa. Ks. myös päätös asiassa *Secretary for Justice v. Parker*, 1999 (2) ZLR 400 (H), 30.11.1999, *High Court (Zimbabwe)* [INCADAT-viite: HC/E/ZW 340], s. 408, jossa tuomioistuin totesi, että lapsesta erossa olevan vanhemman väkivaltainen käytös ja uhkaukset kohdistuivat poisvieneeseen vanhempaan, ei lapsiin, ja että stressaava ympäristö, jossa poisvinyt vanhempi ja lapset joutuivat elämään, johtui vanhempien

Kotiväkivallan olemassaolosta esitetty todistusaineisto ei siis sinänsä ja itsessään riitä lapseen kohdistuvan vakavan vaaran olemassaolon toteamiseksi.⁷³

59. Jos poisvienyt vanhempi on näyttänyt toteen olosuhteet, joissa esiintyy sellaista kotiväkivaltaa, joka asettaisi lapsen vakavaan vaaraan, tuomioistuinten olisi arvioitava, onko käytettävissä tarkoituksenmukaisia ja tehokkaita toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi tältä vakavalta vaaralta⁷⁴. Esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa lapsen asuinpaikkavaltiossa on saatavilla lakisääteistä suojelua sekä poliisi- ja sosiaalipalveluja kotiväkivallan uhreille, tuomioistuimet ovat määränneet lapsen palautettavaksi⁷⁵.

kireistä väleistä. Tuomioistuin totesi myös, ettei poisvienyt vanhempi vastustanut lapsesta erossa olevan vanhemman tapaamisoikeutta koskevaa hakemusta, vaan tämä oli päinvastoin kannustanut lapsesta erossa olevaa vanhempaa pitämään yhteyttä alaikäisiin lapsiin.

⁷³ Ks. myös päätös asiassa *Souratgar v. Fair*, 720 F.3d 96 (2nd Cir. 2013), 13.6.2013, *United States Court of Appeals for the Second Circuit* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1240], 12 ja 16 kohta, jossa tuomioistuin katsoi, että lapsen poisvieneen vanhemman väitteet lapsista erossa olevan vanhemman harjoittamasta parisuhdeväkivallasta ovat ”13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan kannalta merkityksellisiä vain siinä tapauksessa, että lapsi on vakavassa vaarassa. Tutkittaessa 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan perusteella esitettyjä väitteitä ei arvioida sitä, vaarantaako palauttaminen vakavasti [poisvieneen vanhemman] turvallisuuden, vaan sitä, onko olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaa lapsen alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille.” Kyseisessä tapauksessa tuomioistuin vahvisti piirioikeuden näkemyksen siitä, että vaikka oli olemassa viitteitä perheväkivallasta, ”[lapselle] ei missään vaiheessa aiheutunut vaurioita eikä väkivalta kohdistunut häneen”, ja että ”käsiteltävässä tapauksessa todistusaineisto [...] ei osoittanut toteen, että lapseen kohdistuisi vakava vaara joutua alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille palauttamisen jälkeen”.

⁷⁴ Ks. esim. päätös asiassa *F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)* [2008] 2 FLR 1263, 6.2.2008, *Family Division of the High Court of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 1116], 13 ja 14 kohta, jossa tuomioistuin totesi, että ”jos se tulee vakuutetuksi (tai on vakuutunut) siitä, että pyynnön esittäneen valtion tuomioistuimet antavat riittävän suojan lapselle ja/tai lapsesta erossa oleva vanhempi on esittänyt riittävän vakuutuksen sitoutumisestaan suojatoimiin, lapsen kaapannut vanhempi ei tavallisesti voi vedota 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrättyyn poikkeukseen. Tämä pätee etenkin tapauksiin, joissa on esitetty väitteitä kotiväkivallasta”. Lisäksi tuomioistuin totesi, että kyseisessä tapauksessa lapsesta erossa oleva vanhempi oli ilmaissut olevansa ”halukas tekemään yhteistyötä kaikissa [...] menettelyissä ja antamaan vakuutuksen siitä, ettei syyllistyisi ahdisteluun tai häirintään”. Ks. edellä kohta ”Kysymykset, joita tuomioistuin tarkastelee analysoidessaan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitettua poikkeusta”, s. 33.

⁷⁵ Ks. esim. päätös asiassa *X. (äiti) v. Y. (isä)*, 22.2.2018, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Alankomaat) [INCADAT-viite: HC/E/NL 1391], s. 6, jossa tuomioistuin piti lapsen poisvieneen vanhemman väitteitä toistuvasta altistumisesta kotiväkivallalle lapsen läsnä ollessa riittämättöminä vakavan vaaran toteamiseksi, sillä ”kaikki olosuhteet on otettava asianmukaisesti huomioon, mukaan lukien se, onko saatavilla toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi tai muita tarkoituksenmukaisia järjestelyjä sen varmistamiseksi, etteivät kotiväkivallan seuraukset (enää) aiheuta vaaraa alaikäiselle lapselle”. Ks. myös asia *Mbuyi v. Ngulula* (ks. alaviite 59 edellä).

Joissakin tapauksissa tuomioistuimet voivat kuitenkin katsoa, etteivät lakisääteinen suojele ja palvelut riitä suojelemaan lasta vakavalta vaaralta⁷⁶. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa lapsesta erossa oleva vanhempi on toistuvasti rikkonut suojelumääräyksiä⁷⁷ ja on olemassa vakava vaara, että lapsi joutuu alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille, tai asianomainen lapsi on henkisesti hyvin haavoittuvainen⁷⁸.

⁷⁶ Ks. esim. päätös asiassa *State Central Authority, Secretary to the Department of Human Services v. Mander*, 17.9.2003, *Family Court of Australia* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 574], 109 ja 111 kohta, jossa tuomioistuin totesi, että ”on selvää, etteivät tuomioistuinten antamat määräykset ja rikosoikeudelliset seuraamukset ole lieventäneet väkivaltaa”, minkä vuoksi tuomioistuin oli ”vakuuttunut siitä, että kyseisessä tapauksessa oli olemassa vakava vaara, että lapsi altistuu vaurioille”. Näin ollen lapsen palauttamista koskeva hakemus hylättiin. Päätös asiassa *No de RG 06/00395*, 30.5.2006, *Cour d’appel de Paris* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1010], jossa tuomioistuin katsoi, että vaikka poisvienyt vanhempi oli nostanut kanteen, jonka mukaan lapsesta erossa olevan vanhemman asuinkumppani oli raiskannut lapsen perheen asunnossa, tapauksessa ei ollut ryhdytty tehokkaisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin silloin, kun lapsi oli esittänyt nämä vakavat syytökset ja ilmaissut suhtautuvansa hyvin varauksellisesti siihen, että palaisi asumaan hänestä erossa olevan vanhemman luo.

⁷⁷ Ks. esim. päätös asiassa *Achakzad v. Zemaryalai* [2011] W.D.F.L. 2, 20.7.2010, *Ontario Court of Justice* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1115], jossa tuomioistuin hyväksyi poisvieneen vanhemman esittämät todisteet siitä, että lapsesta erossa oleva vanhempi oli useaan otteeseen pahoinpidellyt tai uhkaillut häntä esimerkiksi raiskauksella sekä pitänyt kädessään ladattua tuliasetta lapsen ollessa hänen sylissään. Lisäksi tuomioistuin katsoi, että tapauksen erityisissä olosuhteissa ei voitu sivuuttaa sitä, että lapsesta erossa oleva vanhempi kantoi selvästi kaunaa väitteistä, jotka poisvienyt vanhempi oli esittänyt häntä vastaan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan perusteella. Tuomioistuin katsoi, että vakuutus olisi täytöntöönpanokelpoinen, koska lapsesta erossa oleva vanhempi oli halukas hyväksymään Kaliforniassa annettavan turvaamismääräyksen, mutta että kyse oli tosiasiaa siitä, olisiko kalifornialaisten tuomioistuinten mahdollista hallita ja valvoa lapsesta erossa olevan vanhemman käytöstä jatkossa ottaen huomioon, että lapsesta erossa oleva vanhempi oli osoittanut halveksuvansa oikeusjärjestelmää toimittamalla valheellista todistusaineistoa ja rikkomalla tuomioistuinten määräyksiä. Lisäksi lapsesta erossa oleva vanhempi oli osoittanut, ettei kyennyt hallitsemaan käytöstään vihasena. Näin ollen tuomioistuin katsoi, että palauttaminen Kaliforniaan aiheutti poisvieneelle vanhemmalle ja lapselle sellaisen vakavan vaaran, jota ei voitu asianmukaisesti torjua lapsesta erossa olevan vanhemman antamalla vakuutuksella.

⁷⁸ Ks. esim. päätös asiassa *Ostevoll v. Ostevoll*, 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 16.8.2000, *United States District Court in Ohio* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1145], 15 kohta, jossa kaksi psykologia todisti poisvieneen vanhemman puolesta. Ensimmäisen psykologin diagnoosin mukaan lapset kärsivät traumaperäisestä stressihäiriöstä ”jouduttuaan jatkuvasti itse traumaattisten kokemusten sekä ruumiillisen, emotionaalisen ja verbaalisen kaltoinkohtelun uhreiksi ja nähtyään poisvieneen vanhemman kokemaa kaltoinkohtelua”. Erityisesti kyseinen psykologi ”epäili, että palauttaminen Norjaan saattaisi lapset kestävämmään tilanteeseen”. Toisen psykologin ”vaikutelma diagnoosista oli se, että lapsista jokainen kärsi vähintään vakavasta stressihäiriöstä”, koska kaikki lapset olivat kuvailleet lapsesta erossa olevan vanhemman liiallista alkoholinkäyttöä ja useita kaltoinkohtelutapauksia, jotka kohdistuivat sekä heihin itseensä että poisvieneeseen vanhempaan. Hänen arvionsa mukaan lapsista erossa oleva vanhempi kärsi narsistisesta persoonallisuushäiriöstä, ”joten oli olemassa vakava vaara, että palauttaminen Norjaan saattaisi lapset alttiiksi vaurioille ja he joutuisivat kestävämmään tilanteeseen”. Hänen mielestään ”pelkästään se, että lapset määrättäisiin palautettavaksi Norjaan, aiheuttaisi heille peruuttamatonta henkistä vahinkoa riippumatta siitä, määrättäisiinkö [lapsista erossa oleva vanhempi] heidän huoltajakseen”.

b. Lapselle paluun jälkeen aiheutuvat taloudelliset tai kehitykseen liittyvät haitat

60. Jos tapauksessa esitetään väitteitä, joiden mukaan on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaa lapsen alttiiksi talouteen tai kehitykseen liittyville haitoille⁷⁹, analyysissa on tarkasteltava erityisesti sitä, voidaanko lapsen perustarpeet täyttää asuinpaikkavaltiossa. Tuomioistuimen ei pidä vertailla keskenään elinolosuhteita, jotka vanhemmat (tai valtiot) voivat tahoillaan tarjota. Niillä voi olla myöhemmin merkitystä huoltajuudesta päätettäessä, mutta niitä ei huomioida 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tapauksia koskevissa analyyseissa⁸⁰. Näin ollen asuinpaikkavaltion vaatimattomammat elinolosuhteet⁸¹ ja/tai rajallisempi kehityksen tukeminen⁸² eivät riitä perusteeksi vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen soveltamiselle. Poisvienyt vanhempi saattaa väittää, ettei hän voi palata lapsen kanssa asuinpaikkavaltioon, koska heidän taloudellinen tilanteensa olisi siellä hankala tai kestämaton esimerkiksi siksi, että hänen elintonsa olisi matalampi, hän ei saisi töitä tai tilanne olisi muutoin tiukka.

⁷⁹ Ks. esim. *A.S. v. P.S. (Child Abduction)* [1998] 2 IR 244, 26.3.1998, *Supreme Court* (Irlanti) [INCADAT-viite: HC/E/IE 389]; *K.M.A. v. Secretary for Justice* [2007] NZFLR 891, 5.6.2007, *Court of Appeal of New Zealand* (Uusi-Seelanti) [INCADAT-viite: HC/E/NZ 1118]; *Police Commissioner of South Australia v. H.*, 6.8.1993, *Family Court of Australia at Adelaide* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 260] ja *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (ks. edellä alaviite 50).

⁸⁰ Ks. päätös asiassa *No de pourvoi 08-18126*, 25.2.2009, *Cour de cassation* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1013], jossa tuomioistuin hylkäsi poisvieneen vanhemman väitteet siitä, että tuomioistuimen pitäisi arvioida vakavaa vaaraa vertaamalla lasten senhetkisiä elinolosuhteita näiden elinolosuhteisiin mahdollisen palauttamisen jälkeen.

⁸¹ Ks. esim. päätös asiassa *G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos*, 22.8.2012, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentiina) [INCADAT-viite: HC/E/AR 1315], jossa tuomioistuin tutki väitteen lapsesta erossa olevan vanhemman taloudellisesta tilanteesta mutta katsoi, ettei poisvienyt vanhempi osoittanut kyseisen tilanteen olevan sellainen, että se voisi johtaa lasten kannalta äärimmäiseen tilanteeseen; *Y.D. v. J.B.*, [1996] R.D.F. 753, 17.5.1996, *Superior Court of Quebec* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 369], jossa poisvienyt vanhempi väitti, että lapsesta erossa olevan vanhemman taloudellinen kyvyttömyys altistaisi lapsen vakavalle vaaralle, mutta jossa tuomioistuin totesi, ettei heikko taloudellinen tilanne ole itsessään pätevä syy kieltäytyä lapsen palauttamisesta; päätös asiassa *No de RG 11/02919*, 19.9.2011, *Cour d'appel de Lyon* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1168], jossa poisvienyt vanhempi väitti, että lasten palauttaminen Saksaan saattaisi heidät alttiiksi vakavaan vaaraan lapsista erossa olevan vanhemman kehnon asunnon takia, mutta jossa tuomioistuin totesi, ettei poisvienyt vanhempi ollut osoittanut, että kyseinen asunto ei täyttänyt vähimmäisvaatimuksia, ja huomautti, ettei väitettä, jonka mukaan lasten elinolosuhteet olisivat Ranskassa paremmat, voitu ottaa huomioon pyynnön vastaanottaneessa valtiossa, "koska siltä ei edellytetty toisessa valtiossa tehdyn päätöksen arvioimista"; päätös asiassa *17 UF 56/16*, 4.5.2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Saksa) [INCADAT-viite: HC/E/DE 1406], jossa katsottiin, ettei asuinpaikkavaltion mahdollisesti epäsuotuisampi taloudellinen tilanne aiheuttanut vakavaa vaaraa siitä, että palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi ruumiillisille tai henkisille vaurioille.

⁸² Ks. esim. päätös asiassa *No de RG 11/01062*, 28.6.2011, *Cour d'appel de Bordeaux* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1128], jossa poisvienyt vanhempi väitti, että lapsi valittaa kärsivänsä asuinpaikkavaltiossa aliravitsemuksesta, puutteellisesta hygieniasta ja laiminlyönneistä. Tuomioistuin ei kuitenkaan pitänyt tätä riittävänä perusteena vakavan vaaran toteutumiselle, ja se totesi, että oli asuinpaikkavaltion tuomioistuinten tehtävä määrittää, kuka pystyisi parhaiten huolehtimaan lapsen jokapäiväisestä huollosta, ja että asuinpaikkavaltiossa oli käytössä asianmukaiset välineet ja infrastruktuuri sen alueella asuvien lasten seurantaa varten.

Tämä ei kuitenkaan yleensä riitä perusteeksi palauttamatta jättämistä koskevan määräyksen antamiselle⁸³. Riippuvuus sosiaalietuuksista tai muusta julkisesta avusta ei esimerkiksi itsessään johda vakavaan vaaraan⁸⁴. Vain hyvin poikkeukselliset olosuhteet voisivat altistaa lapsen vakavalle vaaralle⁸⁵. Jos vakavalle vaaralle mahdollisesti altistavat olosuhteet on näytetty toteen, tuomioistuimet voivat harkita, voidaanko lasta suojella kyseiseltä vaaralta suojatoimilla, kuten myöntämällä kiireellistä lyhytaikaista taloudellista tukea siihen asti, että asuinpaikkavaltion toimivaltainen tuomioistuin voi antaa tarvittavat määräykset.

c. Asuinpaikkavaltiossa vallitseviin olosuhteisiin liittyvät riskit

61. Analysoitaessa vakavaa vaaraa asuinpaikkavaltion olosuhteiden perusteella on keskityttävä poliittiseen, taloudelliseen tai turvallisuuteen liittyvään tilanteeseen ja sen vaikutukseen yksittäisen lapsen kannalta⁸⁶ sekä siihen, onko kyseinen vaikutus niin suuri, että se riittää perusteeksi vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen soveltamiselle. Tässä yhteydessä ei siis pitäisi analysoida yleisesti kyseisen valtion poliittista, taloudellista ja turvallisuuteen liittyvää tilannetta. Näin ollen väitteet asuinpaikkavaltion vakavasta turvallisuuteen, politiikkaan tai taloudelliseen liittyvästä tilanteesta eivät tavallisesti riitä perusteeksi vakavaa

⁸³ Ks. esim. päätös asiassa *N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo*, 28.2.2013, *Corte Suprema* (Chile) [INCADAT-viite: HC/E/CL 1318], jossa tuomioistuin katsoi, että pelkästään se tosiseikka, että palaaminen voisi olla vaikeaa poisvieneelle vanhemmalle työnsaantiin liittyvien ongelmien takia, ei riittänyt antamaan poisvieneelle vanhemmalle oikeutta kieltäytyä palaamisesta, ja että tällaiset seikat otetaan myöhemmin huomioon huoltajuusmenettelyssä; päätös asiassa *No de RG 12-19382*, 20.3.2013, *Cour de cassation* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1213], jossa poisvienyt vanhempi väitti olevansa työtön ja olevansa Ranskassa oikeutettu vähimmäistoimeentuloon ja edulliseen vuokra-asuntoon, joita ei voisi saada Englannissa, mutta jossa tuomioistuin korosti, että Englannin viranomaiset olivat tehneet asianmukaiset järjestelyt lasten suojelemiseksi palauttamisen jälkeen ja että poisvieneen vanhemman tilanne vähimmäistoimeentulon osalta oli muuttunut, koska hänet oli nyt määrätty pysymään Englannissa siellä annetulla päätöksellä, joten vakavaa vaaraa ei ollut olemassa; päätös asiassa *5A_285/2007/frs*, 16.8.2007, *Tribunal fédéral, IIè cour de droit civil* (Sveitsi) [INCADAT-viite: HC/E/CH 955], jossa tuomioistuin katsoi, ettei vanhemmalla ollut objektiivisia syitä kieltäytyä paluusta, joten ei vaikuttanut siltä, että hänelle olisi käytännössä hankalaa tai taloudellisesti kestävämpiä tilanteita palata asumaan Israeliin vähintään siellä vireillä olevan oikeuskäsittelyn ajaksi.

⁸⁴ Ks. esim. päätös asiassa *Re A. (Minors) (Abduction: Custody Rights)* [1992] Fam 106, 12.2.1992, *Court of Appeal of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 48], jossa tuomioistuin katsoi, ettei riippuvaisuus Australian sosiaalietuuksista paluun jälkeen ollut riittävä peruste kestävämmän tilanteen toteuttamiseksi.

⁸⁵ Ks. esim. tuomioistuimen esittämät huomiot asiassa *No de RG 08/04984*, 18.2.2009, *Cour d'appel de Nîmes* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1135].

⁸⁶ Ks. päätös asiassa *Escaf v. Rodriguez*, 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 6.5.2002, *United States District Court for the Eastern District of Virginia, Alexandria Division* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 798], jossa tuomioistuin katsoi, että vaikka oli olemassa näyttöä siitä, että amerikkalaisilla liikemiehillä oli muita korkeampi riski tulla kaapatuksi ja joutua väkivallan kohteeksi Kolumbiassa ja että poisvientiä vanhempaa oli uhkailtu siellä, ei ollut selkeää ja vakuuttavaa näyttöä siitä, että lapsesta erossa olevan vanhemman asuinpaikalla olisi olemassa vakava vaara 13-vuotiaalle Yhdysvaltain ja Kolumbian kaksoiskansalaiselle, joka asuu siellä kolumbialaisen vanhempansa ja sukunsa kanssa.

vaaraa koskevan poikkeuksen soveltamiselle⁸⁷. Myöskään (satunnaiset) väkivaltaisuuDET epävakaaassa poliittisessa ympäristössä eivät tyypillisesti johda vakavan vaaran toteamiseen⁸⁸. Vaikka väitetyt tosiseikat olisivat luonteeltaan sellaisia, että ne voisivat aiheuttaa vakavan vaaran, tuomioistuimen on aina arvioitava, voidaanko vaara torjua suojatoimilla, ja jos näin on, tuomioistuin on velvollinen määräämään lapsen palautettavaksi⁸⁹.

d. Lapsen terveyteen liittyvät riskit

62. Kun tapauksessa esitetään lapsen terveyteen liittyviä väitteitä, vakavaa poikkeusta koskevassa analyysissä olisi yleensä ensisijaisesti arvioitava hoidon saatavuutta lapsen asuinpaikkavaltiossa⁹⁰ sen sijaan, että siinä vertailtaisiin

⁸⁷ Ks. esim. asia *No de RG 11/02685*, 28.6.2011, *Cour d'appel de Rennes* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1129], jossa poisvienyt vanhempi esitti väitteitä Mexico Cityn ilmansaasteista, sen metropolialueen rikollisuudesta johtuvasta turvattomuudesta sekä maanjäristyksen uhasta mutta ei kyennyt osoittamaan, millaisia henkilökohtaisia ja välittömiä vaikutuksia kyseisillä riskeillä oli lapsen kannalta; päätös asiassa *No de pourvoi 14-17.493*, 19.11.2014, *Cour de cassation* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1309], jossa poisvienyt vanhempi väitti, että palauttaminen Etelä-Afrikkaan ja paluu asumaan Makalalin reservaattiin altistaisi lapsen vakavalle ruumiilliselle vaaralle reservaatin yleisten elinolosuhteiden takia. Tuomioistuin hylkäsi väitteet.

⁸⁸ Ks. esim. seuraavat tapaukset, jotka koskevat palauttamista Israeliin ja joissa väitteet arkielämään mahdollisesti vaikuttavan vaaran olemassaolosta on yleensä katsottu liian yleisluontoisiksi, jotta niiden perusteella voitaisiin todeta kyseessä olevan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitettu tapaus: asia *A. v. A.*, 5.10.2001, *Buenos Aires Court of First Instance* (Argentiina) [INCADAT-viite: HC/E/AR 487]; asia *No 03/3585/A*, 17.4.2003, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [INCADAT-viite: HC/E/BE 547]; asia *B-2939-01*, 11.1.2002, *Vestre Landsret* (Tanska) [INCADAT-viite: HC/E/DK 519] ja asia *Freier v. Freier*, 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 4.10.1996, *United States District Court for the Eastern District of Michigan, Southern Division* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 133]. Ks. myös lasten kansainvälistä palauttamista koskevasta menettelystä päätös asiassa *No 2926/2008*, 16.2.2009, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal* (Meksiko) [INCADAT-viite: HC/E/MX 1038], jossa Venezuelan päivittäisten poliittisten mielenosoitusten ja niistä seuraavan yleisen epävarmuuden ei katsottu aiheuttavan vakavaa vaaraa.

⁸⁹ Ks. esim. päätös asiassa *A. v. A.* (ks. edellä alaviite 88), jossa tuomioistuin lykkäsi palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa kahdella kuukaudella sitä varten, että tilanne asuinpaikkavaltiossa olisi vakaampi. Ks. myös asia *Re D. (Article 13b: Non-return)* [2006] EWCA Civ 146, 25.1.2006, *Court of Appeal of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 818], jossa kumpikin vanhemmista oli suunnitelmallisten ja heihin kohdistettujen ampumisten ja muiden hyökkäysten kohteena Venezuelassa. Tuomioistuin yhtyi tuomion 28 kohdassa tutkintatuomarin näkemykseen siitä, että ”vaikka lapsia kohtaan ei ollut hyökätty eivätkä he joutuisi kohdennettujen hyökkäysten kohteiksi yhtä todennäköisesti kuin vanhempansa, oli olemassa vaara, että lapset altistuvat ruumiilliselle vammalle ollessaan jommankumman vanhemman seurassa tällaisten hyökkäysten sattuessa”. Lisäksi tuomioistuin totesi, että tutkintatuomarin mukaan ”aseistettujen vartijoiden ympärivuorokautinen valvonta [...] ei itsessään antaisi täyttä suojaa mutta alentaisi riskiä”.

⁹⁰ Ks. esim. päätös asiassa *No de pourvoi 17-11031*, 4.5.2017, *Cour de cassation* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1346], jossa tuomioistuin katsoi, että Israelin terveydenhuoltojärjestelmän laatu oli tyydyttävä ja että lapsi saisi Israelissa HI-virukseen samaa antiviraalista hoitoa kuin mitä hänelle oli määrätty Ranskassa. Näin ollen saatavilla oli asianmukaista hoitoa eikä lapsen palauttamisen kieltämiselle ollut perusteita.

kunkin valtion tarjoaman hoidon suhteellista laatua⁹¹. Vakava vaara todetaan tyypillisesti vain sellaisissa tilanteissa, joissa hoitoa tarvitaan tai tarvittaisiin kiireellisesti mutta sitä ei ole saatavilla tai siihen ei ole oikeutta asuinpaikkavaltiossa, tai kun lapsen terveys ei mahdollista lainkaan matkustamista takaisin kyseiseen valtioon⁹². Pelkästään se tosiseikka, että asuinpaikkavaltion terveydenhuoltojärjestelmän taso tai asuinpaikkavaltion ilmasto-olosuhteet ovat erilaiset, ei yleensä riitä perusteeksi 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitetun poikkeuksen soveltamiselle. Esimerkiksi se, että pyynnön esittäneessä valtiossa vallitsee erilaiset ilmasto-olosuhteet kuin pyynnön vastaanottaneessa valtiossa, ei itsessään ja sellaisenaan ole riittävä seikka, jonka perusteella vakavaa vaaraa koskevaa poikkeusta voitaisiin soveltaa lapsen terveyteen liittyvien syiden takia. Jos lapsen terveyttä koskevat väitteet näytetään toteen, tuomioistuimien voi esimerkiksi harkita suojatoimia, joilla lasta suojellaan vakavalta vaaralta palauttamisen jälkeen. Tällaisia toimia voivat muun muassa olla taloudellisen tuen myöntäminen, sairausvakuutus ja/tai lapselle palauttamisen jälkeen annettavan lääkinnällisen tuen valmistelu. Kyseisten toimenpiteiden ei kuitenkaan pidä aiheuttaa kohtuutonta taakkaa lapsesta erossa olevalle vanhemmalle, ja ne olisi rajattava ajallisesti siten, että poisvieneellä vanhemmalla on enintään mahdollisuus saattaa asia vireille asuinpaikkavaltion tuomioistuimissa, joilla on parhaat edellytykset ratkaista nämä kysymykset.

⁹¹ Ks. esim. päätös asiassa *No de rôle: 07/78/C*, 25.1.2007, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [INCADAT-viite: HC/E/BE 857], jossa poisvienyt vanhempi väitti lapsen altistuvan vakavalle vaaralle, koska lapsesta erossa oleva vanhempi kieltäytyi noudattamasta koulupsykologin suositusta järjestää lapselle kiireellisesti puheterapiaa, mutta jossa tuomioistuin katsoi, etteivät nämä tosiseikat riittäneet toteamaan vakavaa vaaraa; päätös asiassa *V.L. B-1572-09*, 23.9.2009, *Vestre Landsret* (Tanska) [INCADAT-viite: HC/E/DK 1101], jossa oli kyse lapsesta, joka tarvitsi koulussa erityistukea, ja jossa poisvienyt vanhempi väitti, että lapsen palauttaminen lapsesta erossa olevalle vanhemmalle, joka sairastaa MS-tautia ja masennusta, olisi altistanut lapsen vakavalle vaaralle. Tuomioistuin kuitenkin katsoi lapsen ja lapsesta erossa olevan vanhemman välisen suhteen olevan hyvä ja otti huomioon kyseisen vanhemman pyrkimyksen huolehtia lapsesta parhaalla mahdollisella tavalla. Näin ollen se ei pitänyt esitettyjä väitteitä riittävänä perusteena vakavan vaaran toteamiselle. Ks. päätös asiassa *DP v. Commonwealth Central Authority*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 346], 144 kohta, jossa tuomioistuin katsoi autistisen lapsen hoidosta, että Kreikassa, johon lasta vaadittiin palautettavaksi, "on olemassa edellytykset lasten autismin hoitamiseksi". Se ei kuitenkaan tehnyt vertailevaa arviointia Australiassa ja Kreikassa tarjottavan hoidon laadusta. Ks. myös asia *Solis v. Tibbo Lenoski*, 2015 BCCA 508 (CanLII) (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1403].

⁹² Ks. päätös asiassa *State Central Authority v. Maynard*, 9.3.2003, *Family Court of Australia* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 541], 27, 28 ja 30 kohta, jossa laaja lääketieteellinen näyttö osoitti, että lapsen vakavan sairauden (epileptiset kohtaukset) vuoksi "matkustaminen olisi voinut aiheuttaa [lapselle] merkittävää ja vakavaa haittaa tai johtaa jopa lapsen kuolemaan". Tuomioistuin hylkäsi poisvieneen vanhemman väitteet Englannin sairaanhoitojärjestelmän laadusta mutta katsoi, että lapsen palauttaminen Englantiin johtaisi vakavaan vaaraan, että lapsi joutuu alttiiksi ruumiillisille vaurioille.

e. Lapsen erottaminen poisvieneestä vanhemmasta tapauksessa, jossa poisvienyt vanhempi ei voi tai ei halua palata lapsen asuinpaikkavaltioon

63. Palauttamismenettelyissä esitetään usein ja hyvin erilaisten olosuhteiden vallitessa väitteitä, joiden mukaan on olemassa vakava vaara, että lapsen erottaminen poisvieneestä vanhemmasta, joka ei voi tai ei halua palata, altistaa lapsen henkisille vaurioille tai saattaa tämän muutoin kestävämmään tilanteeseen. Useiden sopimuspuolten alueella annetut oikeuden päätökset osoittavat kuitenkin, että tuomioistuimet ovat vain harvoin katsoneet 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitetun poikkeuksen olevan sovellettavissa tilanteissa, joissa poisvienyt vanhempi ei voi tai ei halua palata lapsen kanssa tämän asuinpaikkavaltioon⁹³.
64. Kun tällaisissa tapauksissa analysoidaan vakavaa vaaraa, tarkastellaan ensisijaisesti sitä, miten mahdollinen ero vaikuttaa lapseen, jos hänet määrätään palautettavaksi tai hän jää ilman hoitoa, ja ylittääkö tämä vaikutus vakavaa vaaraa koskevalle poikkeukselle asetetun korkean kynnyksen, kun otetaan huomioon suojatoimien saatavuuden kyseisen vakavan vaaran torjumiseksi⁹⁴. Olosuhteet tai syyt, joiden takia poisvienyt vanhempi ei voi palata lapsen asuinpaikkavaltioon, eivät ratkaise arvioitaessa mahdollisen eron vaikutusta lapseen, mutta ne voivat olla osa tätä arviointia.
65. Jos taas erottaminen poisvieneestä vanhemmasta ylittää vakavan vaaran toteamiselle asetetun korkean kynnyksen, ne olosuhteet tai syyt, joiden takia poisvienyt vanhempi ei voi palata lapsen asuinpaikkavaltioon, voivat olla merkityksellisiä esimerkiksi arvioitaessa saatavilla olevia suojatoimia, joilla voidaan poistaa poisvieneen vanhemman paluun esteet ja torjua vakava vaara⁹⁵. Jäljempänä (kohdissa 67–72) esitellään joitakin tavallisia esteitä, joihin poisvieneet vanhemmat vetoavat, sekä erilaisia toimenpiteitä, joita tuomioistuimet voivat harkita erilaisissa tilanteissa. Jos poisvieneen vanhemman paluun esteitä ei voida poistaa, mahdollisia suojatoimia arvioitaessa voidaan harkita muita vaihtoehtoja, kuten sitä, voiko lapsesta erossa oleva vanhempi tai muu henkilö huolehtii lapsesta asuinpaikkavaltioon palauttamisen jälkeen aina siihen asti, että kyseisen valtion tuomioistuin voi päättää lapsen huoltajuudesta.

⁹³ Ks. edellä kohdat 67–72.

⁹⁴ Ks. esim. päätös asiassa *No de RG 11/01437*, 1.12.2011, *Cour d'appel d'Agen* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1172], jossa tuomioistuin katsoi, että vaikka lapsen poisvienyt vanhempi oli se osapuoli, joka oli aina huolehtinut lapsesta, lapsen erottaminen hänestä ei aiheuttanut lapselle vakavaa vaaraa, koska lapsella oli hyvä suhde erossa olevaan vanhempaan ja läheinen perhe asuinpaikkavaltiossa. Ks. myös päätös asiassa 7 UF 660/17, 5.7.2017, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Saksa) [INCADAT-viite: HC/E/DE 1409], jossa tuomioistuin painotti arvioinnissaan sitä, oliko vakava vaara, että lapsi joutuu alttiiksi henkisille vaurioille, niin merkittävä, että se ylittäisi selvästi sen emotionaalisen raskuuden, jota lapsi tavallisesti kokee palauttamisen takia. Tuomioistuimen mukaan kyseisessä tapauksessa ei ollut näyttöä tästä.

⁹⁵ Joillakin oikeudenkäyttöalueilla tuomioistuimet voivat harkita mahdollisia toimenpiteitä poisvieneen vanhemman paluun esteiden poistamiseksi ennen vakavaa vaaraa koskevien väitteiden arviointia. Jos tällaisia toimenpiteitä on mahdollista toteuttaa, tuomioistuin voi ratkaista palauttamishakemuksen ilman, että sen on tarpeen arvioida poisvieneen vanhemman väitteitä siitä, että ero altistaa lapsen vakavalle vaaralle.

66. Vakavan vaaran torjumiseksi on tärkeää, että asuinpaikkavaltiossa mahdollisesti vireillä oleva huoltajuusmenettely otetaan nopeasti tuomioistuimen työlislalle⁹⁶. Palauttamismääräyksen antava tuomioistuin voisikin lapsen suojelemiseksi edellyttää, että huoltajuusmenettely järjestetään lapsen asuinpaikkavaltiossa mahdollisimman nopeasti palauttamisen jälkeen. Asianosaisille voitaisiin ilmoittaa asuinpaikkavaltiossa mahdollisesti käytössä olevista nopeutetuista menettelyistä, jos se on sovellettavien lakien ja menettelyjen mukaisesti tarkoituksenmukaista. Olosuhteista riippuen palauttamismääräyksen antava tuomioistuin voisi lisäksi omalta osaltaan edistää menettelyn nopeaa listausta oikeusviranomaisten suoran viestinnän avulla, jos se on sallittua kummassakin asiaankuuluvassa valtiossa⁹⁷.

i. Lapsen asuinpaikkavaltiossa on vireillä rikosoikeudellinen menettely poisvienyttä vanhempaa kohtaan lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen johdosta

67. Poisvienyt vanhempi voi kieltäytyä palaamasta, koska hänet voitaisiin saattaa lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen takia rikosoikeudelliseen vastuuseen ja koska tästä mahdollisesti seuraava vangitseminen saattaisi erottaa lapsen kyseisestä vanhemmasta ja siten altistaa lapsen vakavalle vaaralle. Tuomioistuin voi harkita tietojen hankkimista pidätysmääräyksen tai vireillä olevan rikosprosessin tilasta sekä mahdollisuudesta, että pidätysmääräys tai syytteet perutaan. Lapsesta erossa oleva vanhempi tai lapsen asuinpaikkavaltion asiasta vastaavat viranomaiset voivat esimerkiksi antaa vakuutuksen siitä, että rikosoikeudellista tai muuta menettelyä ei panna vireille tai että poisvienyttä vanhempaa ei ainakaan pidätetä, jos se on suinkin mahdollista⁹⁸. Vireillä olevan syytteen tai mahdollisesti annetun

⁹⁶ Ks. listauksen määritelmä edellä olevasta sanastosta.

⁹⁷ Ks. esim. päätös asiassa *Re G. (Abduction: Withdrawal of Proceedings, Acquiescence, Habitual Residence)* [2007] EWHC 2807 (Fam), 30.11.2007, *High Court (Family Division) of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 966], 78 kohta, jossa tuomioistuin perusti palauttamismääräyksen siihen, että osapuolet ryhtyvät välittömästi toimeen asian panemiseksi vireille kanadalaisessa tuomioistuimessa (eli asuinpaikkavaltiossa), jotta lapsia koskevista tulevista järjestelyistä päätettäisiin kattavan olosuhteselvityksen perusteella. Tätä varten tuomari esitti tietopyynnön Court of Queen's Bench in Alberta -tuomioistuimelle, joka on nimetty Albertassa yhteyspisteeksi vuoden 1980 yleissopimukseen liittyvissä asioissa, ja vakuuttui siitä, että kyseisessä osavaltiossa oli mahdollista järjestää kumman tahansa osapuolen hakemuksesta nopea käsittely.

⁹⁸ Ks. esim. päätös asiassa *Motion for Leave to Appeal (Family Matters)* 5690/10, 10.8.2010, *Supreme Court* (Israel) [INCADAT-viite: HC/E/1290], 3 ja 5 kohta. Kyseisessä asiassa lapsen poisvienyt vanhempi katsoi, että hänellä oli merkittävä riski tulla pidätetyksi laittoman poisviemisen takia. Väitteet käsiteltyään tuomioistuin totesi, että pidätysmääräys oli kumottu ja että lapsesta erossa olevan vanhemman asianajaja oli kirjoittanut paikalliselle syyttäjälle Yhdysvalloissa kirjeen, jonka mukaan kyseisellä vanhemmalla ei ollut intressiä eikä aikomusta käynnistää lapsen poisvienyttä vanhempaa vastaan rikosoikeudellista menettelyä ja jossa pyydettiin antamaan tälle seikalle huomattava painoarvo. Tuomioistuin huomautti, että vaikka kyseinen kirje ei sitonut syyttäjää, "kokemus oli osoittanut, että joitakin poikkeustapauksia lukuun ottamatta [...] mahdollisuus, että [poisvienyt vanhempi] pidätetään, on pieni". Ks. myös päätös asiassa *Sabogal v. Velarde* (ks. edellä alaviite 60), jossa tuomioistuin määräsi lapset palautettavaksi sillä ehdolla, että lapsesta erossa oleva vanhempi muun muassa järjestää asiat niin, että poisvienyttä vanhempaa koskevat syytteet hylätään, niitä ei oteta tutkittavaksi tai että niiden käsittely päätetään, koska lapsia ei voitu

pidätysmääräyksen hylkääminen tai peruminen voidaan varmistaa lainvalvonta- tai oikeusviranomaisten tuella sekä tarvittaessa oikeusviranomaisten suoran viestinnän avulla, jos sekä pyynnön vastaanottanut valtio että asuinpaikkavaltio sallivat sen⁹⁹. Myös keskusviranomaiset voivat mahdollisesti tarjota apua tai antaa kyseisiä tietoja, mikäli se on kansallisen lainsäädännön mukaan sallittua. Jos syyte tai mahdollinen pidätysmääräys perutaan, väitettyä estettä kyseisen vanhemman paluulle ei enää ole. Jos taas syytetä tai pidätysmääräystä ei voida perua, tuomioistuimen on mahdollisesti arvioitava väitetty vakava vaara, joka johtuisi lapsen erottamisesta poisvieneestä vanhemmasta kohdissa 63–66 kuvatulla tavalla, sekä mahdolliset suojatoimet lapsen hoidon järjestämiseksi eron aikana. Tällöin voi olla tarpeen erottaa toisistaan tilanne, jossa poisvienyt vanhempi vangitaan vireillä olevan rikosoikeudellisen menettelyn ajaksi välittömästi tämän palattua lapsen asuinpaikkavaltioon, ja tilanne, jossa poisvienyt vanhempi saatetaan vangita siinä vaiheessa, kun häntä koskeva rikosoikeudenkäynti on saatu päätökseen kyseisessä valtiossa. Se seikka, että syytetä tai pidätysmääräystä ei voida perua, ei yleensä riitä perusteeksi vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen soveltamiselle¹⁰⁰.

ii. Poisvienyttä vanhempaa koskevat maahanmuuttokysymykset

68. Lapsen poisvieneen vanhemman paluun väitetyt esteet, jotka liittyvät maahanmuuttoon – kun esimerkiksi poisvienyt vanhempi väittää, ettei hän voi palata asuinpaikkavaltioon viisumin voimassaolon päättymisen tai oleskeluoikeuden puuttumisen takia – voidaan yleensä poistaa palauttamismenettelyn alkuvaiheessa hankkimalla tarvittavat maahantuloluvat. Poisvienyt vanhempi voi hoitaa luvat itse tai asia hoidetaan keskusviranomaisten ja/tai muiden toimivaltaisten viranomaisten välisen yhteistyön kautta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jos se on mahdollista ja

olosuhteiden takia sijoittaa palauttamisen jälkeen lapsista erossa olevan vanhemman luokse.

⁹⁹ Ks. esim. päätös asiassa *Re M. and J. (Abduction) (International Judicial Collaboration)* [1999] 3 FCR 721, 16.8.1999, *High Court of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 266], jossa vapaaehtoinen paluu turvattiin Englannin ja Walesin alioikeuden (High Court of England and Wales), Englannin keskusviranomaisen, Kalifornian ylioikeuden (Superior Court of California), Kalifornian piirisyyttäjän (District Attorney of California) ja Los Angelesin ylioikeuden perheoikeuden jaoston valvovan tuomarin (Supervising Judge of the Family Law Department of the Los Angeles Superior Court) yhteistyöllä. Kyseisessä asiassa poisvienyt vanhempi oli lapset viedessään rikkonut ehdollista vankeusrangaistusta. Näin ollen hänet olisi voitu paluun jälkeen tuomita huomattavan pitkäksi ajaksi vankeuteen. Tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelumenettelyssä kukin asiaankuuluva henkilö tai laitos teki vuorollaan oman osuutensa poisvienyttä vanhempaa koskevan rikosoikeudellisen menettelyn kumoamiseksi, jotta huoltajuusmenettelyn pääkäsittely voitaisiin aloittaa mahdollisimman nopeasti ja tarvittava olosuhdeselvitys voitaisiin tehdä ensi tilassa. Vanhempien yhteisesti neuvotteleman ja antaman vakuutuksen ansiosta poisvienyt vanhempi saattoi myöhemmin palata vapaaehtoisesti asuinpaikkavaltioon lasten kanssa.

¹⁰⁰ Ks. myös tässä yhteydessä päätös asiassa *Motion for Leave to Appeal (Family Matters)* (ks. edellä alaviite 98), jossa tuomioistuin otti huomioon lapsesta erossa olevan vanhemman toimet syytteiden perumiseksi ja totesi, että vaikka kyseiset toimet eivät sitoneet viranomaisia, poisvieneen vanhemman mahdollisuus tulla pidätetyksi oli pieni. Tuomioistuin korosti, ettei poisvieneellä vanhemmalla pitäisi olla oikeutta vaatia, että lapsi on jätettävä siihen valtioon, johon hänet on viety, sillä perusteella, että hän pelkää tulevansa pidätetyksi valtiossa, josta lapsi on kaapattu.

tarkoituksenmukaista. Ja vaikka esteitä ei voitaisikaan poistaa, tuomioistuimet ovat yleensä haluttomia tutkimaan väitteitä vakavasta vaarasta, jolle lapsi altistuisi erottamisen takia, jos vanhempi voi palata pyynnön esittäneeseen valtioon ainakin lyhytaikaisesti osallistuakseen huoltajuusmenettelyyn tai jos poisvieneen vanhemman maahantulolle on asetettu asuinpaikkavaltiossa tiettyjä ehtoja¹⁰¹. On syytä korostaa, ettei vanhemmalla lähtökohtaisesti pitäisi olla mahdollisuutta – joko jättämällä kokonaan toimimatta tai viivyttämällä tarvittavien maahanmuuttolupien hakemista – luoda lapselle mahdollisesti haitallista tilannetta ja sitten tukeutua tähän tilanteeseen vakavan vaaran osoittamiseksi.

iii. Tehokkaan oikeussuojan puuttuminen asuinpaikkavaltiossa

69. Lapsen poisvienyt vanhempi voi esimerkiksi väittää, että hän ei halua palata asuinpaikkavaltioon, koska hänellä ei ole varaa asianajajaan, että kyseisen valtion tuomioistuimet ovat puolueellisia tai että huoltajuusmenettelyn vireillepanolle on asetettu esteitä¹⁰². Jos nousee huoli siitä, ettei poisvieneellä vanhemmalla ole käytössään tehokkaita oikeussuojakeinoja, tuomioistuin voi harkita toimien yhteensovittamista asiaankuuluvien keskusviranomaisten kanssa tai, jos se on mahdollista, oikeusviranomaisten suoran viestinnän aloittamista kyseisten väitteiden tutkimiseksi ja/tai sellaisten järjestelyjen tekemiseksi, joilla voidaan helpottaa asian vireillepanoa pian paluun jälkeen. Pelkästään sitä seikkaa, että vanhemmalla ei ehkä ole varaa asianajajaan, ei ole pidetty riittävänä osoituksena tehokkaan oikeussuojan puuttumisesta¹⁰³.

¹⁰¹ Ks. esim. asia *2Ob90/10i*, 8.7.2010, *Oberster Gerichtshof* (Itävalta) [INCADAT-viite: HC/E/AT 1047] ja asia *H. v. H.* [1995] 12 FRNZ 498, 4.12.1995, *High Court at Wellington* (Uusi-Seelanti) [INCADAT-viite: HC/E/NZ 30].

¹⁰² Ks. esim. päätös asiassa *No de RG 11/02685*, 28.6.2011, *Cour d'appel de Rennes* (Ranska) (ks. edellä alaviite 87), jossa tuomioistuin hylkäsi poisvieneen vanhemman perusteettomat väitteet siitä, että hänen oikeutensa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin vaarantuisi Meksikossa; päätös asiassa *Secretary for Justice v. N., ex parte C.*, 4.3.2001, *High Court at Wellington* (Uusi-Seelanti) [INCADAT-viite: HC/E/NZ 501], jossa tuomioistuin hylkäsi väitteet, joita poisvienyt vanhempi esitti oikeudellisesta asemastaan Chilessä, ja totesi, että kyseisessä valtiossa toimii erityisiä perhetuomioistuimia, joille lasten etu on ensisijaisen tärkeä seikka huoltajuudesta päätettäessä; päätös asiassa *Pliego v. Hayes*, 843 F.3d 226 (6th Cir. 2016), 5.12.2016, *Court of Appeals for the Sixth Circuit* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1386], s. 2, jossa tuomioistuin otti huomioon piirituomioistuimen havainnon ja hylkäsi poisvieneen vanhemman väitteet siitä, että ”tapauksessa oli olemassa vakava vaara joutumisesta kestävämpään tilanteeseen, koska [lapsesta poissa olevan vanhemman] diplomaattiasema vaarantaisi Turkin tuomioistuinten kyvyn ratkaista huoltajuusasia asianmukaisesti”. Kyseinen tuomioistuin katsoi päätöksen sivulla 8, että ”13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohta tukee tulkintaa, jonka mukaan ’kestämätön tilanne’ voi kattaa tilanteet, joissa toinen vanhemmista pyrkii palauttamaan lapsen maahan, jonka tuomioistuimet eivät voi ratkaista huoltajuutta”, mutta että esillä olevaan asiaan liittyvät tosiseikat huomioon ottaen poisvienyt vanhempi ei ollut näyttänyt kestävämpää tilannetta toteen (s. 11).

¹⁰³ Ks. esim. päätös asiassa *F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)* (ks. edellä alaviite 74), 15 kohta, jossa poisvienyt vanhempi väitti, että hänen asemansa Ranskan oikeusjärjestelmässä saattaisi lapsen palauttamisen jälkeen kestävämpään tilanteeseen. Kyseinen vanhempi väitti, että hän ei voisi saada oikeudellista edustajaa, että Ranskan tuomioistuimet ja sosiaalityöntekijät olivat häntä vastaan, että kyseiset tahot eivät olleet hyväksyneet tai tutkineet hänen yksityiskohtaisia väitteitään ja että sen perusteella, miten kyseiset viranomaiset suhtautuivat hänen nykyiseen asuinkumppaniinsa, hänen kolmas lapsensa oli vaarassa tulla huostaanotetuksi. Tuomioistuin katsoi 18 kohdassa, että oli

Yleissopimus perustuu joka tapauksessa valtioiden keskinäiseen luottamukseen, joten palauttamismenettelyn yhteydessä tehtävissä arvioinneissa ei saisi vertailla kyseisten kahden valtion oikeusjärjestelmien suhteellista laatua (esim. menettelyjen nopeuden perusteella).

iv. Poisvieneen vanhemman terveyteen tai perheeseen liittyvät syyt

70. Jos lapsen poisvieneen vanhemman lääketieteelliset syyt näytetään toteen, kyseisen (fyysisen tai psyykkisen) sairauden ominaispiirteet ja vakavuus sekä mahdollisuus saada asuinpaikkavaltiossa sopivaa lääketieteellistä hoitoa voidaan ottaa huomioon, kun arvioidaan, onko poisvienyt vanhempi todella estynyt palaamasta¹⁰⁴. Jos tarvittava hoito on saatavilla tai se voidaan järjestää, poisvieneen vanhemman paluuta koskevat esteet ovat poistettavissa. Joissakin tilanteissa saatavilla oleva lääketieteellinen hoito ei välttämättä kuitenkaan riitä poistamaan poisvieneen vanhemman paluun esteitä.

”miltei mahdotonta varmistua ilman erityisiä ja yksityiskohtaisia tapaustietoja siitä, että [Ranskan] oikeusprosessi oli sellainen, että se aiheuttaisi itsessään tällaisen kestäättömän tilanteen. Toisin sanoen asiassa olisi vedottava tosiasiallisesti kestäättömiin olosuhteisiin.” Tuomioistuin totesi lisäksi 19 kohdassa, että ”jollei erittäin vakuuttavilla todisteilla toisin osoiteta, [sen] on kohteliaisuuden ja yleissopimuksen toimintaperiaatteiden kunnioittamisen nimissä pidettävä ranskalaisia tuomioistuimia yhtä kykeneväisinä tutkimaan ja ratkaisemaan osapuolten kilpailevat väitteet oikeudenmukaisesti”.

¹⁰⁴ Ks. esim. päätös asiassa *LPQ v. LYW* [2014] HKCU 2976, 15.12.2014, *High Court of the Hong Kong Special Administrative Region* (Kiina) [INCADAT-viite: HC/E/CNh 1302], jossa poisvienyt vanhempi väitti, ettei hän voinut palata Japaniin, koska se saisi hänet ”romahtamaan henkisesti”, ja että lasten palauttaminen ilman häntä, pääasiallista hoitajaa, saattaisi lapset kestäättömään tilanteeseen myös lapsista erossa olevan vanhemman työkiireiden, lapsiin kohdistuvan kiintymyksen puutteen ja hankalan luonteen takia. Tuomioistuin hylkäsi poisvieneen vanhemman perusteettomat väitteet ja totesi ratkaisun 48 kohdassa, että 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohta koskee pääasiassa lasta, eikä siinä ole kyse palauttamisen vaikutuksista lapsen poisvieneelle vanhemmalle. *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (ks. edellä alaviite 50). Kyseisessä päätöksessä tuomioistuin katsoi, että poisvieneen vanhemman psyykkisen terveydentilan heikentyminen voisi altistaa lapsen henkisiä vaurioita koskevalle vakavalle vaaralle mutta että käytettävissä oli asianmukaisia suojatoimia näiden ongelmien torjumiseksi, kuten lapsista erossa olevan vanhemman antama vakuutus siitä, että hän jättäisi perheen kodin poisvieneen vanhemman ja lasten käyttöön ja tukisi näitä taloudellisesti.

Näin voi olla esimerkiksi siinä tapauksessa, että palaaminen asuinpaikkavalvontaan uhkaa heikentää dramaattisesti poisvieneen vanhemman psyykkistä terveyttä¹⁰⁵. Tällaisissa tilanteissa tuomioistuimen olisi arvioitava lapsen väitetty altistuminen vakavalle vaaralle, kuten kuvataan kohdissa 63–66. Tällaisen arvioinnin yhteydessä tuomioistuin harkitsisi oletettavasti mahdollisia suojatoimia, joilla voidaan suojella lasta vakavalta vaaralta sen jälkeen, kun hänet on palautettu asuinpaikkavalvontaan.

71. Poisvienyt vanhempi voi väittää, ettei hän voi palata asuinpaikkavalvontaan, koska hänellä on uusi perhe pyynnön vastaanottaneessa valtiossa¹⁰⁶. Jos poisvienyt vanhempi on äiti, hän saattaa vedota myös siihen, että odottaa tai imettää uutta lasta. Jos poisvienyt vanhempi on äiti ja hän väittää, että hänen olosuhteensa eivät mahdollista paluun järjestämistä, tuomioistuimen on arvioitava äidin väitteet lapseen kohdistuvasta vakavasta vaarasta kohdissa 63–67 kuvatulla tavalla. Kyseisissä tilanteissa se, että äiti joutuu ratkaisemaan epämukavan dilemman, ei välttämättä riitä perusteeksi sen toteamiselle, että vanhemman lapsen palauttaminen altistaisi nuoremman lapsen vakavalle vaaralle¹⁰⁷.

v. Yksiselitteinen kieltäytyminen paluusta

72. Joissakin tilanteissa poisvienyt vanhempi toteaa yksiselitteisesti, että hän ei aio palata asuinpaikkavalvontaan ja että lapsi joutuisi palauttamisen seurauksena

¹⁰⁵ Ks. esim. asia *Director-General, Department of Families v. R.S.P.* [2003] FamCA 623, 26.8.2003, *Full Court of the Family Court of Australia* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 544], jossa tuomioistuin katsoi psykiatrin kiistattoman todistusaineiston perusteella, että lapsen palauttaminen olisi aiheuttanut vakavan vaaran, että poisvienyt vanhempi tekee itsemurhan, millä olisi ollut lapsen kannalta tuhoisat seuraukset. Ks. myös päätös asiassa *Re J. (A Alataso)* (*Abduction: Rights of Custody*) [2012] UKSC 10, [2012] 2 A.C. 257, 14.3.2012, *United Kingdom Supreme Court (England and Wales)* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 1147], jossa tuomioistuin hyväksyi oikeudenkäynnissä lääketieteellisen todistusaineiston, jonka mukaan poisvienyt vanhempi kärsi traumaperäisen stressihäiriön muodosta, jota kutsutaan hakatun naisen syndroomaksi, ja paluu Australiaan olisi johtanut hänen terveytensä huomattavaan heikkenemiseen. Tuomioistuin totesi myös, että koska poisvieneen vanhemman psyykinen terveydentila oli epävakaa, tarjolla olevien suojatoimien avulla ei ollut mahdollista torjua vakavaa vaaraa, että palauttaminen Australiaan saattaisi lapsen kestävämpään tilanteeseen.

¹⁰⁶ Ks. esim. päätös asiassa *Re C. (Abduction: Grave Risk of Psychological Harm)* [1999] 1 FLR 1145, 2.12.1999, *Court of Appeal of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 269], jossa tuomioistuin katsoi, että tutkintatuomari antoi virheellisesti liikaa painoarvoa sille tosiseikalle, että poisvieneen vanhemman uusi kumppani ei olisi kyennyt palaamaan asuinpaikkavalvontaan maahanmuuttosyistä, ja totesi, että poisvienyt vanhempi ja tämän uusi kumppani olivat mahdollisista ongelmista tietoisina luoneet haitalliset olosuhteet, joihin he nyt pyrkivät vetoamaan.

¹⁰⁷ Ks. esim. asia *Director-General Department of Families, Youth and Community Care and Hobbs*, 24.9.1999, *Family Court of Australia at Brisbane* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 294], jossa väitettiin lapsen altistuvan vakavalle vaaralle, koska poisvienyt vanhempi ei halunnut eikä itse asiassa edes voinut palata Etelä-Afrikkaan. Australian palattuaan nainen oli nimittäin saanut toisen lapsen, jota hän edelleen imetti. Lisäksi naisen uusi kumppani ei antanut lupaa viedä vastasyntynyttä lastaan Etelä-Afrikkaan. Tuomioistuin katsoi, että tilanne oli pitkälti poisvieneen vanhemman itsensä aiheuttama ja että hänen epämukava dilemmansa ei antanut aihetta todeta lapsen altistuvan palauttamisen johdosta vakavalle vaaralle.

väistämättä eroon hänestä. Poisvieneen vanhemman paluu lapsen kanssa suojaa useimmissa tapauksissa lasta vakavalta vaaralta, mutta mahdolliset suojatoimet tai järjestelyt poisvieneen vanhemman paluun helpottamiseksi saattavat osoittautua tällaisessa tilanteessa tehottomiksi, koska tuomioistuin ei yleensä voi pakottaa kyseistä vanhempaa palamaan. On korostettava, että vanhemmalla ei lähtökohtaisesti saisi olla mahdollisuutta – lapsen luvattomalla poisviennillä tai palauttamatta jättämisellä – luoda lapsen kannalta mahdollisesti haitallista tilannetta ja sitten tukeutua tähän tilanteeseen lapseen kohdistuvan vakavan vaaran olemassaolon osoittamiseksi¹⁰⁸.

f. Lapsen erottaminen sisaruksistaan

73. Palauttamista käsittelevä tuomioistuin saattaa joutua tutkimaan väitettä, jonka mukaan lapsen mahdollinen erottaminen sisaruksistaan altistaisi lapsen vakavalle vaaralle. Näin voi olla esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa yksi sisaruksista vastustaa palauttamista 13 artiklan toisen kappaleen nojalla ja tuomioistuin harkitsee kyseisen sisaruksen palauttamisen kieltämistä tällä perusteella¹⁰⁹. On myös mahdollista, että tuomioistuin toteaa poisvieneen vanhemman vieneen tai jättäneen palauttamatta lapsen luvattomasti yhdessä sellaisen sisaruksen (tai sisaruspuolen) kanssa, jonka palauttamiseksi ei ole tehty Haagin sopimuksen mukaista hakemusta tai johon kyseistä yleissopimusta ei sovelleta (eli esimerkiksi silloin, kun kyseessä on vähintään 16-vuotias lapsi tai kun lapsesta erossa olevalla vanhemmalla ei ole yleissopimuksessa tarkoitettua oikeutta kyseisen lapsen huoltoon).
74. Joissakin tapauksissa sisarusten erottaminen toisistaan voi olla vaikeaa ja haitallista kaikille lapsille. Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaan liittyvässä analyysissä keskitytään kuitenkin sen arvioimiseen, vaikuttaisiko erottaminen lapseen sillä tavalla ja siinä määrin, että lapsi altistuisi vakavalle vaaralle palauttamisen jälkeen¹¹⁰. Analyysi on tehtävä kunkin lapsen

¹⁰⁸ Ks. esim. asia *Director General, Department of Community Services Central Authority v. J.C. and J.C. and T.C.*, 11.7.1996, *Full Court of the Family Court of Australia at Sydney* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 68]. Ks. myös päätös asiassa *G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos* (ks. edellä alaviite 81), jossa tuomioistuin katsoi, että mikäli palauttamismekanismin soveltaminen olisi mahdollista sivuuttaa automaattisesti vain sillä perusteella, että poisvienyt vanhempi kieltäytyy palaamasta, kansainvälisen yhteisön luoma järjestelmä tulisi riippuvaiseksi vastaajan yksipuolisesta tahdosta.

¹⁰⁹ Ks. esim. asia *In the Matter of L.L. (Children)*, 22.5.2000, *Family Court of New York* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USs 273].

¹¹⁰ Ks. esim. asia *O. v. O.* 2002 SC 430, 3.5.2002, *Outer House of the Court of Session of Scotland* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UKs 507], jossa väitettiin, että lasten olisi vaikea palata Irlantiin esimerkiksi siksi, että he joutuisivat eroon heidät poisvieneen vanhemman uuden kumppanin kolmesta lapsesta. Ruumiillisia tai henkisiä vaurioita koskevaa erityistä tai selkeää vakavaa vaaraa ei kuitenkaan näytetty toteen. Ks. myös päätös asiassa *Re T. (Abduction: Child's Objections to Return)* [2000] 2 F.L.R. 192, 18.4.2000, *Court of Appeal of England and Wales* (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UKe 270], jossa tuomioistuin katsoi, että nuorempi lapsi joutuisi kestävämmään tilanteeseen, jos hänet palautettaisiin yksin. Poika ja tämän sisar olivat kokeneet vaikeat ajat yhdessä, ja poika oli riippuvainen sisarestaan, joka oli toiminut hänelle ajoittain ”pikku-äitinä”. Näiden olosuhteiden perusteella tuomioistuin totesi, että nuoremman lapsen altistuminen vakavalle vaaralle oli näytetty toteen.

osalta erikseen, eikä se saa muuttua lapsen edun analysoimiseksi¹¹¹ Tästä seuraa, että sisarusten joutuminen eroon toisistaan sen takia, että yhtä lapsista ei palauteta (riippumatta siitä, minkä oikeusperustan nojalla palauttamatta jättämisestä on päätetty), ei yleensä johda vakavan vaaran toteamiseen toisen lapsen osalta¹¹².

75. Kuten kohdassa 72 todetaan, vanhemmalle ei pitäisi lähtökohtaisesti antaa mahdollisuutta luoda luvattomalla poisviemisellä tai palauttamatta jättämisellä lapselle mahdollisesti haitallista tilannetta ja sitten tukeutua kyseiseen tilanteeseen vakavaa vaaraa koskevassa väitteessään. Tämä koskee paitsi väitettä, jonka mukaan lapsen erottaminen vanhemmasta johtaisi vakavaan vaaraan, että lapsi altistuu vaurioille, myös samanlaisia väitteitä, joissa on kyse lapsen ja hänen sisarustensa erottamisesta. Näin ollen tuomioistuinten olisi kussakin tapauksessa arvioitava, perustuuko yhden lapsen palauttamisesta mahdollisesti seuraavaa sisarusten erottamista koskeva väite lapsen poisvieneen vanhemman omaan toimintaan tai käyttäytymiseen, eli poisvienyt vanhempi vain päättää olla palauttamatta sisarusta, joka ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan¹¹³, eikä siihen, että paluu on mahdotonta tai aiheuttaisi vahinkoa kyseiselle sisarukselle, vai onko kyse väitteestä, jonka mukaan se lapsi, jonka tilanne on tuomioistuimen tutkittavana, altistuisi vakavalle vaaralle joutuessaan mahdollisesti eroon sisaruksistaan sen seurauksena, että tuomioistuin määrää hänet palautettavaksi. Kyseisissä tapauksissa tuomioistuinten on oltava erityisen huolellisia vakavaa vaaraa koskevaa väitettä arvioidessaan, jotta vanhempi ei saisi etua omasta toiminnastaan tai käytöksestään johtuvasta tilanteesta¹¹⁴.
76. Etenkin sisarusten mahdollista erottamista koskevissa tapauksissa tuomioistuinten olisi myös huomioitava se, ettei palauttamismääräyksen tarvitse johtaa lasten välisen yhteydenpidon loppumiseen tai erottaa sisaruksia pysyvästi¹¹⁵. Sisarusten välinen yhteydenpito joko tapaamisissa tai muin keinoin voidaan mahdollisesti varmistaa sopimuksella taikka asuinpaikkavaltion tuomioistuimen tai palauttamismenettelyn käsittelevän tuomioistuimen määräyksellä. Tuomioistuinten olisi muistettava, että asuinpaikkavaltion tuomioistuimella on tilaisuus harkita sisarusten tulevaa asuinpaikkaa tai mahdollista yhteisasumista palauttamisen jälkeen mahdollisen huoltajuusmenettelyn yhteydessä osana lapsen etua koskevaa kattavaa arviointia.

¹¹¹ Ks. päätös asiassa *Chalkley v. Chalkley* (1995) ORFL (4th) 422, 13.1.1995, *Court of Appeal of Manitoba* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 14], jossa tuomioistuin totesi, että 13 artiklaa sovelletaan palauttamishakemuksen kohteena olevaan lapseen. Siinä ei käytetä ilmaisua "lapset" tai "sisarukset".

¹¹² Ks. esim. asia *LM v. MM Nevo*, RFamA 2338/09, 3.6.2009, *Supreme Court* (Israel) [INCADAT-viite: HC/E/IL 1037].

¹¹³ Ks. edellä kohta 73.

¹¹⁴ Ks. esim. asia *DZ v. YVAMVD*, RFamA 2270, 30.5.2013, *Supreme Court* (Israel) [INCADAT-viite: HC/E/IL/1211].

¹¹⁵ Ks. esim. asia *K.M.A. v. Secretary for Justice* (ks. edellä alaviite 79).



**Tuomioistuinten
hyviä toimintatapoja
13 artiklan
ensimmäisen
kappaleen b kohdan
tapauksissa**

77. Oppaan tässä luvussa esiteltyjä hyviä toimintatapoja olisi harkittava vain siinä tapauksessa, että ne ovat yksittäisen sopimusvaltion sovellettavien lakien ja menettelyjen näkökulmasta asianmukaisia ja sallittuja ja tuomioistuin pitää niitä tarkoituksenmukaisina jossakin tietyssä tapauksessa.

1. Yleisperiaate: tapausten tehokas hallinnointi

78. Tässä luvussa pyritään yksilöimään hyviä toimintatapoja, joiden tarkoituksena on parantaa tuomioistuimen valmiutta käsitellä vakavaa vaaraa koskevia väitteitä tehokkaasti, keskittyneesti ja nopeasti. Tapausten tehokasta hallinnointia koskevia hyviä toimintatapoja esitellään sen varmistamiseksi, että menettelyissä keskitytään jatkossakin palauttamismenettelyn ja siihen liittyvän vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen rajattuun tavoitteeseen tai soveltamisalaan ja että asia voidaan ratkaista nopeasti.
79. Tapausten tehokkaan hallinnoinnin ansiosta tuomioistuin voi seurata ja suunnitella tapauksen hallinnointia ja etenemistä ja siten varmistaa, että kaikki asiat voidaan ottaa nopeasti käsiteltäväksi eivätkä menettelyt viivästy tarpeettomasti. Tätä varten tuomioistuimen on viestittävä asianosaisten ja/tai heidän oikeusavustajiensa kanssa tai tavattava heidät jo palauttamismenettelyn alkuvaiheessa ja tarvittaessa myöhemminkin menettelyn aikana.
80. Tapauksen hallinnointi olisi aloitettava mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ja sen olisi jatkuttava vähintään palauttamista koskevan päätöksen antamiseen tai jopa siihen asti, että palauttamismääräys on pantu täytäntöön tai muuten toteutettu, riippuen siitä, millainen rooli tuomioistuimella on täytäntöönpanovaiheessa ja onko se kansallisten säädösten ja menettelyjen näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Tuomarin vastuulla on huolehtia siitä, että yleissopimuksen mukaisesti aloitetut menettelyt saatetaan päätökseen mahdollisimman nopeasti. Tämä tarkoittaa, että päätös on annettava niin nopeasti kuin mahdollista. Lisäksi on toteuttava kaikki toimet sen varmistamiseksi, että määräykset annetaan muodossa, joka varmistaa niiden mahdollisimman nopean voimaantulon.
81. Osana tapausten tehokasta hallinnointia tuomioistuinten olisi sovellettavat säädökset ja menettelyt huomioon ottaen
- varmistettava, että esillä olevat ongelmat yksilöidään aikaisessa vaiheessa, jotta asianosaiset voivat toimittaa olennaiset todisteet
 - arvioitava, voidaanko pyynnön vastaanottaneen valtion ja/tai pyynnön esittäneen valtion keskusviranomaiselta tai sen kautta saada tietoa tai apua osapuolten esittämien väitteiden ja/tai vakavan vaaran torjuntaan liittyvien suojatoimien saatavuuden tutkimiseksi ja lapsen palauttamista koskevien järjestelyjen helpottamiseksi

- arvioitava, voidaanko Haagin kansainvälisen tuomariverkoston tai oikeusviranomaisten suoran viestinnän¹¹⁶ (jos se on mahdollista) kautta saada tietoa tai apua osapuolten esittämien väitteiden ja/tai vakavan vaaran torjuntaan liittyvien suojatoimien saatavuuden tutkimiseksi ja lapsen palauttamista koskevien järjestelyjen helpottamiseksi.

2. Hyviä toimintatapoja tapausten hallinnoinnissa

a. Olennaisien kysymysten yksilöiminen varhaisessa vaiheessa

82. Olennaiset kysymykset on tärkeää määrittää täsmällisesti, jotta voidaan rajata toimitettavien todisteiden ja perustelujen luonne ja määrä. Tapauksen hallinnoinnin alkuvaiheessa¹¹⁷ tuomarin olisi sovellettavat säädökset ja menettelyt huomioon ottaen
- selvitettävä olennaiset kysymykset
 - yksilöitävä riidanalaiset asiat ja varmistettava, jos tapauksessa vedotaan poikkeukseen, että asianosaiset toimittavat vain sen rajatun soveltamisalan näkökulmasta merkityksellistä aineistoa
 - selvitettävä, mitä tietoja tai todisteita asianosaiset aikovat esittää
 - yksilöitävä tosiseikat, joista on mahdollisesti sovittu tai jotka ovat kiistattomia.

b. Sovintoratkaisu

83. Tapausten tehokkaaseen hallinnointiin kuuluu myös keskustelu riitojen ratkaisemiseksi sekä sen mahdollistaminen, että osapuolet voivat ratkaista riitansa tuomioistuinkäsittelyn ulkopuolisissa menettelyissä¹¹⁸. Kunkin valtion sovellettavissa säädöksistä, menettelyistä ja käytännöistä riippuen myös sovittelu¹¹⁹ tai muut vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien muodot voivat olla mahdollisia. Niillä voidaan auttaa vanhempia sopimaan lapsen palauttamiseen tai palauttamatta jättämiseen liittyvistä järjestelyistä sekä tarvittaessa aineellisista seikoista, kuten järjestelyistä, jotka voivat koskea lapsen uudelleensijoittamista pyynnön vastaanottaneeseen valtioon ja yhteyden ylläpitämistä lapsesta erossa olevaan vanhempaan. Jos palauttamismenettelyssä on mahdollista turvautua sovitteluun tai johonkin muuhun vaihtoehtoiseen

¹¹⁶ Ks. oikeusviranomaisten viestintää koskevat ohjeet (Emerging Guidance on Judicial Communications) (asiakirja mainittu alaviitteessä 1).

¹¹⁷ Monilla oikeudenkäyttöalueilla näiden kysymysten käsittelyä varten järjestetään valmisteluistunto.

¹¹⁸ Esim. Alankomaissa lapsen poisvieneen vanhemman ja lapsesta erossa olevan vanhemman välinen sovittelu sisältyy Haagin yleissopimuksen mukaiseen palauttamismenettelyyn. Ks. K. L. Wehrung and R.G. de Lange-Tegelaar, *The Judges' Newsletter on International Child Protection*, nide XVI, kevät 2010 (saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net > , valitse "Publications" ja sen jälkeen "Judges' Newsletter"), s. 45–48.

¹¹⁹ Sovittelusta kansainvälisissä lapsikaappaustapauksissa ks. vuonna 1980 tehtyyn Haagin lapsikaappaussopimukseen perustuva Haagin konferenssin vuonna 2012 julkaisema hyvien toimintatapojen opas , jonka aiheena on sovittelu, jäljempänä 'sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas' (saatavilla myös Haagin konferenssin verkkosivustolla, polku mainittu alaviitteessä 6).

riidanratkaisumenetelmään, tuomioistuimen olisi tapauksen hallinnoinnin alkuvaiheessa ja sovellettavat säädökset ja menettelyt huomioon ottaen

- arvioitava huolellisesti, kuten yleensäkin edellytetään, soveltuuko sovittelu tai muu vaihtoehtoisen riidanratkaisumenetelmän muoto tapaukseen¹²⁰. Kyseisellä arvioinnilla voi olla erityisen suuri merkitys päätettäessä tapauksen soveltuvuudesta sovitteluun, kun asiassa on esitetty väitteitä koti- tai perheväkivaltaan liittyvästä vakavasta vaarasta¹²¹.
- kannustettava osapuolia harkitsemaan sovittelua tai jotain muuta vaihtoehtoista riidanratkaisumenetelmää
- varmistettava tiukkojen määräaikojen avulla, että sovittelu tai muu vaihtoehtoinen riidanratkaisumenetelmä – jos se on katsottu tarkoituksenmukaiseksi ja saatavilla on tarvittavaa asiantuntemusta – ei viivytä tarpeettomasti palauttamismenettelyn jatkamista ja estä sen nopeaa päättämistä¹²². Jos esimerkiksi lapsesta erossa oleva vanhempi aikoo osallistua henkilökohtaisesti suulliseen käsittelyyn, tämän läsnäoloa pyynnön vastaanottaneessa valtiossa voitaisiin hyödyntää järjestelmällä lyhytkestoinen sovittelu juuri ennen istuntoa. Tällaisissa tapauksissa sovittelussa käytettävien avustajien olisi oltava saatavilla hyvin lyhyellä varoitusajalla.

Alustavan oikeudellisen arvioinnin jälkeen pätevien sovittelijoiden olisi tehtävä yksityiskohtainen arviointi sovittelun soveltuvuudesta tapaukseen.

¹²⁰ Yleisesti ottaen on tärkeää varmistaa, ettei sovittelun aloittaminen aiheuta haittaa jommallekummalle osapuolelle, ja kussakin tapauksessa on arvioitava, soveltuuko kyseinen tapaus sovitteluun vai ei, ks. edellisessä alaviitteessä mainittu opas, jaksot 1.2 ja 2.1 sekä luku 10.

¹²¹ Joissakin valtioissa sovittelu ei ole lainkaan mahdollista tapauksissa, joissa esitetään väitteitä kotiväkivallasta (riippumatta siitä, osoitetaanko väitteet toteen vai ei), tai sovittelu sallitaan kyseisissä tapauksissa vain tietyin ehdoin. Esimerkiksi Espanjassa orgaanisen lain nro 1/2004 (*Ley Orgánica 1/2004*) mukaisesti sovittelua ei aloiteta tapauksissa, joissa esitetään väitteitä kotiväkivallasta. Amerikan yhdysvalloissa sovittelua koskevat säännöt vaihtelevat osavaltioittain. Säännöt voivat koskea esimerkiksi sellaisten tapausten käsittelyä, joihin liittyy väitteitä kotiväkivallasta. Jotkin sovitteluohjelmat eivät salli sovittelua tapauksissa, joihin liittyy vakavaa perheväkivaltaa. Ks. Espanjan ja Amerikan yhdysvaltojen maaprofiilien jakso 19.4 (asiakirja mainittu alaviitteessä 39). Ks. myös sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas (asiakirja mainittu alaviitteessä 119), luvun 10 kohta 266.

¹²² Ks. sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas (*ibid.*), jakso 2.1. Ks. myös Haagin konferenssin erityiskomitean kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen toimivuutta käsittelevän neljännen kokouksen (22.–28.3.2001) päätelmät ja suositukset nro 1.11, jossa todetaan, että ”lapsen vapaaehtoisen paluun turvaamisen tukemiseksi tai ongelmien sovinnollisen ratkaisun aikaansaamiseksi toteutettavat toimenpiteet eivät saisi viivyttää palauttamismenettelyä tarpeettomasti”. Tämä vahvistettiin Haagin konferenssin erityiskomitean kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen toimivuutta sekä toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen käytännön toteuttamista käsittelevän viidennen kokouksen (30.10.–9.11.2006) päätelmissä ja suosituksissa nro 1.3.1. Kaikki vuoden 1980 yleissopimuksen toimivuutta käsittelevän erityiskomitean päätelmät ja suositukset ovat saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla (polku mainittu alaviitteessä 17).

c. Asianosaisten osallistuminen menettelyyn

84. Yksi tehokkaan tapausten hallinnan keskeisistä osatekijöistä on menettelyn oikeudenmukaisuuden varmistaminen siten, että kaikki asianosaiset voivat osallistua täysimääräisesti ja toimittaa kaikki tiedot tai todisteet tehokkaasti ja ilman turhia viivästyksiä riippumatta siitä, onko heillä oikeudellinen edustaja vai ei. Tuomioistuimen olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja silloin, kun se on sovellettavien säädösten ja menettelyjen näkökulmasta tarkoituksenmukaista, erityisesti
- selvitettävä, onko vakavaa vaaraa koskevien väitteiden luonne ilmaistu lapsesta erossa olevalle vanhemmalle joko palauttamista vastustavan osapuolen huomautuksissa taikka oikeusavustajan tai tarvittaessa keskusviranomaisen välityksellä ja onko tällä mahdollisuus osallistua menettelyyn tuomioistuimen määrittämällä tavalla¹²³
 - selvitettävä, osallistuuko lapsesta erossa oleva vanhempi henkilökohtaisesti ja/tai edustaako häntä oikeusavustaja, etenkin jos hakemuksen jättäjä on keskusviranomainen tai tarvittaessa yleinen syyttäjä
 - määritettävä tarvittaessa menettely, jota osapuolet noudattavat asiakirjojen tarkastelussa, vaihtamisessa ja tiedoksi antamisessa, jos sitä ei ole vahvistettu lainsäädännössä.
85. Oikeudellisesta edustuksesta on aina apua, etenkin jos kyseessä on tähän alaan erikoistunut asianajaja. Se, onko palauttamismenettelyn osapuolilla oltava oikeudellinen edustus ja onko saatavilla osittain tai jopa kokonaan maksutonta oikeusapua, riippuu kuitenkin sovellettavista kansallisista säädöksistä ja menettelyistä¹²⁴.

d. Lapsen osallistuminen menettelyyn

86. Kansainvälinen säädöskehys on muuttunut yleissopimuksen tekemisen jälkeen. Esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus on vaikuttanut maailmanlaajuisesti muun muassa lasten osallisuuteen vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisissa

¹²³ Kummin osapuolen läsnäolosta on etua. Jos se ei ole mahdollista, joillakin oikeudenkäyttöalueilla voidaan turvautua erilaisiin viestintävälineisiin, kuten videokokoukseen. Tämä riippuu kuitenkin asiaankuuluvien valtioiden sovellettavista säädöksistä ja menettelyistä.

¹²⁴ Ks. 26 artikla sekä taulukko valtioista, jotka ovat tehneet tähän artiklaan 42 artiklan mukaisen varauksen eivätkä siten ole velvollisia tarjoamaan ilmaista oikeusapua paitsi siltä osin kuin siitä säädetään sovellettavassa oikeusapujärjestelmässä. Yleissopimuksen 7 artiklan toisen kappaleen g kohdassa määrätään, että keskusviranomaiset ryhtyvät joko suoraan tai välillisesti kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin "olosuhteiden niin vaatiessa, maksuttoman oikeusavun ja maksuttoman oikeudellisen neuvonnan antamiseksi tai saamisen helpottamiseksi, mukaan luettuna oikeusavustajan palvelut". Ks. lisätietoja esim. keskusviranomaisten hyviä toimintatapoja koskevan oppaan jaksosta 4.13 (asiakirja mainittu alaviitteessä 6). Tuomioistuinten on joka tapauksessa varmistettava, että kaikille osapuolelle annetaan oikeudenmukaisesti tilaisuus toimittaa todisteita ja kiistää ne sekä saattaa huomautuksensa tuomioistuimen käsiteltäväksi riippumatta siitä, onko heillä oikeudellinen edustaja vai ei. Tietoa oikeudellisesta edustuksesta ja oikeusavusta palauttamishakemuksen yhteydessä löytyy maaprofiileista (asiakirja mainittu alaviitteessä 39), jakso 8.

palauttamismenettelyissä niillä oikeudenkäyttöalueilla, jotka ovat kummankin sopimuksen osapuolia. Tämä pätee myös tapauksiin, joissa vedotaan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitettuun poikkeukseen¹²⁵.

87. Se, kuullaanko lasta ja miten kuuleminen toteutetaan, sekä se, miten lapsen näkemykset hankitaan ja miten ne esitetään tuomioistuimelle, riippuu sopimusvaltioiden sisäisistä menettelyistä ja käytännöistä. Joissakin valtioissa tuomioistuin kuulee lasta suoraan, kun taas joissakin valtioissa lasta haastattelee asiantuntija, joka sitten kertoo lapsen näkemykset tuomioistuimelle. Tällaisissa tapauksissa lasta kuulevalla tai haastattelevalla henkilöllä olisi oltava pätevyys tätä tehtävää varten, ja hänen olisi tunnettava erityisen hyvin vuoden 1980 yleissopimus, palauttamismenettely sekä 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa määrätyn poikkeuksen rajattu soveltamisala¹²⁶.
88. Osana tapausten tehokasta hallinnointia tuomioistuinten olisi sovellettavat säädökset ja menettelyt huomioon ottaen
- harkittava erillisen edustajan nimittämistä lapselle, jos se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista¹²⁷
 - kerrottava lapselle tai kannustettava osapuolia, lapsen erillistä edustajaa tai nimettyä asiantuntijaa kertomaan lapselle vireillä olevasta prosessista ja sen mahdollisista seurauksista ajoissa sekä lapsen ikään ja kypsyystasoon sopivalla tavalla
 - harkittava lapsen näkemysten hankkimiseksi erilaisia työkaluja, kuten perheen tilannetta koskevia, pätevien asiantuntijoiden laatimia selvityksiä (jotka rajataan koskemaan vain palauttamismenettelyyn liittyviä seikkoja), joiden avulla tuomioistuimen voi päättää, millainen painoarvo lapsen näkemyksille olisi annettava

¹²⁵ Ks. esim. lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla. Alueellisesta kehityksestä voidaan mainita Euroopan unionissa (EU) hyväksytty Bryssel IIa -asetus. Siinä määritetään palauttamismenettelyn toteuttamistapa niissä EU:n jäsenvaltioissa, joissa kyseistä asetusta sovelletaan [ks. neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta. Ks. erityisesti asetuksen 11 artikla. Bryssel IIa -asetusta sovelletaan suoraan kaikissa EU:n jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta. Sitä on muutettu ja se on korvattu 25. kesäkuuta 2019 annetulla asetuksella (EU) 2019/1111 (ks. edellä alaviite 64). Uudelleenlaadinnan yhteydessä vahvistettiin entisestään periaatetta, jonka mukaan lapsilla on oikeus tulla kuulluksi.]

¹²⁶ Ks. myös Haagin konferenssin vuoden 1980 yleissopimuksen ja vuoden 1996 yleissopimuksen käytännön toteuttamista tarkastelevan erityiskomitean kuudennen kokouksen päätelmät ja suositukset (polku mainittu alaviitteessä 17).

¹²⁷ Alankomaissa vakiintunut käytäntö perustuu kansallisen siviililain 1 osan 250 §:ään, jonka mukaisesti kaikissa Haagin yleissopimukseen perustuvissa tapauksissa yli kolmevuotiaille lapsille nimetään nykyään oikeudenkäyntiasiamies. Oikeudenkäyntiasiamies – joka on yleensä (lapsi-)psykologi ja/tai rekisteröity sovittelija – edustaa lasta koko menettelyn ajan (ensimmäisessä oikeusasteessa ja muutoksenhakuvaiheessa), tuo esiin lapsen näkemykset ja arvioi tämän kypsyystasoa sekä sitä, missä määrin lapsi kokee voivansa ilmaista itseään vapaasti. Saksan käytäntö on samanlainen, sillä Saksassa vuoden 1980 yleissopimukseen perustuvissa menettelyissä nimetään säännönmukaisesti oikeudenkäyntiasiamies (*Verfahrensbeistand*) perheasioita koskevista oikeudenkäynneistä ja riidattomista asioista annetun lain 158 §:n mukaisesti.

- varmistettava lapsen näkemyksen hankkimisesta päätettäessä tiukkojen määräaikojen avulla, ettei lapsen kuulemiseen liittyvä prosessi viivästyä tarpeettomasti tapauksen tutkintaa palauttamismenettelyn yhteydessä.

e. Todistelu

89. Tapausten tehokkaan hallinnoinnin yleisiin tavoitteisiin kuuluu myös se, että tuomioistuin hyväksyy vain merkitykselliset todisteet ja että tietojen keräämisestä ja todisteiden hankinnasta ei aiheudu tarpeetonta viivästystä. Tässä jaksossa esitellään hyviä toimintatapoja, joiden tarkoituksena on auttaa tuomioistuimia saavuttamaan kyseiset tavoitteet.

f. Asiantuntijatodisteet

90. Asiantuntijatodisteiden käyttö olisi rajattava tavalla, joka on johdonmukainen vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen luonteen ja kapean soveltamisalan kanssa. Tapausten hallintaa koskevien hyvien toimintatapojen mukaisesti tuomioistuimen olisi sovellettavat säädökset ja menettelyt huomioon ottaen ja silloin, kun se on yksittäisessä tapauksessa tarkoituksenmukaista,
- harkittava tarvetta laatia luettelo soveltuvista asiantuntijoista, jotka tuntevat yleissopimuksen, palauttamismenettelyn sekä vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen erityisen luonteen ja jotka ovat käytettävissä lyhyellä varoitusajalla
 - kannustettava tapauksissa, joissa kumpikin osapuoli aikoo esittää asiantuntijatodisteita, molempia osapuolia käyttämään yhtä ja samaa soveltuvaa ja pätevää asiantuntijaa, joka on valittu yhdessä tai jonka tuomioistuin on tarvittaessa nimennyt, sen sijaan, että osapuolet turvautuvat eri asiantuntijoihin
 - arvioitava yhdessä osapuolten kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, edellyttääkö jokin vakavaa vaaraa koskeviin väitteisiin liittyvä kysymys asiantuntijalausuntoa tai -näyttöä. jos asiantuntijalausunto katsotaan tarpeelliseksi, tuomioistuimen olisi
 - yksilöitävä esimerkiksi aiekirjeessä, tuomioistuimen määräyksessä tai tilannekatsauksessa erityiskysymykset, joista asiantuntijalta pyydetään lausuntoa
 - muistutettava osapuolia ja asiantuntijaa palauttamismenettelyn rajatusta soveltamisalasta ja vakavaa vaaraa koskevan poikkeuksen suppeasta rajauksesta
 - asetettava määräaika, johon mennessä tilanteesta riippuen joko suullinen tai kirjallinen asiantuntijalausunto on toimitettava tuomioistuimelle ja/tai osapuolille, jotta menettely ei viivästy tarpeettomasti
 - valittava sopiva asiantuntija ja varmistettava, että tälle toimitetaan merkitykselliset tiedot, jos asiantuntijan nimeäminen on tuomioistuimen tehtävä
 - vahvistettava päivämäärä asian käsittelyn jatkamiselle ja varmistettava, että asiantuntija on tuona päivänä tarvittaessa käytettävissä todisteiden ja tietojen antamista varten
 - harkittava, olisiko asiantuntijan esitettävä näkemyksensä kirjallisen lausunnon sijasta henkilökohtaisesti tai ääni- tai videoyhteyden välityksellä, jotta voidaan välttää menettelyn tarpeeton viivästyminen.

g. Keskusviranomaisten tuki ja oikeusviranomaisten suora viestintä

91. Tuomioistuimet voivat hankkia lisätietoa keskusviranomaisten kautta sovellettavien säädösten ja menettelyjen mukaisesti, jos se katsotaan tarpeelliseksi vakavaa vaaraa koskevien väitteiden analysoimiseksi. Näin ne voivat ymmärtää paremmin asuinpaikkavaltion säädöskehystä ja lastensuojelujärjestelmää tai selvittää tiettyjä tosiseikkoja koskevia väitteitä¹²⁸. Tuomioistuimet voivat myös tiedustella keskusviranomaisen kautta, onko lapsen sosiaalisesta taustasta saatavilla tietoa. Ne eivät kuitenkaan saa pyytää keskusviranomaisia tekemään tiedusteluja tai tutkimaan asiaa tavalla, joka ylittäisi niiden toimivallan (ks. jakso IV).
92. Tuomioistuimet voivat hankkia olennaisia tietoja myös aloittamalla oikeusviranomaisten suoran viestinnän muiden samalla oikeudenkäyttöalueella toimivien tuomareiden tai muiden sopimusosapuolten tuomioistuinten kanssa. Jälkimmäisessä tapauksessa tuomioistuimet voivat hyödyntää myös Haagin kansainvälistä tuomariverkostoa, jossa sopimusosapuolia edustaa yksi tai useampi oikeuslaitoksen jäsen. Verkosto edistää tuomareiden kansainvälistä viestintää ja yhteistyötä ja tukee siten yleissopimuksen tehokasta toteuttamista. Tuomarit voivat tarkistaa Haagin konferenssin verkkosivustolta, onko heidän oikeudenkäyttöalueellaan nimetty edustaja verkostoon¹²⁹. Jos on, tuomareiden olisi otettava yhteyttä kyseiseen verkoston jäsenen aloittaakseen oikeusviranomaisten suoran viestinnän verkoston kautta ja/tai saadakseen tukea tätä varten. Oikeusviranomaisten suoran viestinnän aloittamista suunnittelevia tuomareita kehoitetaan tutustumaan Haagin konferenssin julkaisemaan asiakirjaan, jossa annetaan oikeusviranomaisten välistä viestintää koskevia ohjeita ja käsitellään sen yleisiä periaatteita.¹³⁰ Keskusviranomaiset voivat myös tukea oikeusviranomaisten suoraa viestintää, jos se on tarkoituksenmukaista sovellettavien säädösten ja menettelyjen näkökulmasta.

¹²⁸ Ks. esim. päätös asiassa *Kovacs v. Kovacs* (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 23.4.2002, *Ontario Superior Court of Justice* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 760], jossa tuomioistuin määräsi osapuolten asianajajat tekemään Kanadan liittovaltion vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisesti nimetyille keskusviranomaiselle yhteisen tietopyynnön ja siten toteuttamaan asuinpaikkavaltiossa käytettävissä olevat tehokkaimmat toimet sen selvittämiseksi, oliko hakija asetettu syyteeseen ja tuomittu, kuten asiassa väitettiin, ja oliko langettavan tuomion mukainen päätös aito. Ks. myös päätös asiassa *M.G. v. R.F.*, 2002 R.J.Q. 2132, 23.8.2002, *Quebec Court of Appeal* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 762], jossa tuomioistuin kuuli pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomaista edustavalta asianajajalta, että lapsen poisvieneelle vanhemmalle kyseisessä valtiossa myönnetyn taloudellisen tuen maksaminen voisi jatkua jopa kuusi kuukautta, vaikka tämä oleskelisi kyseisen oikeudenkäyttöalueen ulkopuolella. Tämä tieto kumosi poisvieneen vanhemman väitteen taloudellisten ja muiden resurssien puutteesta.

¹²⁹ Ks. luettelo Haagin kansainvälisen tuomariverkoston jäsenistä. Luettelo saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla (polku mainittu alaviitteessä 34).

¹³⁰ Ks. oikeusviranomaisten viestintää koskevat ohjeet (Emerging Guidance on Judicial Communications) (asiakirja mainittu alaviitteessä 1).

IV

**Keskusviranomaisten
hyvät toimintatavat
13 artiklan
ensimmäisen
kappaleen b kohdassa
tarkoitetuissa
tapauksissa**



93. Tässä jaksossa esiteltyjä hyviä toimintatapoja olisi harkittava vain siinä tapauksessa, että ne ovat yksittäisen sopimusvaltion sovellettavien säädösten ja menettelyjen mukaisesti sallittuja. Tässä jatkossa esiteltyjä hyviä toimintatapoja ei myöskään pidä tulkita niin, että ne asettaisivat sopimusosapuolten keskusviranomaisille pakollisia velvoitteita yleissopimuksessa (7 artikla) määrättyjen velvoitteiden lisäksi.

1. Keskusviranomaisten yleiset tehtävät – yhteistyö ja tietojen antaminen

94. Yksi keskusviranomaisten tärkeistä tehtävistä on toteuttaa kaikki asianmukaiset toimenpiteet oikeudenkäynnin tai hallinnollisen menettelyn vireille panon helpottamiseksi ja lapsen turvallisen palauttamisen varmistamiseksi (7 artiklan toisen kappaleen f ja h kohta). Keskusviranomaiset toteuttavat tätä tehtävää eri tavoin riippuen siitä, millainen asema niillä on kunkin sopimusosapuolen alueella ja millaiset tehtävät ja toimivaltuudet niille on annettu niihin sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä. Merkittävistä eroista voidaan mainita esimerkiksi se, että joissakin valtioissa keskusviranomainen tai yleinen syyttäjä aloittaa palauttamismenettelyn tekemällä tuomioistuimelle hakemuksen, kun taas toisissa valtioissa hakemuksen tekee lapsesta erossa oleva vanhempi.
95. Keskusviranomaisilla on myös velvollisuus tehdä keskenään yhteistyötä sekä edistää kansallisten viranomaisten välistä yhteistyötä lapsen nopean palauttamisen turvaamiseksi (7 artiklan ensimmäinen kappale). Jos tapauksessa vedotaan 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdassa tarkoitettuun poikkeukseen, yhteistyö voi auttaa keskusviranomaisia vastaamaan nopeasti tuomioistuimen esittämiin tietopyyntöihin, jotka koskevat käytettävissä olevia suoja-toimia lapsen suojelemiseksi vakavalta vaaralta. Tässäkin on tosin huomioitava sovellettavat säädökset. Keskusviranomaiset voivat myös vaihtaa tietoja lapsen sosiaalisesta taustasta, jos se tarpeen, tarkoituksenmukaista ja lain mukaan sallittua (7 artiklan toisen kappaleen d kohta).

2. Keskusviranomaisten rajattu rooli vakavaa vaaraa koskevaa poikkeusta sovellettaessa

96. Tosiseikkojen ja oikeudellisten kysymysten arviointi, mukaan lukien mahdolliset 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaan perustuvat väitteet, on yksinomaan sen tuomioistuimen tehtävä, joka ratkaisee palauttamishakemuksen¹³¹. Tämä on tärkeä asia määriteltäessä sitä, mitä keskusviranomaisen rooli *ei* pidä sisällään: ei ole keskusviranomaisen tehtävä arvioida 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaan perustuvia väitteitä tai toimia väitteitä koskevan arvion mukaisesti¹³². Keskusviranomaisen on näin ollen oltava huolellinen, jotta se ei viivyttäisi menettelyä tekemällä tarpeettomia aloitteita. Tämä koskee etenkin valtioita, joissa asian paneminen vireille tuomioistuimessa on keskusviranomaisen tai asiamiehen tehtävä. Jos asia kuuluu keskusviranomaisen tehtäviin ja toimivaltaan, sen olisi oikeudellisen menettelyn aloittamista viivyttämättä ja palauttamismenettelyn varhaisessa vaiheessa ryhdyttävä toimiin kerätäkseen ajoissa tiedot, joita todennäköisesti tarvitaan tai vaaditaan tuomioistuimen työn tueksi, jotta menettelyn aloittamista ei tarvitse lykätä kyseisten tietojen keräämistä varten.

3. Pyyntöä esittäneen valtion keskusviranomaisten hyvät toimintatavat

97. Hyvien toimintatapojen mukaisesti pyynnön esittäneen valtion keskusviranomaisen olisi pyydettäessä ja sovellettavien säädösten ja menettelyjen mukaisesti valmistauduttava
- antamaan tietoa omalla oikeudenkäyttöalueellaan sovellettavista säädöksistä ja menettelyistä
 - toimittamaan selvityksen lapsen sosiaalisesta taustasta edellyttäen, että kyseisten tietojen jakaminen on tarpeen, tarkoituksenmukaista ja lain mukaan sallittua

¹³¹ Ks. vuonna 1980 tehtyä lapsikaappausopimusta ja lasten suojelua koskevaa vuoden 1996 yleissopimusta käsittelevän erityiskomitean aiempien kokousten päätelmiä ja suosituksia koskeva taulukko [1989 (ensimmäinen kokous), 1993 (toinen kokous), 1997 (kolmas kokous), 2001 (neljäs kokous), 2002 (seurantakokous), 2006 (viides kokous) ja 2011–2012 kuudes kokous)], alustava asiakirja nro 6, joka julkaistiin heinäkuussa 2017 vuonna 1980 tehdyn lapsikaappausopimuksen ja lasten suojelua koskevan vuoden 1996 yleissopimuksen käytännön toteuttamista käsittelevän erityiskomitean seitsemättä kokousta varten (joka pidettiin lokakuussa 2017). Asiakirjan kohdassa nro 38 todetaan seuraavaa: ”Eryiskomitea korostaa jälleen, että – a) hoitaessaan hakemuksen hyväksymiseen liittyviä tehtäviään keskusviranomaisten olisi muistettava se tosiseikka, että tosiasioiden ja oikeudellisten kysymysten (kuten asuinpaikan, huoltoa koskevien oikeuksien olemassaolon tai kotiväkivaltaa koskevien väitteiden) arviointi on yleisesti ottaen palauttamishakemuksen ratkaisevan tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen tehtävä, ja b) [...]”. Ks. erityiskomitean vuonna 2011 antamat päätelmät ja suositukset nro 13 sekä erityiskomitean vuonna 2006 antamat päätelmät ja suositukset nro 1.1.3 (saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla, polku mainittu alaviitteessä 17).

¹³² Yleissopimuksen 27 artiklassa annetaan keskusviranomaiselle hyvin kapea harkintavalta palauttamishakemuksen hylkäämisen osalta. Näin ollen sitä ei saisi tulkita niin, että keskusviranomainen voisi hylätä tai hyväksyä palauttamishakemus vakavaa vaaraa koskevan väitteen perusteella.

- vastaamaan tietopyyntöön, joka koskee pyynnön esittäneessä valtiossa vallitseviin erityisolosuhteisiin liittyvistä tosiseikoista, jos se on tarpeen, tarkoituksenmukaista ja lain mukaan sallittua
- toimittamaan pyynnöstä tietoja tarjolla olevista hallinnollisista järjestelyistä, jotka saattavat olla tarpeen ja asianmukaisia lapsen turvallisen paluun varmistamiseksi, sekä helpottamaan tällaisten järjestelyjen tekemistä
- toimimaan mahdollisimman nopeasti ja ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin tuomioistuimen asettamien määräaikojen noudattamiseksi, jotta voidaan välttää menettelyn tarpeeton viivästymisen antamaan pyynnöstä tietoa oman valtion viranomaisille tukeakseen mahdollisimman paljon suojatoimien tehokkuutta. Esimerkkinä voidaan mainita ilmoittaminen lapsen lähestyvistä toimittamisesta asiaankuuluville sosiaaliviranomaisille, jotta nämä voivat toteuttaa tarvittavat toimet vakavan vaaran torjumiseksi.

4. Pynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomaisten hyvät toimintatavat

98. Hyvien toimintatapojen mukaisesti pynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomaisen olisi pyydettäessä ja sovellettavien säädösten ja menettelyjen mukaisesti valmistauduttava

- ilmoittamaan pynnön esittäneen valtion keskusviranomaiselle välittömästi tuomioistuimen mahdollisista tietopyynnöistä sekä tuomioistuimen kyseisten tietojen toimittamiselle asettamasta määräajasta
- tiedottamaan pynnön esittäneen valtion keskusviranomaiselle säännöllisesti ja tarpeen mukaan olennaisista seikoista, kuten käsittelyn etenemisestä ja tuloksista, sekä tuomioistuimen mahdollisesti asettamista vaatimuksista, jotka liittyvät lapsen palauttamista koskevaan määräykseen, vastaaviin määräyksiin tai muihin määräyksiin ja joiden tarkoituksena on suojella lasta vakavalta vaaralta ja helpottaa lapsen turvallista paluuta
- toimimaan mahdollisimman nopeasti ja ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin tuomioistuimen asettamien määräaikojen noudattamiseksi, jotta voidaan välttää menettelyn tarpeeton viivästymisen.



V

Hyödyllisiä tietolähteitä

99. Tuomioistuimet, keskusviranomaiset ja muut toimijat voivat hyödyntää tässä jaksossa lueteltuja tietolähteitä hankkiakseen tietoa 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tulkinnasta ja soveltamisesta sekä parantaakseen sitä koskevaa osaamistaan ja ymmärrystään.

1. Vuoden 1980 yleissopimusta koskeva selitysmuistio

100. Yleissopimusta koskevassa selitysmuistiossa¹³³ annetaan muun muassa tietoa yleissopimuksen valmistelusta ja sen tekemiseen vaikuttaneista olosuhteista. Sitä voidaan käyttää lisäapuna yleissopimuksen tulkinnassa¹³⁴.

2. Neljännen istunnon julkaisu (1980)

101. *Neljännen istunnon julkaisu*¹³⁵ sisältää selitysmuistion ohella kaikki yleissopimustekstin hyväksymistä edeltävän valmistelutyön asiakirjat, kuten alustavat asiakirjat, istuntoon osallistuneiden valtuuskuntien laatimat valmisteluasiakirjat sekä istunnon kokouspöytäkirjat. Kyseisiä asiakirjoja voi käyttää lisäapuna yleissopimuksen tulkinnassa¹³⁶.

3. Kansainvälistä lapsikaappausta käsittelevä tietokanta (INCADAT)

102. INCADAT-tietokanta¹³⁷ perustettiin, jotta voitaisiin edistää keskinäistä ymmärrystä ja varmistaa yleissopimuksen johdonmukaisempi tulkinta. Se on käytettävissä verkossa maksutta englanniksi, ranskaksi ja espanjaksi. INCADAT-tietokanta sisältää kansainvälistä lapsikaappausta koskevia merkittäviä päätöksiä eri puolilta maailmaa sekä niiden tiivistelmiä. Se sisältää myös kokoelman lyhyitä oikeudellisia analyyseja riita-asioissa usein esille nousevista kysymyksistä sekä oikeudellisia tulkintoja palauttamismenettelystä ja 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan soveltamisesta¹³⁸.

¹³³ Asiakirja mainittu alaviitteessä 10.

¹³⁴ Ks. 23 päivänä toukokuuta 1969 tehdyn valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 31 artikla.

¹³⁵ Asiakirja mainittu alaviitteessä 10.

¹³⁶ Ks. 23 päivänä toukokuuta 1969 tehdyn valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 32 artikla.

¹³⁷ Saatavilla verkkosivustolla < www.incadat.com >

¹³⁸ Yleissopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaa koskevia analyyseja on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net > valitse ensin kohta "Child Abduction", sitten "The Convention", sitten "Case Law Analysis", sen jälkeen "Exceptions to Return" ja vielä "Grave Risk of Harm".

4. Haagin konferenssin julkaisemat hyvien toimintatapojen oppaat

103. Tämän oppaan lisäksi Haagin konferenssi on julkaissut muita yleissopimukseen liittyviä hyvien toimintatapojen oppaita¹³⁹, joista voi olla apua tuomioistuimille, keskusviranomaisille ja muille toimijoille 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohdan tulkinnassa ja soveltamisessa. Ne ovat:

- Vuonna 1980 tehtyä Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevien hyvien toimintatapojen opas: Osa I – Keskusviranomaisten käytännöt
- Vuonna 1980 tehtyä Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevien hyvien toimintatapojen opas: Osa II – Täytäntöönpanotoimenpiteet
- Vuonna 1980 tehtyä Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevien hyvien toimintatapojen opas: Osa III – Suojatoimet
- Vuonna 1980 tehtyä Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevien hyvien toimintatapojen opas: Osa IV – Täytäntöönpano
- Vuonna 1980 tehtyä Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevien hyvien toimintatapojen opas: Osa V – Sovittelu ja
- Rajatylittävä yhteydenpito lapsia koskevissa tapauksissa – yleiset periaatteet ja hyvien toimintatapojen opas.

5. Haagin kansainvälinen tuomariverkosto

104. Perheoikeuteen erikoistuneen kansainvälisen tuomariverkoston perustamista Haagin konferenssin yhteyteen ehdotettiin ensimmäisen kerran vuonna 1998 De Ruwenbergissa järjestetyssä tuomariseminaarissa, jossa käsiteltiin kansainvälistä lastensuojelua. Suosituksena oli, että asiaankuuluvat viranomaiset (kuten tuomioistuinten presidentit tai muut virkamiehet oikeuskulttuurista riippuen) eri oikeudenkäyttöalueilla nimeävät yhden tai useamman oikeuslaitoksen jäsenen, joiden tehtävänä olisi toimia viestintäkanavana ja yhteyspisteenä kansallisten keskusviranomaisten sekä oman oikeudenkäyttöalueen tuomareiden tai muiden sopimusosapuolten oikeudenkäyttöalueen tuomareiden välillä – ainakin aluksi – vuoden 1980 yleissopimukseen liittyvissä asioissa. Haagin kansainvälinen tuomariverkosto edistää kansainvälistä viestintää ja yhteistyötä tuomareiden välillä yleissopimuksen tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi. Tuomareita kehoitetaan tutustumaan verkoston jäsenluetteloon, joka on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla¹⁴⁰.

¹³⁹ Kaikki julkaisut ovat saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Publications" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

¹⁴⁰ Ks. luettelo Haagin kansainvälisen tuomariverkoston jäsenistä, joka on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla (polku mainittu alaviitteessä 34).

6. Kansainvälistä lastensuojelua käsittelevä *The Judges' Newsletter* -uutislehti

105. *The Judges' Newsletter* -uutislehdellä taataan kansainvälisen lastensuojelun alalla tehtävää oikeudellista yhteistyötä koskevan tiedon levittäminen. Haagin konferenssi julkaisi sen ensimmäisen vuosikerran vuonna 1999. Nykyään uutislehti ilmestyy kahden vuoden välein¹⁴¹.

7. Kansallisten viranomaisten laatimat asiakirjat

106. Kansalliset oikeusviranomaiset ovat vuosien saatossa julkaisseet tuomareille tarkoitettuja ohjekirjoja ja muita samankaltaisia asiakirjoja tukeakseen tuomioistuimia näiden monimutkaisten tapausten käsittelyssä. Esimerkkeinä voidaan mainita seuraavat:

- Kanadan kansallisen oikeusinstituutin (National Judicial Institute) sähköinen ohjekirja tuomareille¹⁴²
- Australiassa laadittu koti- ja perheväkivaltaa käsittelevä kansallinen ohjekirja tuomareille¹⁴³
- Argentiinassa tehty pöytäkirja kansainvälistä lapsikaappausta koskevien yleissopimusten toteuttamisesta¹⁴⁴
- Brasilian yleisen syyttäjän julkaisema sähköinen opas¹⁴⁵.

¹⁴¹ Kaikki *The Judges' Newsletter* -uutislehden vuosikerrat ovat saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla englanniksi ja ranskaksi, osa myös espanjaksi (polku mainittu alaviitteessä 118). Uutislehden vuosikerta V käsittelee erityisesti 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b kohtaa.

¹⁴² *The 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, National Judicial Institute Electronic Bench Book*, Kansallinen oikeusinstituutti, päivitetty toukokuussa 2018.

¹⁴³ Ohjekirja on saatavilla verkossa < <https://aija.org.au/publications/national-domestic-and-family-violence-bench-book/> > (tarkastettu viimeksi 5.2.2020).

¹⁴⁴ *Protocolo de actuación para el funcionamiento de los convenios de sustracción internacional de niños*, hyväksytty 28.4.2017. Pöytäkirja on saatavilla Argentiinan korkeimman oikeuden verkkosivustolla < <http://www.cij.gov.ar/adj/pdfs/ADJ-0.305074001493756538.pdf> > (tarkastettu viimeksi 5.2.2020).

¹⁴⁵ Opas on saatavilla verkossa < http://www.agu.gov.br/page/content/detail/id_conteudo/157035 > (tarkastettu viimeksi helmikuussa 2020).



Oppaassa mainittujen oikeustapau sten luettelo

Oppaassa mainittujen oikeustapausten luettelo

Kaikki oppaassa mainitut ja alla luetellut päätökset ovat saatavilla INCADAT-tietokannassa¹⁴⁶ kokonaisuudessaan alkuperäisellä kielellä. Lisäksi saatavilla on joko englannin-, ranskan- tai espanjankielinen tiivistelmä, kaksikielinen tiivistelmä kahdella edellä mainituista kielistä tai kaikilla näillä kielillä laaditut erilliset tiivistelmät. Hakasulkeissa annetun tapauskohtaisen INCADAT-viitenumeron ansiosta kuhunkin päätökseen pääsee tutustumaan helposti syöttämällä kyseisen viitenumeron asiaankuuluvaan hakukenttään.

Perässä annetut luvut ovat sivunumeroita.

Alankomaat

X. (äiti) v. Y. (isä), 22.2.2018, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Alankomaat) [INCADAT-viite: HC/E/NL 1391] ----- 42

Amerikan yhdysvallat

Abbott v. Abbott, 130 S. Ct. 1983 (2010), 17.5.2010, *Supreme Court* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 1029] ----- 21

Escaf v. Rodriguez, 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 6.5.2002, ¶*United States District Court for the Eastern District of Virginia, Alexandria Division* ¶(Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 798] ----- 45

asia Freier v. Freier, 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 4.10.1996, ¶*United States District Court for the Eastern District of Michigan, Southern Division* ¶(Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 133] ----- 46

Gomez v. Fuenmayor, No 15-12075, *United States Court of Appeal (11th Circuit)*, 5.2.2016 (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1407] ----- 41

In the Matter of L.L. (Children), 22.5.2000, *Family Court of New York* (Yhdysvallat) ¶[INCADAT-viite: HC/E/USs 273] ----- 54

Miltiadous v. Tetervak, 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 19.2.2010, *United States District Court, Eastern Division Pennsylvania* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1144] ----- 41

Ostevoll v. Ostevoll, 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 16.8.2000, *United States District Court in Ohio* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1145] ----- 43

Pliego v. Hayes, 843 F.3d 226 (6th Cir. 2016), 5.12.2016, *Court of Appeals ¶for the Sixth Circuit* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1386] ----- 51

Sabogal v. Velarde, 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 20.5.2015, *United States District Court for the District of Maryland* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/USf 1383] --- 37

Souratgar v. Fair, 720 F.3d 96 (2nd Cir. 2013), 13.6.2013, *United States Court of Appeals for the Second Circuit* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1240] ----- 42

¹⁴⁶ Ks. tämän oppaan jakso V.

Tabacchi v. Harrison, 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2.8.2000, *United States District Court for the Northern District of Illinois, Eastern Division* (Yhdysvallat), [INCADAT-viite: HC/E/USf 465] ----- 41

Taylor v. Taylor, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11th Cir. 2012), 20.12.2012, *United States Court of Appeals for the Eleventh Circuit* (Yhdysvallat) [INCADAT-viite: HC/E/US 1184]----- 41

Argentiina

A. v. A., 5.10.2001, *Buenos Aires Court of First Instance* (Argentiina) [INCADAT-viite: HC/E/AR 487] ----- 46

E.S. s/ Reintegro de hijo, 11.6.2013, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* ¶(Argentiina) [INCADAT-viite: HC/E/AR 1305] ----- 33

G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos, 22.8.2012, *Corte Suprema ¶de Justicia de la Nación* (Argentiina) [INCADAT-viite: HC/E/AR 1315] ----- 44

Australia

Director General, Department of Community Services Central Authority v. J.C. ¶and J.C. and T.C., 11.7.1996, *Full Court of the Family Court of Australia ¶at Sydney* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 68] ----- 54

Director-General Department of Families, Youth and Community Care and Hobbs, ¶24.9.1999, Family Court of Australia at Brisbane (Australia) ¶[INCADAT-viite: HC/E/AU 294] ----- 53

Director-General, Department of Families v. R.S.P. [2003] FamCA 623, ¶26.8.2003, *Full Court of the Family Court of Australia* (Australia) ¶[INCADAT-viite: HC/E/AU 544] ----- 53

DP v. Commonwealth Central Authority, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 ¶(Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 346] ----- 47

Gsponer v. Johnson, 23.12.1988, *Full Court of the Family Court ¶of Australia at Melbourne* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 255] ----- 33

H.Z. v. State Central Authority, 6.7.2006, *Full Court of the Family Court ¶of Australia at Melbourne* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 876] ----- 29

Police Commissioner of South Australia v. H., 6.8.1993, *Family Court ¶of Australia at Adelaide* (Australia) [INCADAT-viite: HC/E/AU 260] ----- 44

State Central Authority v. Maynard, 9.3.2003, *Family Court of Australia ¶(Australia)* [INCADAT-viite: HC/E/AU 541] ----- 47

State Central Authority, Secretary to the Department of Human Services v. Mander, ¶17.9.2003, *Family Court of Australia* (Australia) ¶[INCADAT-viite: HC/E/AU 574] - 43

Belgia

No 03/3585/A, 17.4.2003, *Tribunal de première instance de Bruxelles ¶(Belgia)* [INCADAT-viite: HC/E/BE 547] ----- 46

No de rôle: 07/78/C, 25.1.2007, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [INCADAT-viite: HC/E/BE 857] ----- 47

Chile

N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo, 28.2.2013, *Corte Suprema* (Chile) ¶[INCADAT-viite: HC/E/CL 1318] ----- 45

Irlanti

A.S. v. P.S. (Child Abduction) [1998] 2 IR 244, 26.3.1998, *Supreme Court* ¶(Irlanti) [INCADAT-viite: HC/E/IE 389] ----- 44

Israel

DZ v. YVAMVD, RFamA 2270, 30.5.2013, *Supreme Court* (Israel) ¶[INCADAT-viite: HC/E/IL/1211] ----- 55

LM v. MM Nevo, RFamA 2338/09, 3.6.2009, *Supreme Court* (Israel) [INCADAT-viite: HC/E/IL 1037] ----- 55

Motion for Leave to Appeal (Family Matters) 5690/10, 10.8.2010, *Supreme Court* ¶(Israel) [INCADAT-viite: HC/E/1290] ----- 49

Itävalta

2Ob90/10i, 8.7.2010, *Oberster Gerichtshof* (Itävalta) ¶[INCADAT-viite: HC/E/AT 1047] ----- 51

Kanada

Achakzad v. Zetaryalai [2011] W.D.F.L. 2, 20.7.2010, *Ontario Court of Justice* ¶(Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1115] ----- 43

Chalkley v. Chalkley (1995) ORFL (4th) 422, 13.1.1995, *Court of Appeal* ¶of Manitoba (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 14] ----- 55

J.D. v. P.D., (2010) ONCJ 410, 9.9.2010, *Ontario Court of Justice* ¶(Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1421] ----- 36

Kovacs v. Kovacs (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 23.4.2002, ¶*Ontario Superior Court of Justice* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 760] ----- 65

M.G. v. R.F., 2002 R.J.Q. 2132, 23.8.2002, *Quebec Court of Appeal* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 762] ----- 65

Mbuyi v. Ngulula, (2018) MBQB 176, 8.11.2018, *Court of Queen's Bench* ¶of Manitoba (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1416] ----- 36

Office of the Children's Lawyer v. Balev, 2018 SCC 16, *Supreme Court of Canada* ¶(Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1389] ----- 17

Thomson v. Thomson, [1994] 3 SCR 551, 20.10.1994, *Supreme Court of Canada* (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 11] ----- 28

Solis v. Tibbo Lenoski, 2015 BCCA 508 (CanLII) (Kanada) [INCADAT-viite: HC/E/CA 1403] ----- 47

Y.D. v. J.B., [1996] R.D.F. 753, 17.5.1996, *Superior Court of Quebec* (Kanada) ¶[INCADAT-viite: HC/E/CA 369] ----- 44

Kiina

LPQ v. LYW [2014] HKCU 2011, 31.1.2013, *High Court of the Hong Kong Special Administrative Region* (Kiina) [INCADAT-viite: HC/E/CNh 1408] ----- 28

LPQ v. LYW [2014] HKCU 2976, 15.12.2014, *High Court of the Hong Kong ¶Special Administrative Region* (Kiina) [INCADAT-viite: HC/E/CNh 1302] ----- 52

Meksiko

Procedure for International Return of Children, asia nro 2926/2008, ¶16.2.2009, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia ¶del Distrito Federal* (Meksiko) [INCADAT-viite: HC/E/MX 1038] ----- 46

Ranska

No de pourvoi 08-18126, 25.2.2009, *Cour de cassation* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1013] ----- 44

No de pourvoi 14-17,493, 19.11.2014, *Cour de cassation* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1309] ----- 46

No de pourvoi 17-11031, 4.5.2017, *Cour de cassation* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1346] ----- 46

No de RG 06/00395, 30.5.2006, *Cour d’appel de Paris* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1010] ----- 43

No de RG 08/04984, 18.2.2009, *Cour d’appel de Nîmes* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1135] ----- 45

No de RG 11/01062, 28.6.2011, *Cour d’appel de Bordeaux* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1128] ----- 44

No de RG 11/01437, 1.12.2011, *Cour d’appel d’Agen* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1172] ----- 48

No de RG 11/02685, 28.6.2011, *Cour d’appel de Rennes* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1129] ----- 46, 51

No de RG 11/02919, 19.9.2011, *Cour d’appel de Lyon* (Ranska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/FR 1168] ----- 44

No de RG 12-19382, 20.3.2013, *Cour de cassation* (Ranska) [INCADAT-viite: HC/E/FR 1213] ----- 45

Saksa

12 UF 532/16, 6.7.2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Saksa) [INCADAT-viite: HC/E/DE 1405] ----- 29

17 UF 56/16, 4.5.2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Saksa) [INCADAT-viite: HC/E/DE 1406] ----- 44

7 UF 660/17, 5.7.2017, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Saksa) [INCADAT-viite: HC/E/DE 1409] ----- 48

Sveitsi

5A_285/2007/frs, 16.8.2007, *Tribunal fédéral, IIè cour de droit civil* (Sveitsi) [INCADAT-viite: HC/E/CH 955] ----- 45

Tanska

<i>B-2939-01</i> , 11.1.2002, <i>Vestre Landsret</i> (Tanska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/DK 519] -	46
<i>V.L. B-1572-09</i> , 23.9.2009, <i>Vestre Landsret</i> (Tanska) ¶[INCADAT-viite: HC/E/DK 1101] -----	47

Uusi-Seelanti

<i>H. v. H.</i> [1995] 12 FRNZ 498, 4.12.1995, <i>High Court at Wellington</i> (Uusi-Seelanti) [INCADAT-viite: HC/E/NZ 30] -----	51
<i>K.M.A. v. Secretary for Justice</i> [2007] NZFLR 891, 5.6.2007, <i>Court of Appeal of New Zealand</i> (Uusi-Seelanti) [INCADAT-viite: HC/E/NZ 1118] -----	44
<i>Secretary for Justice v. N., ex parte C.</i> , 4.3.2001, <i>High Court at Wellington</i> (Uusi-Seelanti) [INCADAT-viite: HC/E/NZ 501] -----	51

Yhdistynyt kuningaskunta

<i>F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)</i> [2008] 2 FLR 1263, 6.2.2008, <i>Family Division of the High Court of England and Wales</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 1116] -----	42
<i>O. v. O.</i> 2002 SC 430, 3.5.2002, <i>Outer House of the Court of Session of Scotland</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UKs 507] -----	54
<i>Re A. (Minors) (Abduction: Custody Rights)</i> [1992] Fam 106, 12.2.1992, <i>Court of Appeal of England and Wales</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 48] -----	45
<i>Re C. (Abduction: Grave Risk of Psychological Harm)</i> [1999] 1 FLR 1145, 2.12.1999, <i>Court of Appeal of England and Wales</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) ¶[INCADAT-viite: HC/E/UK 269] -----	53
<i>Re D.</i> [2006] 3 WLR 0989, 16.11.2006, <i>United Kingdom House of Lords</i> ¶(England and Wales) (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 880] -----	28
<i>Re D. (Article 13b: Non-return)</i> [2006] EWCA Civ 146, 25.1.2006, <i>Court of Appeal</i> ¶of England and Wales (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 818] ----	46
<i>Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)</i> [2011] UKSC 27, ¶[2012] 1 A.C. 144, 10.6.2011, <i>United Kingdom Supreme Court (England and Wales)</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 1068] -----	28
<i>Re G. (Abduction: Withdrawal of Proceedings, Acquiescence, Habitual Residence)</i> ¶[2007] EWHC 2807 (Fam), 30.11.2007, <i>High Court (Family Division)</i> ¶of England and Wales (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 966] -----	49
<i>Re M. and J. (Abduction) (International Judicial Collaboration)</i> [1999] 3 FCR 721, 16.8.1999, <i>High Court of England and Wales</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 266] -----	50
<i>Re J. (A Alataso) (Abduction: Rights of Custody)</i> [2012] UKSC 10, ¶[2012] 2 A.C. 257, 14.3.2012, <i>United Kingdom Supreme Court (England and Wales)</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 1147] -----	53
<i>Re T. (Abduction: Child's Objections to Return)</i> [2000] 2 F.L.R. 192, 18.4.2000, <i>Court of Appeal of England and Wales</i> (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 270] -----	54
<i>Re W. (A Child)</i> [2004] EWCA Civ 1366 (Yhdistynyt kuningaskunta) [INCADAT-viite: HC/E/UK 771] -----	41

Zimbabwe

Secretary for Justice v. Parker, 1999 (2) ZLR 400 (H), 30.11.1999, *High Court*
(Zimbabwe) [INCADAT-viite: HC/E/ZW 340] ----- 41